

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GENEL GAZETECİLİK ANABİLİMDALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HABERDE ÇERÇEVELEME VE ÖRGÜT KURAMI BAĞLAMINDA
YAZILI BASINDA İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NİN İNCELENMESİ

Ali İhsan DEMİR
2501894761

TEZDANIŞMANI

Prof. Dr. Belkıs ULUSOY NALCIOĞLU

İSTANBUL 2022

ABSTRACT

Examination of the İstanbul Convention in the print media in context of framing the news and the organizational theory Ali İhsan DEMİR

The İstanbul Convention is the Council of Europe Convention on the Prevention and Combating of Violence against Women and Domestic Violence. The İstanbul Convention is the contract opened by the Council of Europe for signature on 11 May 2011 in İstanbul in order to combat violence against women and domestic violence. Although the contract was referred to as the İstanbul Convention, as Turkey was the first country to sign this convention in the process of joining the European Union, there was a clear reaction from the sects after a short while. As the politics remained unresponsive to this, the cultist circles began to claim that the violence against women was caused by the legal regulations made on the basis of this convention. Although legally accepting domestic violence against women as a crime and penalizing it is a deterrent for perpetrators, the violence has not come to an end. However, the convention and the regulations made have lifted the veil of privacy of violence against women and made the violence visible. In the last few years, there has been a place in some media in the news of violence against women, which argues that the İstanbul Convention increases these crimes. Through newspapers that appeal to the conservative segment, the news of violence against women was skillfully framed and distorted, the perception that the contract gave rise to violence against women was created, and their action from this segment was blocked. On March 20, 2021, the contract was terminated with a presidential decree.

The aim of this study, named "Examination of the İstanbul Convention in the Written Media in the Context of Framing in the News and Organization Theory", is to determine the broadcasting activities aimed at legitimizing the annulment of the law through a part of the printed media, whose target audience is the dark conservative groups who want the annulment of the law. In the context of organizational theory, the news texts that the mentioned media organizations resort to framing, especially in the news, were researched, and discourse analysis, one of the qualitative research methods, was applied over the news related to the subject.

Keywords: İstanbul Convention, women, violence, print media, news framing

ÖZ

Haberde Çerçeveleme ve Örgüt Kuramı Bağlamında Yazılı Basında İstanbul Sözleşmesi'nin İncelenmesi Ali İhsan DEMİR

İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetle mücadele amacıyla, Avrupa Konseyi tarafından 11 Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açılan sözleşmedir. Türkiye Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde bu sözleşmeyi ilk imzalayan ülke olmasıyla sözleşme İstanbul Sözleşmesi olarak anılmasına rağmen kısa süre sonra özellikle tarikatların belirgin bir tepkisi söz konusu olmuştur. Siyasetin buna tepkisiz kalmasıyla tarikatçı çevreler bir süre sonra kadına yönelik şiddete, bu sözleşmeye dayanılarak yapılan yasal düzenlemelerin neden olduğunu iddia etmeye başlamışlardır. Yasal olarak kadına yönelik aile içi şiddetin suç olarak kabul edilerek cezalandırılmaya başlanması şiddet uygulayanlar için caydırıcı olsa da, şiddetin sonu gelmemiştir. Ancak sözleşme ve yapılan düzenlemeler kadına karşı şiddetin mahremiyet örtüsünü kaldırmış, şiddeti gözle görülür hale getirmiştir. Son birkaç yıldır bir kısım medyada, kadına yönelik şiddet haberlerinde İstanbul Sözleşmesi'nin bu suçları arttırdığını savunan içeriğe yer verilir olmuştur. Muhafazakâr kesime hitap eden gazeteler aracılığı ile kadına şiddet haberleri ustaca çerçevelenerek çarpıtılmış, sözleşmenin kadına şiddeti doğurduğu algısı oluşturulmuş, bu kesimden gelecek tepkilerin önü kapatılmıştır. 20 Mart 2021 tarihinde ise Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile sözleşmeden çıkılmıştır

“Haberde Çerçeveleme ve Örgüt Kuramı Bağlamında Yazılı Basında İstanbul Sözleşmesi'nin İncelenmesi” adlı bu çalışmanın amacı söz konusu yasanın iptalini isteyen koyu muhafazakar zümreleri hedef kitle belirlemiş bir kısım yazılı medya aracılığıyla yasanın iptali durumunu meşrulaştırmaya yönelik kamuoyu oluşturma maksatlı yayın faaliyetlerini tespit etmektir. Örgütsel kuram bağlamında söz konusu medya kuruluşlarının özellikle haberde çerçevelemeye başvurdukları haber metinleri araştırmaya tabi tutulmuş, konuya ilişkin haberler üzerinden nitel araştırma yöntemlerinden söylem analizine başvurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İstanbul Sözleşmesi, kadın, şiddet, yazılı basın, haberde çerçeveleme

ÖNSÖZ

Avrupa Konseyi'nin, kadına karşı her türlü şiddeti önlemek amacıyla, İstanbul'da 11 Mayıs 2011 tarihinde imzaya açılan sözleşme, "İstanbul Sözleşmesi" olarak anılmakta olup, Türkiye Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde bu sözleşmeyi ilk imzalayan ülke olmuştur. Buna karşın İstanbul Sözleşmesi'nin hükümetçe imzalanmasından bir süre sonra koyu muhafazakar çevrelerin, özellikle bir kısım tarikatların belirgin bir tepkisi söz konusu olmuştur. Bu çevreleri de hedef kitlesi olarak belirlemiş bir kısım medyada, İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanmasından sonra kadına yönelik şiddet konulu haberler sayıca artmış, İstanbul Sözleşmesinin uygulanmasına yönelik olarak çıkartılan yasalar hedef alınmıştır. Muhafazakar kesimlerin çabaları sonuç vermiş, Türkiye ilk imzacısı olduğu İstanbul Sözleşmesinden 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin üçüncü maddesi ile 19 Mart 2021 tarihinde ayrıldığını ilan etmiştir. Karar 1 Temmuz 2021 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Türkiye'de kadına yönelik şiddet aile içi özel bir durum olarak görülmüş, hukukta buna yönelik düzenlemeler yapılmamıştır. İstanbul Sözleşmesi ile çıkartılan 6284 sayılı yasa ile eş de olsa kadına yönelik şiddet suç kapsamına alınmıştır. Türkiye'de kadına karşı aile içi şiddet toplumsal bir sorun olarak görülmediği için olsa gerek İçişleri ve Adalet Bakanlığı kadına yönelik şiddet ile ilgili istatistik verilerin özel olarak tutmadığını söylemektedir. Dolayısıyla Türkiye'de kadına karşı aile içi şiddetin yaygınlığı ve içerikleri ile ilgili akademik çalışma yapmak için veritabanı oldukça kısıtlıdır.

Bu konuda yapılmış en ciddi ve olayın boyutları hakkında fikir veren araştırma 2014 yılında yayınlanan Aile ve Sosyal Çalışmalar Bakanlığı'nın Hacettepe Üniversitesi ile birlikte yaptığı "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması"dır. Bu araştırma şiddete uğrayan kadınların vahim durumunu göstermektedir. Öyle ki yapılan genelleme ile Türkiye'de kadınların en az üçte birinin fiziksel ya da cinsel şiddete uğradığı belirtilmektedir. Araştırmada ortaya çıkan daha vahim bir durum da şiddete uğrayan kadınların yalnızca yüzde 11'inin karşılaştığı şiddet için resmi kurumlara başvurduğunu ortaya koymaktadır.

Adalet Bakanlığı verilerine göre, İstanbul Sözleşmesi gereğince çıkartılan 6284 sayılı kanun kapsamında talep edilen kadına yönelik şiddete karşı koruma

karar davaları 2010 yılında 10 bin sayısı ile ifade edilirken bu sayı yıldan yıla katlanarak 2017 yılında 207 bin 233'e yükselmiştir. Ancak bu yasa gereğince başlatılan koruma talepleri yıldan yıla artıyor gibi görünse de şikayetlerin kabul edilme oranı düşmüştür. 2010 yılında dava kabul oranı yüzde 91.5 iken 2017 yılında yüzde 82.2'ye düşmüştür.

Kadına karşı aile içi şiddetin her geçen gün artmasına rağmen, bunu normalleştirme, dışarıya yansıtma, aile içinde yaşanabilecek normal bir olay olarak göstererek bastırma ve kapatma yıllardır Türk toplumu içinde süregelen bir alışkanlıktır. İstanbul Sözleşmesi gereğince çıkartılan 6284 sayılı yasabu geleneğin sürdürülmesine müsait ortama darbe vurmuştur. Bu durum aşırı sağ, radikal İslami çizgide duran Yeni Akit, Milli Gazete ve Yeni Şafak gazeteleri gibi medya organlarında eleştirilere sebep olmuş, düzenli olarak bu yasanın iptalini sağlayabilmek için maksatlı yayın yapmıştır.

“Haberde Çerçeveleme ve Örgüt Kuramı Bağlamında Yazılı Basında İstanbul Sözleşmesi'nin İncelenmesi” adlı bu çalışmanın amacı, söz konusu sözleşme ve bu sözleşme gereği yapılan yasal düzenlemelerin iptalini isteyen koyu muhafazakâr zümrelerin hedef kitle belirlediği ve bir kısım basılı medya aracılığıyla yasanın iptali durumunu meşrulaştırmaya yönelik kamuoyu oluşumu maksatlı yayın faaliyetlerini tespit etmektir. Bu çalışma ile örgütsel kuram bağlamında söz konusu medya kuruluşlarının kadına yönelik şiddet haberlerinde başvurdukları çerçevelenmiş haber metinleri sözleşmeden çıkılacağına ilan edildiği tarih olan 20 Mart 2021'den bir yıl geriye doğru gidilerek araştırmaya tabi tutulmuş, konuya ilişkin haberler üzerinden nitel araştırma yöntemlerinden söylem analizine başvurulmuştur

Bu güç araştırma konusunda bana yol gösteren ve yönlendiren bir dönem meslektaşım olan tez danışmanım değerli bilim insanı Prof. Dr. Belkıs Ulusoy Nalcioğlu'na, üzerimde emeği olan sevgili annem ve ablama, çalışmalarım sırasında destek olan eşim Sedef Demir'e teşekkür ederim

Ali İhsan DEMİR

İstanbul 2021

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Öz	i
Abstract.....	ii
Önsöz	iii
İçindekiler	v
TablolarListesi.....	vii
Şekiller Listesi.....	viii
Kısaltmalar.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM HABERDE ÇERÇEVELEME

1.1.Tanımlar	15
1.2.Bir Süreç Olarak Çerçeveleme.....	17
1.3.Çerçeveleme Türleri.....	18
1.3.1.Biçimsel Çerçeveler	19
1.3.2.İçeriğe İlişkin Çerçeveler	19
1.4.Çerçeveleme Etkileri	20
1.4.1.Çerçeveleme Yoluyla İdraklerin Oluşumu ve Dönüşümü	21
1.4.2.Çerçeveleme Yoluyla Tutumların Değiştirilmesi.....	22

İKİNCİ BÖLÜM ÖRGÜT TEORİSİ

2.1.Tanım ve Tarihçe.....	23
2.2.Örgütün Ögeleri	24
2.3.Örgüt Türleri.....	26
2.3.1.Girişimci Örgüt.....	26
2.3.2.Makine Örgütü.....	27
2.3.3.Çok Boyutlu Örgüt.....	28
2.3.4.Profesyonel Örgüt.....	39
2.3.5.Esnek Yapılar.....	30
2.3.6.Gazete Örgütlerinde Misyon Organizasyon.....	31
2.4.Örgüt Kuramı.....	33

2.4.1.Klasik Örgüt Kuramı.....	34
2.4.2.Neoklasik Örgüt Kuramı.....	35
2.4.3.Modern Örgüt Kuramı.....	36
2.4.4.Postmodern Örgüt Kuramı.....	38
2.5.Örgüt Kuramı Bağlamında Haberde Çerçeveleme	49

3. BÖLÜM

MEDYA ORGANİZASYONU VE YÖNETİMİ

3.1.Medya Organizasyonu Yapısı.....	41
3.2.Medyanın Ekonomi Politikası	43
3.2.1.Medya Sahipliği Yapısı	48
3.2.2.Medya Siyaset İlişkisi	51

4.BÖLÜM

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ KONULU HABERLERİN ÖRGÜT KURAMI

BAĞLAMINDA ANALİZİ.....	57
4.1. Nicel Analiz.....	59
4.2. Nitel Analiz: Haber Çerçevelerinin İdeolojisi.....	63
4.2.1. Sıradanlaştırma ve Meşrulaştırma Çerçevesi	63
4.2.2. Magazinleştirme Çerçevesi	68
4.2.3. İnsan İlgisi Çerçevesi	72
4.2.4. Çatışma Çerçevesi	74
4.2.5. Sorumluluk Yükleme Çerçevesi	76
4.2.6. Sayılarla Belirtme Çerçevesi	80
4.2.7. Ahlak Çerçevesi	83
4.2.8. Manşet Sürmanşet Çerçevesi	86

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	87
-------------------------------------	-----------

KAYNAKÇA	97
-----------------------	-----------

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo1: 1927 Nüfus sayımına göre kadın ve erkek nüfusta okuryazarlık oranı ...	4
Tablo2:Cinsiyete göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu 2017-2019	4
Tablo3:Okuryazarlık ve cinsiyete göre nüfus 2017-2019.....	5
Tablo4: Bitirilen eğitim durumuna ve cinsiyete göre nüfus 2019.....	6
Tablo5: Fiziksel ve / veya cinsel şiddet yaygınlığı	8
Tablo6: 1994 Yılında ulusal medyanın sahiplik yapısı.....	48
Tablo7: 2021 yılında holdinglerin ulusal medyadaki sahiplik yapısı.....	49
Tablo8: Türkiye'deki medya grupları ve aldıkları devlet ihaleleri	55
Tablo9: Ulusal gazetelerin ana sayfasında yayınlanan kadına şiddet haberleri ..	59
Tablo10: Kadına şiddet haberlerinde kullanılan haber çerçeveleri	60

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Örgütün altı temel unsuru..... 24

KISALTMALAR LİSTESİ

AA	:	Anadolu Ajansı
a.g.e.	:	Adı geçen eser
a.g.m.	:	Adı geçen makale
a.g.t.	:	Adı geçen tez
DHA	:	Demirören Haber Ajansı
İHA	:	İhlas Haber Ajansı
s	:	Sayfa
TMSF	:	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
yy	:	Yüzyıl

GİRİŞ

Türkiye’de kadına karşı aile içi şiddet çoğu zaman içselleştirilip normalleştirilirken, bunu önlemek adına ayrıca yasal düzenlemeler de yapılmamıştır. Cumhuriyet döneminde medeni hakları tanınan kadın, genel olarak eğitim düzeyinin düşüklüğünden kaynaklı, toplumdakendi varlığının farkında olamayışının getirdiği sorunlarla ve sonuçlarla yaşamaktadır. Özellikle kırsalda yaşayan ya da buradan kentlere göçmüş kadın çoğunlukla düşük eğitim düzeyi nedeniyle sorunlarının dahi farkında olamamakta, kendisini toplumun eşit bir bireyi olarak görmemekte, uğradığı şiddeti içselleştirip kaderi olarak kabul etmektedir. Toplumda yerini bulamamış kadın kendisini bağımsız bir birey olarak değil bir başkasına (baba, koca gibi) bağımlı olarak görmekte, karşılaştığı aile içi şiddeti ve haksızlıkları normal addetmekte, hakkını arayamamaktadır. İçinde hemcinslerinin de bulunduğu yakın çevresinin gördüğü şiddetin normal olduğu yolundaki açıklamalarını ve olayın dışarıya yansıtılmaması için uygulanan baskıyı da eklersek toplumda kadına yönelik şiddetin ne denli büyük olduğu tahmin edilebilir.

Günümüzde kadına yönelik şiddet olarak karşımıza çıkan bu durum bize net olarak Türkiye Cumhuriyet’in eğitim politikalarının başarısızlığını göstermektedir. Nedeni ise iktidara gelen her siyasi partinin, kendisini iktidarda tutmanın bir diğer yolu olarak gördüğü, kendi tabanına yönelik eğitim sistemi için sistem üzerinde oynadıkları güç oyunlarının bir sonucu olarak da değerlendirilebilir. Cumhuriyet döneminde 1927 yılında ilk olarak yapılan ve periyodik olarak tekrarlanan sayım sonuçlarının değerlendirmeleri bu açıdan çarpıcı bir örnek teşkil eder.

Türkiye’de Cumhuriyetin ilanından sonra 1927 yılında ilk nüfus sayımı yapılmıştır. Yapılan ilk sayımda toplam nüfusumuz 13 milyon 648 bin 270’tir¹.Yapılan ilk nüfus sayım sonuçlarına göre ülke geneli erkek sayısı 6 milyon 563 bin 879, kadın sayısı ise 7 milyon 84 bin 391’dir. Sonuçlarda görüldüğü üzere kadın sayısı erkek sayısından 520 bin 512 fazladır. İlk nüfus sayımına göre erkekler toplam nüfusun yüzde 48.1’ni, kadınlar ise yüzde 51.9’unu oluşturmaktadır. Bu farkın nedeni ise Balkan Savaşları, 1. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı’nda erkeklerin hayatlarını kaybetmesinden kaynaklanmaktadır.

¹Türkiye İstatistik Kurumu, *İstatistik Göstergeler, ‘Statistical Indicators’, 1923-2007*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara 2008, s. 8.

Yine 1927 yılı sayım sonuçlarına göre Türkiye nüfusunun dörtte üçü yani yüzde 76'sı kırsal alanda yaşarken, toplam nüfusun yüzde 24'ü yani yaklaşık dörtte biri de kentlerde yaşamaktadır. Kırsal bölge nüfusunu oluşturan yüzde 76'nın yarısına yakını da göçebedir².

Nüfusun % 80'ine yakın kısmının kırsalda yaşadığı 1927 yılındaki genel nüfus sayımına göre okuma yazma oranları da dikkat çekicidir. Türkiye Cumhuriyeti'nde 1928 yılında Harf Devriminin ilanı ile Arap Alfabeti kaldırılmış, yerine Latin Alfabeti getirilerek okuma yazma seferberliği başlatılmıştır. Bu da yapılan ilk nüfus sayım sonuçlarındaki okuma yazma istatistiklerini boşa çıkarmıştır. Çünkü sayım sonuçlarındaki okuma yazma oranları Arap Alfabetinin geçerli olduğu dönemin sonuçlarıdır. Dolayısıyla ilkokuldan sonra eğitim alma imkanı bulamayan kız öğrencilerin yeni alfabeği öğrenme imkanı da ortadan kalkacağından Arap harfli alfabeğe bağılı okuryazarlığının da bir önemi kalmamaktadır. Bu arada okuryazar olduğunu söyleyen kişilerden bazıları okuyabilen ancak yazamayan kişilerden olduğu da bilinmelidir.

Okula başlama yaşı esas alınarak 7 yaş üzeri okuyup yazabilen ve okuyabilen ancak yazma bilmeyenlerin toplamı genel nüfus içinde kadınlarda yüzde 4.63, erkeklerde ise yüzde % 17.42'dir. Toplamda ise 1927 yılında yapılan nüfus sayımına göre nüfusun yüzde 10.58'i okuma yazma bilmektedir.³ Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan ilk nüfus sayımında okuryazar oranlarının bu kadar düşük çıkması, Balkan savaşları ile 1. Dünya savaşına eğitimli genç nüfusun katılarak şehit olmasından kaynaklanmaktadır. Öte yandan kadın okuryazarlığının bu kadar düşük olmasının gerçek nedeni ise dinsel kaynaklıdır. Müslüman toplumlarda geleneksel olarak kadınlar cinsiyet ayrımının sonuçlarından biri olarak eğitim hakkı ellerinden alınmaktaydı. Bugün dahi Şeriatın geçerli olduğu ülkelerde ve Türkiye'nin birçok bölgesinde bu anlayışla insanlar kız çocuklarını okula göndermemektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında kadın nüfusunda okuryazar oranının yüzde 4.63 gibi çok düşük bir oranda çıkmasının nedeni budur. Kadın okuryazarlığı saraya yakın

²Fikret Babuş, **Osmanlı'dan Günümüze Etnik – Sosyal Politikalar Çerçevesinde Göç ve İskan Siyaseti Uygulamaları**, İstanbul, Ozan Yayıncılık 2006, s. 132.

³İstatistik Umum Müdürlüğü, **28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri.**, Başvekalet Müdevvenat Matbaası, f. III, Ankara, 1929, s. 22.

çevrelerin ve aydın kesimin kız çocuklarına tanınmış bir ayrıcalık gibidir. Bundan dolayı erkek ve kadın okuryazarlığı arasında büyük fark oluşmuştur.

İLİN ADI	KADIN %	ERKEK %	İLİN ADI	KADIN %	ERKEK %
Adana	3,82	17,02	İstanbul	36,97	53,07
Afyonkarahisar	1,19	13,32	İzmir	11,89	30,18
Aksaray	0,41	7,94	Kars	1,09	6,61
Amasya	0,22	4,60	Kastamonu	1,87	14,38
Ankara	5,35	20,48	Kayseri	1,57	16,77
Antalya	1,88	13,39	Kırklareli	5,77	17,58
Artvin	0,78	11,12	Kırşehir	0,43	13,45
Aydın	2,43	16,89	Kocaeli	5,65	21,75
Balıkesir	3,83	17,69	Konya	2,06	15,48
Bayazıt	0,23	6,14	Kütahya	1,37	12,59
Bilecik	2,83	30,64	Malatya	1,05	9,39
Bitlis	0,13	4,92	Manisa	2,80	15,09
Bolu	3,26	18,72	Maraş	1,04	9,19
Burdur	2,26	21,48	Mardin	0,44	5,66
Bursa	1,15	7,43	Muğla	2,34	18,25
Cebelibereket	1,69	14,56	Niğde	1,66	16,35
Çanakkale	5,80	19,10	Ordu	1,34	11,28
Çankırı	1,23	10,84	Rize	1,12	26,93
Çorum	1,15	10,22	Samsun	3,36	16,06
Denizli	1,36	13,93	Siirt	0,39	9,65
Diyarbakır	1,33	8,06	Sinop	1,04	10,78
Edirne	6,78	18,70	Sivas	1,35	12,35
Elazığ	0,91	10,68	Şebinkarahisar	2,04	9,12
Erzincan	2,08	13,22	Tekirdağ	5,59	19,37
Erzurum	1,07	9,39	Tokat	0,68	7,31
Eskişehir	5,14	24,27	Trabzon	1,30	16,43
Gaziantep	2,04	11,04	Urfa	0,80	7,43
Giresun	1,36	14,94	Ordu	1,34	11,28
Gümüşhane	0,37	9,69	Van	0,16	3,54
Hakkari	0,50	3,08	Yozgat	0,64	5,93
İçel	1,19	14,61	Zonguldak	2,37	15,09
Isparta	5,44	17,57			

Tablo:1 1927 Nüfus sayımına göre kadın ve erkek nüfusta okuryazarlık oranı⁴

1927 yılında yapılan Nüfus Sayımına göre, kadınların erkeklere göre okuryazarlık oranlarının çok düşük olmasının başlıca nedeni, Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı Devleti'nden kalma dinsel bakış açısından kaynaklanan, kız çocuklarını okula göndermeme alışkanlığının henüz aşamadığını

⁴İstatistik Umum Müdürlüğü, **28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri**, f. III, s. 22, 23.

göstermektedir. Kadın okuryazar oranının en düşük olduğu bölgeler Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Karadeniz bölgelerindeki iller olduğu göze çarpmaktadır.2019 yılına gelindiğinde ise kırsal nüfusun oldukça azaldığı, ticaret ve sanayinin belli bölgelerde yoğunlaşması nedeniyle ülke içinde nüfusun iç göçlerle belli bölgelerde yoğunlaştığı görülmektedir.1927 yılı sayım sonuçlarına göre istatistiki olarak ülke genelinde yaşayanların yüzde 76'sı kırsal bölgelerde bulunurken, kalan yüzde 24'ü ise kentlerde yaşamaktadır. 2019 yılında TÜİK verilerine göre nüfusun büyük bir kısmı il ve ilçelerde toplanmıştır. Öyle ki TÜİK'in istatistik verilerine göre toplam nüfusun % 92.8'i il ve ilçelerde yaşamaktadır. (Bakınız tablo 2)

	2017	2018	2019
Toplam nüfus	80 810 525	82 003 882	83 154 997
Erkek	40 535 135	41 139 980	41 721 136
Kadın	40 275 390	40 863 902	41 433 861
Kentlerde yaşayanlar (%)			
Toplam	92,5	92,3	92,8
Erkek	92,4	92,2	92,7
Kadın	92,6	92,4	92,9
Kırsal bölgede yaşayanlar (%)			
Toplam	7,5	7,7	7,2
Erkek	7,6	7,8	7,3
Kadın	7,4	7,6	7,1

Tablo2 Cinsiyete göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu 2017-2019⁵

Türkiye'de kentlerin büyümesi dış göçlerle değil iç göçlerle meydana gelmesinden dolayı, Cumhuriyetin ilk yıllarında okuryazarlık oranlarıyla kentli nüfus arasında orantı, bugün de değişmemiştir.Sanayi ve üretimin kentlerde yoğunlaşması, refah düzeyinin yükselmesini beraberinde getirmiş, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren köyden kente göçü hızlandırarak bugüne kadar gelinmiştir.Cumhuriyetin ilk nüfus sayımında okuryazarlık oranı nüfusun yoğun olduğu kent merkezlerinde artarken, kırsal kesime gidildikçe düşmektedir. Nüfus yoğunluğu ile paralellik gösteren bu durum, okuryazarlık oranının cumhuriyetin ilk yıllarına oranla oldukça yükselmesine rağmen günümüzde de geçerlidir. 1927 nüfus sayım sonuçlarına göre öğrenim yaşı olan 7 yaş temel alındığında ülke genelinde okuryazarlık oranı erkeklerde yüzde 17.42, kadınlarda ise yüzde 4.63'tür. 2019 yılında TÜİK'in açıkladığı istatistik verilerde 15 yaş üzeri okuryazar nüfus yüzde

⁵Türkiye İstatistik Kurumu,İstatistiklerle Türkiye / Turkey in Statistik 2019, Yayın No:4585, Ankara2020, s.5

96.7'ye yükselmiştir. Yine TÜİK istatistiklerine göre nüfusun % 3.3'ü yani 2 milyon 24 bin 637 kişisi okuma yazma bilmemektedir. 15 yaş üzeri erkeklerin yüzde 0.9'u yani 286 bin 412'si, yine 15 yaş üzeri kadınların 5.6'sı yani 1 milyon 738 bin 225'i okuma yazma bilmemektedir. (Bakınız tablo 3)

Eğitim durumu	2017	%	2018	%	2019	%
Toplam	61017157		61844096		62689647	
Okuma yazma bilen	58213792	96.2	59156007	96.4	60122847	96,7
Okuma yazma bilmeyen	2330640	3.8	2197257	3.6	2024637	3.3
Bilinmeyen	472725		490 832		542163	
Erkek						
Okuma yazma bilen	29818483	98.8	30257344	98.9	30687518	99.1
Okuma yazma bilmeyen	356073	1.2	325116	1.1	286412	0.9
Bilinmeyen	223949		231842		254310	
Kadın						
Okuma yazma bilen	28395309	93.5	28898663	93.9	29435329	94.4
Okuma yazma bilmeyen	1974567	6.5	1872141	6.1	1738225	5.6
Bilinmeyen	248776		258990		287853	

Tablo3 Okuryazarlık ve cinsiyete göre nüfus 2017-2019⁶

Eğitim durumu	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	62689647	31228240	31461407
Okuma yazma bilmeyen	2024637	286412	1738225
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	2624133	653754	1970379
İlkokul	12513837	5081441	7432396
İlköğretim	5678694	3240303	2438391
Ortaokul ve dengi meslek okulu	12327461	6840475	5486986
Yüksek okul veya fakülte	15426019	8685165	6740854
Yüksek Lisans	10257791	5455508	4802283
Doktora	1083331	605912	477419
Bilinmeyen	211581	124960	86621
	542163	254310	287853

Tablo4 Bitirilen eğitim durumuna ve cinsiyete göre nüfus 2019

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren başlatılan seferberlikler toplumdaki okuma yazma oranını oldukça yüksek bir noktaya getirirse de kadın okuryazarlığı tablo 3'te görüldüğü gibi erkek okuryazarlığına oranla daha düşük kalmıştır. Erkek

⁶ Türkiye İstatistik Kurumu, **İstatistiklerle Türkiye, Ulusal Eğitim İstatistikleri 2019**, Ankara 2020, s.39

nüfusun yüzde 99.1'i okuma yazma bilirken, kadın nüfusun % 94.4'ü okuma yazma bilme oranına ulaşmıştır. Diğer bir bakış açısıyla aynı istatistik verilerde Türkiye'de kadınların okuma yazma oranlarının oldukça yüksek seviyelere geldiği görülse de sahip oldukları hak ve özgürlüklerin farkında olup bu haklara sahip çıkma ve kullanma açısından bilinç düzeylerinin oldukça düşük olduğu görülür. Bunun en önemli nedeninin İslam toplumlarının ataerkil özelliklerinin toplumsal yansıması olduğu söylenebilir. Bu özellikler yalnızca Türkiye Cumhuriyeti üzerinde yaşayan kadınlara özgü bir kabulleniş değil, İslam toplumlarına mahsus bir kabulleniş olarak göze çarpar.

Kadın haklarına yönelik en önemli baskılamalar eliyle sistematik olarak yapılan baskılamadır. Kadının küçük yaştan itibaren belli kalıplara sokularak en önemli haklarının elinden alınması, bunun kadınlığın bir gereği olduğunun kişiye işlenmesi ile başlayan süreç kadına yönelik şiddetin normalleştirilmesiyle sürdürülmektedir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra şekilden şekle girdiği için bir türlü ortadan kaldıramadığı tarikat örgütlenmeleri kendi öğretilerini önce kendi taraftar ve sempatanlarına sonra da siyaset yaptıkları müdahalelerle topluma dayatmak istemektedir.

Bu nedenle Avrupa Birliği ile kadına yönelik şiddeti önleme konusunda imzalanan İstanbul Sözleşmesi ve ona bağlı olarak yapılan yasal düzenlemeler tarikatlar ve onların sahibi ya da ilintili olduğu yayın organları tarafından hedef haline getirilmiştir.

Bütün partilerin bir araya gelmesi ile Meclis'te en hızlı kabul gören anlaşmalardan biri olan İstanbul Sözleşmesi 11 Mayıs 2011'de Dışişleri Bakanı tarafından imzalanmış, 14 Mart 2012'de TBMM'de oturuma katılan tüm milletvekilleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir. Sözleşme gerekli yasal düzenlemelerin yapılabilmesi için 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmesi karar altına alınmış ve o tarihte yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe girmesiyle de sözleşmenin Türk toplumu için önemi yaşanan olaylarla ortaya çıkmıştır.

İstanbul Sözleşmesi kadına karşı şiddetin tüm türlerini önlemeyi amaçlayan konunun uzmanları tarafından bu konuda karşılaşılmış fiziksel ve psikolojik tüm

şiddet türleri incelenerek hazırlanmış ayrıntılı bir metindir. Dünyanın bazı bölgelerinde geleneksel hale gelen kadın sünnetinden, kısırlaştırmaya, kürtaja zorlamadan, zorla evlendirmeye, tecavüzdten ısrarlı takibe kadar bütün şiddet türleri tanımlanmıştır. Sözleşmedeki amaç kadına yönelik fiziksel ve psikolojik şiddette bulunanların tespiti, soruşturulması, yargılanması ve cezalandırılmasıdır

İstanbul Sözleşmesinin imzalanmasından sonra Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye’de kadına yönelik şiddetin yaygınlık durumunu tespit için Kadının Statüsü Genel müdürlüğü ile Hacettepe Üniversitesi Nüfus Edütleri Enstitüsü’ne "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet" araştırması yaptırmış, raporda çarpıcı sonuçlar elde edilmiştir. Örnekleme yoluyla yapılan araştırma sonucunda hazırlanan raporun sonuç bölümünde ulaşılan en çarpıcı tespit kadına yönelik şiddet, "Kadın olmalarından dolayı"⁷ gerçekleştirilmektedir.

Raporda ulaşılan sonuçların Türkiye genellemesinde evli veya bir erkekle birlikte olan kadınların yüzde 35.5’u fiziksel şiddete uğradığını söylemiştir. Bir başka ifadeyle her 10 kadının yaklaşık olarak dördü eşi veya birlikte olduğu erkeğin fiziksel şiddetine uğradığını ifade etmiştir. Yaşanan şiddetin yüzde 35’i kent merkezlerinde, yüzde 37.5’u ise kırsal bölgelerde meydana gelmiştir⁸. Yine aynı araştırma sonuçlarına göre Türkiye’de evli kadınların yüzde 12’si yaşamının herhangi bir döneminde, yüzde 5.4’ü ise son bir yıl içinde cinsel şiddete uğradığını söylemiştir. Yaşanan cinsel şiddetin yüzde 12’si kent merkezlerinde, yüzde 11.9’u kırsal bölgelerde meydana gelmiştir⁹. Araştırma sonuçları kadınların fiziksel ve cinsel şiddete yaygın olarak birlikte uğradığını ortaya çıkarmıştır. Araştırmada elde edilen verilere göre Türkiye genellemesinde kadınların yüzde 36’sı fiziksel, yüzde 12’si de cinsel şiddete uğradığını belirtmiş, kadınların yüzde 38’inin iki şiddet biçiminden en az birine uğraması genellikle cinsel şiddetin fiziksel şiddetle birlikte olduğunu göstermektedir.(Tablo 5).

Kadınlarda eğitim düzeyinin yükselmesi fiziksel veya cinsel şiddete uğrama oranlarını gözle görülür biçimde düşürmektedir. Hiç okula gitmemiş ve

⁷ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Hacettepe Üniversitesi. **Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması raporu** Ankara 2014, s.24

⁸ a.g.e., s7

⁹ a.g.e., s8

okuryazar olmayan kadınların yüzde43'ü fiziksel veya cinsel şiddete uğrarken, üniversite ve yüksek lisans eğitimi olan grupta yüzde 21'e düştüğü görülmektedir. Eğitime göre farklılık, özellikle lise ve üzeri eğitimle birlikte görülmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe kadına karşı şiddetin düşmesi önemli bir yüzdelik oranındadır. Fakat, yüksek eğitimi olan kadınlar arasında bile her beş kadından birinin şiddete uğradığını söylemesi gözardı edilemeyecek kadar yüksek bir oranı göstermektedir. (Tablo 5).

Fiziksel şiddet		Cinsel şiddet		Fiziksel ve/veya cinsel şiddet			
Temel Özellikler	Yaşamının herhangi bir dönemi	Son 12 ay	Yaşamının herhangi bir dönemi	Son 12 ay	Yaşamının herhangi bir dönemi	Son 12 ay	Kadın sayısı
Yerleşim yeri							
Kent	35,0	8,3	12,0	5,4	37,0	11,3	4.290
Kır	37,5	7,7	11,9	5,0	39,0	10,1	1.997
Yaş							
15-24	25,4	15,8	9,5	5,6	28,1	17,8	477
25-34	32,4	10,0	10,5	6,2	34,0	13,0	1.981
35-44	36,8	8,0	11,8	5,5	38,2	11,0	1.815
45-59	40,1	4,6	14,5	4,2	42,7	7,3	2.014
Eğitim							
Eğitimi yok/ Okur-yazar	41,4	8,1	14,4	6,3	43,3	11,8	1.284
İlkokul	39,9	7,9	12,9	5,8	41,8	11,0	3.010
Ortaokul	34,4	11,9	12,6	5,1	36,7	14,1	737
Lise	24,7	7,4	9,0	4,2	26,8	9,6	818
Lisans ve üzeri	19,5	5,5	5,8	2,8	21,0	6,9	436
Erken evlilik							
18 yaş öncesi	47,6	10,0	18,9	7,2	50,1	13,9	1.745
18 yaş sonrası	31,2	7,6	9,5	4,7	33,0	10,0	4.542
Çalışıyor mu							
Çalışıyor	37,3	8,8	13,0	5,4	39,1	10,9	1.959
Çalışmıyor	34,8	7,9	11,6	5,3	36,8	13,9	4.325
Refah düzeyi							
Düşük	41,4	10,2	14,1	7,0	43,4	13,7	2.735
Orta	38,0	8,6	13,4	5,5	40,1	11,5	1.273
Yüksek	29,2	6,2	9,5	3,8	31,0	8,4	2.279
Türkiye	35,5	8,2	12,0	5,3	37,5	11,0	6.287

Tablo5 Fiziksel ve / veya cinsel şiddet yaygınlığı¹⁰

Araştırmada elde edilen sonuçlardan biri de eğitim düzeyinin yükselmesi ile fiziksel ve cinsel şiddete uğrama oranlarının azalmakta olduğunun görülmesidir. Ancak eğitim düzeyinin yükselmesi kadına yönelik şiddeti tamamen bitirmemektedir. Elde edilen verilerde eğitimi olmayan veya ilkokulu bitirmemiş kadınların yüzde 43'ü fiziksel veya cinsel şiddete uğrarken, üniversite ve üzeri eğitimi olan kadınların

¹⁰ İlknur Yüksel-Kaptanoğlu **Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması raporu**, Elma Teknik Basım Mat. Ankara 2014, s.84.

şiddete uğrama oranı yüzde 21'e inmektedir. Eğitime bağlı olarak şiddet yüzdesinin düşmesi lise ve üzeri eğitimle birlikte başladığı görülmektedir. Eğitime göre şiddete uğrama yüzdesinin düşmesi önemli bir oranda olmasına rağmen üniversite eğitimi olan kadınların beşte birinin şiddet mağduru olması da yüksek bir oranı göstermektedir.(Tablo 5).

Yapılan araştırmada evlilik yaşı ve kadına yönelik şiddet arasında doğrudan bir ilişki tespit edilmiştir. 18 yaşından önce evlenen kadınlarda fiziksel şiddete uğrama oranı yüzde 48 iken 18 yaşından sonra evlenen kadınlarda bu oran yüzde 31'e düşmektedir. 18 yaşından küçükken yapılan evliliklerde kadınların yüzde 19'u, 18 yaşından sonra yapılan evliliklerde ise kadınların yüzde 10'un cinsel şiddete uğradığı görülmektedir. Yine 18 yaşından küçük evliliklerde kadınların yarısının fiziksel ve cinsel şiddeti bir arada yaşadığını göstermektedir. 18 yaşından sonra yapılan evliliklerde ise bu oran üçte bire inmektedir. Ankete katılan 18 yaşından küçük evlilik yapmış kadınların yüzde 51'i yaşamının herhangi bir döneminde duygusal şiddet veya istismara uğradığı ifade ederken, bu oran 18 yaş üzeri evlilik yapmış kadınlarda yüzde 42'ye düşmektedir¹¹. Araştırmada elde edilen bu verilerde Türkiye'de kadınların yüzde 26'sının yani dörtte birinden fazlasının 18 yaşından önce evlendiği göz önüne alınırsa kadına karşı şiddetin boyutu daha net görülebilir.

Yapılan araştırmada çıkan sonuçlarda görüldüğü üzere Türkiye'de kadına yönelik şiddet oldukça yaygındır. Kadına şiddeti uygulayan kişiler ise tanıdıkır. Bu en yakınındaki eş, eski eş, nişanlı veya sevgili, olduğu gibi baba, kardeş veya akrabadır¹².

İstanbul Sözleşmesi, kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin önüne geçme ve şiddetle mücadelede asgari koşulları ve devletin şiddete karşı yapması gerekenleri 81 madde altında toplamış uluslararası insan hakları sözleşmesidir. İstanbul Sözleşmesini imzalayan devletler kadına karşı kimden gelirse gelsin, fiziksel, psikolojik ve ekonomik her türlü şiddete karşı cezai yaptırım uygulamayı zorunlu tutmaktadır. İstanbul Sözleşmesi Avrupa Konseyi tarafından desteklediği gibi imzacı devletleri de hukuki olarak bağlamaktadır.

¹¹a.g.e., s14

¹²a.g.e., s34

İstanbul Sözleşmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanıp 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmesinden sonra kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla 6284 sayılı yasa çıkartılmıştır.İstanbul Sözleşmesi ve akabinde çıkartılan yasa ile kadına yönelik şiddetin fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik şiddet ve istismar olarak tanımı yapılmış ve türleri belirlenmiştir.Kadına yönelik şiddeti toplumsal bir sorun olarak gören İstanbul Sözleşmesi'nin dört ana prensibi bulunmaktadır. Bu dört prensip birbirini tamamlamaktadır. İlk olarak kadının her türlü şiddete karşı korunması, şiddete uğrayan kadınların koruma altına alınması, suçluların cezalandırılması ve son olarak da kadına karşı şiddetin toplumsal bir sorun olduğu göz önüne alınarak ilgili kurumların bir araya gelerek kadına yönelik şiddete karşı izlenecek ortak politikalar oluşturmaları ve bu politikaların hayata geçirilmesidir.

İstanbul Sözleşmesi öncelikle imzacı devletlere kadına karşı şiddeti önleme yükümlülüğü getirmektedir. Bunun için kadına karşı şiddetin normalleştirilmesine yönelik cinsiyetçi toplumsal davranış kalıplarının tespit edilerek, bunların değiştirilmesi için eğitim müfredatında düzenleme yapılması, halkın bu konuda eğitilmesi için sivil toplum kuruluşları ve medya aracılığıyla yaratılacak farkındalıkla eğitim sürecinin tamamlanması gerekir. Kadını şiddete karşı koruma yükümlülüğü ile devletin şiddet mağdurlarını şiddete uğradıkları ortamdan uzaklaştırarak güvenli bir yerde ihtiyaç duydukları hukuki ve sağlık iletişim ihtiyaçlarının sağlanmasıdır. Bunun için yeter sayıda sığınma evi açılması gerekir. İstanbul Sözleşmesinin getirdiği yükümlülüklerin üçüncüsü ise kadına karşı şiddetin müsamaha gösterilmeden soruşturma ve yargılama konusu yapılmasıdır. Kadına karşı şiddetin ne şekilde olursa olsun suç sayılması için töre, namus veya dini gerekçelerin şiddetin bahanesi olmaktan çıkartılacak yasal düzenlemelerin yapılması ile yargılama sürecinde de şiddet mağduru kadın veya çocuğun her şekilde korunması gerekir. Kadına karşı şiddeti önlemek için sayılan bu önlemlerin ilgili kurumlar tarafından koordineli şekilde uygulanması gerekir.¹³

Son yıllarda sıklıkta gündem olan kadına yönelik şiddet denilince ilk aklı gelen fiziksel şiddet olurken, yapılan bilimsel araştırmalarda fiziksel şiddeti gölgede bırakacak kategoriler gözlenmiştir. Kadının toplum içinde fiziksel şiddetle birlikte

¹³Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120308M1-1.pdf> (Çevrimiçi resmi gazete.gov.tr, 23.09.2021)

psikolojik, cinsel, sözlü, ekonomik ve sosyal yönden de şiddete uğradığı tespit edilmiştir.

İstanbul Sözleşmesi'nde aile içi şiddet "aile içerisinde veya hanede ya da mağdur ve failer aynı evi paylaşırsa da paylaşmasa da eski veya şimdiki karı-koca ve birlikte yaşayan eşler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet eylemi" olarak ifade edilmiştir. Bu şekilde boşanmış veya birlikte yaşayan eşlerin arasında yaşanan şiddet vakaları da kadına karşı şiddet olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye'de kadına karşı şiddetin gerçek durumunu gösterecek, bilim insanlarının başvuru yaparak bilimsel yorum ve çözüm üretebilecek veritabanı bulunmamaktadır. Türkiye'de kadına yönelik şiddetin boyutlarını ortaya koyacak ve bilimsel çalışmalara temel teşkil edecek bir istatistiki çalışma yapmakla yükümlü olan İçişleri ve Adalet Bakanlığı tarafından henüz bir çalışma yapılmamış veya yapıldığı halde siyasi kaygılarla bilim insanlarının hizmetine açılmamaktadır.

Kadına yönelik şiddetin yaygınlığı konusunda çok sayıda bilimsel araştırma yapılmış gibi görünse de araştırmalar örneklem üzerinden yapılmış, şiddete uğramış kadınlarla yapılan görüşmeler yolu ile orantısız sonuçlara ulaşılarak açıklanmıştır. Bugüne kadar bilimsel çalışmalara kaynak olan ilki 1995 yılında Başbakanlık ve Aile Araştırma Kurumu tarafından Türkiye'de 12 ilde 3140 kadın ve 525 şiddet gören kadınla derinlemesine görüşme, diğer ikisi de Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından ilki, sonucu 2009 açıklanan 51 ilde, 24048 hane, 12795 kadınla görüşülerek, sonuncusu da 2015 yılında açıklanan ve 12 bölgede, 11247 hane, 7462 kadın ile görüşülerek yapılan üç saha çalışmasını içeren anket çalışmalarıyla kısıtlı kalmıştır. Yapılan bu anket çalışmaları şiddetin yaygınlığı ile ilgili bilimsel bir sonuç vermekten uzak olmakla birlikte kadına yönelik şiddetin acımasızlığı konusunda genel bir fikir vermektedir. Kadına karşı şiddetin normalleştirildiği ve kadının en fazla şiddet gördüğü ev içi şiddeti "aile içi" mesele olarak gördüğü günlerden, toplumdaki bilinç düzeyinin yükselmesi ile kadın örgütlerinin farkındalık yaratan eylemleri ve Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde imzalanan İstanbul Sözleşmesi gereği Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi'ne dair 6284 sayılı kanun çıkartılana kadar hiç kuşkusuz binlerce kadın hayatını kaybetmiştir.

Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle ilgili yapılan en kapsamlı ve güncel bilimsel araştırma Avrupa Birliği’nin Kadına Karşı şiddeti önleme proje çalışmaları kapsamında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü’ne yaptırılan sonuçları da 2009 ve 2015 yıllarında yayınlanan iki ayrı araştırmadır. Ancak bu iki araştırmada da İçişleri Bakanlığı’nın ve Adalet Bakanlığı’nın tutması gereken Kadına Yönelik Şiddet İstatistikleri bulunmamaktadır. Yapılan araştırmalar ise Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün saha araştırmalarında hedef olarak belirlenmiş kadınlarla yapılan yüz yüze görüşme kaynaklıdır.

İçişleri Bakanlığı, Kadına Yönelik Şiddete ilişkin istatistik verileri açıklamasa da İçişleri Bakanı Süleyman Soylu’nun Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla kurulan Meclis Araştırma Komisyonu’nda 27 Mayıs 2021 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü’nün tuttuğu istatistikleri vermek yerine bir önceki yılın ilk dört ayı ile kıyaslayarak vermiştir.¹⁴.İçişleri Bakanı Süleyman Soylu’nun yaptığı açıklamadan Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığını böyle bir istatistiği düzenli olarak tuttuğu ancak açıklanmadığı anlaşılmaktadır. Açıklanan rakamlar bile Türkiye’de kadına karşı şiddetin yaygınlığını tüm çıplaklığı ile göstermektedir.

İçişleri Bakanı Süleyman Soylu’nun Meclis Araştırma Komisyonu’na verdiği bilgilere göre 2020 yılının ilk dört ayında 77 bin 575 olayda kadınlar aile içi şiddete veya erkek şiddetine uğramıştır. 2021’in ilk dört ayında ise 71 bin 405 olayda kadınlar aile içi veya erkek şiddetine uğramıştır. Erkek şiddeti ile hayatını kaybeden kadın sayısı 2006 yılında 468 iken, 2020’de bu sayı 385’tir. İstanbul Sözleşmesi’ndeki taahhütlerin yerine getirilmesi için sözleşmenin imzalanmasının ardından 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi’ne yönelik kanun çıkartılmıştır. Bu kanun ile kolluk gücüne ve yargıya şiddete uğrayan kadının korunması failerle ilgili soruşturma ve yargılanarak cezalandırılması için düzenleme yapılmıştır. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi için 6284 sayılı yasanın çıkması ile birlikte kadına yönelik cinayetlerin ve şiddet olaylarının azaldığı göze çarpmaktadır.Yine kadına yönelik şiddet sonucu 2020

¹⁴KADES uygulamasını indiren kişi sayısı yüzde 317 arttı
<https://www.trthaber.com/haber/gundem/kades-uygulamasini-indiren-kisi-sayisi-yuzde-317-artti-584084.html> (Çevrimiçi, trthaber.com.tr, 9 Temmuz 2021)

yılının ilk dört ayında 119 bin 530 kadın korumaya alınırken, 2021 yılının ilk dört ayında 91 bin 394 kadın emniyet tarafından korumaya alınmıştır. Yine kadına yönelik şiddetin önlenmesi için İçişleri Bakanlığı tarafından geliştirilen cep telefonu imdat uygulaması olan KADES'in indiren kadın sayısı son bir yılda üç kat artarak 2 milyon 293 bin 978 kişiye ulaşmıştır. Yine KADES üzerinden gelen 138 bin 978 ihbarın 73 bin 417'sinin tehdit içeren gerçek ihbar olduğu anlaşılacak şekilde işlem yapılmıştır. Kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik önemli bir argüman olan kadın sığınma evi sayısı da 148 olurken kapasite sayısı da 3 bin 576'dır.

Kadının kendisine yönelik şiddete karşı yasal güvence altına alındığının yazılı ve görsel medyada geniş şekilde yer bulması, kadın örgütlerince Avrupa Birliği fonlarından aldıkları desteklerle şiddete uğrayan kadınlara bir çatı altında sahip çıkılması, yine belediyelerin çatıları altında oluşturdukları kadın evleri ile şiddete uğrayan kadınlara sahip çıkması, kadının da kendisine yönelik şiddete karşı bir dayanağı olduğunu anlamasıyla karşılığını bulmuştur.

"Haberde Çerçeveleme ve Örgüt Kuramı Bağlamında Yazılı Basında İstanbul Sözleşmesi'nin İncelenmesi" isimli bu çalışma, Türkiye'de İstanbul Sözleşmesi'nin TBMM'ce 1 Ağustos 2014 tarihinde onaylanmasının ardından kadına yönelik şiddetin önlenmesi için çıkartılan 6284 sayılı yasa sonrası, söz konusu yasanın iptalini isteyen aşırı sağ-İslamcı bir kesimin ortaya çıkması ve bu zümreleri hedef kitle belirlemiş bir kısım basılı medyanın yasanın iptali durumunu meşrulaştırmaya yönelik kamuoyu oluşumu maksatlı yayın faaliyetlerinde bulunması üzerine odaklanmıştır. Bu bağlamda aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur:

H1: Yeni Şafak, Milli Gazete ve Yeni Akit gazeteleri kadına yönelik şiddetin önlenmesi için çıkartılan 6284 sayılı yasanın şiddetin kaynağı olduğunu ileri süren içerikli yayın politikası izlemeye başlamıştır.

H2: Söz konusu gazetelerde kadına yönelik şiddet olayları haberleştirilirken çerçeveleme tekniğiyle neden-sonuç ilişkisinden koparılmış, olay farklı anlamlar yüklenerek okura siyasal mesajlarla iletilmiştir.

H3: İktidardaki siyasilere adı geçen gazetelerce iletilen mesaj, çıkarılan yasanın iptalinin bir kesim tarafından arzu olunduğudur.

H4: Merkez medya dediğimiz ana akım medya da kadına yönelik şiddeti toplumsal bir sorun olarak görmek yerine basit bir 3. sayfa haberi olarak görmüş, haberleri verirken de şiddetiolumlayan bir dille okurlarına ileterek İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılmasını isteyen grupların çalışmalarına ortam sağlamıştır

Çalışmada amaç; söz konusu yasanın iptalini isteyen koyu muhafazakâr zümreleri hedef kitle belirlemiş bir kısım basılı medya aracılığıyla yasanın iptali durumunu meşrulaştırmaya yönelik kamuoyu oluşumu maksatlı yayın faaliyetlerini tespit etmektir. Örgüt içi çalışma koşullarının ve örgütün amaçlarının, örgütün sahiplik yapısının, genel yayın politikası ile ilintili olarak incelenen basın kuruluşlarının haberde çerçevelemeye başvurdukları İstanbul Sözleşmesi konulu haber metinleri araştırılmış, konuya ilişkin haberler üzerinden nitel araştırma yöntemlerinden eleştirel söylem analizine tabi tutulmuştur.

İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılması yönünde çerçevelemiş haberler yapan Yeni Şafak, Milli Gazete ve Yeni Akit gazeteleri ile ana akım medyadan Hürriyet, Sabah Posta ve Sözcü gazetelerinin Cumhurbaşkanlığı kararı ile sözleşmeden çıkılacağı ilan edildiği tarih olan 20 Mart 2021 tarihinden geriye doğru son bir yıllık nüshaları taranarak kadına yönelik şiddet haberlerinin istatistik bilgileri çıkartılarak tasnif edilmiştir. Kadına yönelik şiddet haberlerieleştirel söylem analizine tabi tutulmuştur. Çalışmanın ilk bölümünde haberde çerçeveleme, türleri ve etkileri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde örgüt kuramına açıklık getirilerek bu tür haberlerin arkasındaki örgütsel yapıya dikkat çekilmiştir. Üçüncü bölümde medya organizasyonlarının yapısı ve işleyişine dair bilgi verilmiş, medyanın ekonomi-politiği konusuna değinilmiştir. Dördüncü bölümde ise İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılması için siyaset ve toplumun bir kesimini yönlendirmek için çerçevelemiş haber yapan gazeteler ile merkez medya olarak adlandırılan ana akım medyanın kadına yönelik şiddet haberlerine bakış açısı ve bu tür haberleri okura aktarış biçimi incelenerek sonuca varılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HABERDE ÇERÇEVELEME

Haberde çerçeveleme, yazılı ya da görsel-işitsel olarak okura/izleyiciye iletilen haberlerin üretim sürecinde, okurda uyandırılmak istenen algıya yönelik olarak yapılan çalışmaların tümüdür. Bu süreç, haberin bir amaca yönelik olarak anlamlı hale getirilmesi için neleri içereceği, nelerin dışarıda bırakılacağını, hangi kısımların ön plana çıkarılacağını belirleyen aşamalardan oluşur.

Haberde ilk çerçeve doğal olarak haberi üreten muhabirde başlar, haberi düzenleyen redaktörde devam eder, haber müdürü ve genel yayın müdürü tarafından son şekli verilir. Haber üretim süreci bu şekilde işler gibi görünse de, bu zinciri yönlendiren unsur, hiç kuşkusuz yayın politikasıdır. Yayın kuruluşlarının yayın politikasını yayın kuruluşunun sahibi ya da sahipleri belirler. Sahiplerin tercihlerini ise ekonomik durumlarına bağlı olarak politik tercihleri ya da ilişkileri belirler.

1.1.Tanımlar

Haberde çerçeveleme habere konu olan bir olayda geçen bir ayrıntının bilinçli olarak ve çeşitli yöntemlerle öne çıkartılarak okura sunulmuş şeklinin, okur tarafından anlaşılma şeklini etkileyebileceği varsayımına dayanır. Haberin toplumda etkisine paralel olarak toplumbilimci ve siyaset bilimcilerin ilgisini çeken haber çerçeveleme tanımları oldukça fazladır.

Todd Gitlin, 1960'lı yıllarda CBS televizyonunun ABD'de toplum tarafından destek gören öğrenci olaylarını basitleştirme yöntemlerini incelemiş, sonuç olarak "Çerçeveleme" kavramı ile kitle iletişim araştırmalarına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Gitlin çerçeveleri, "Söylemin rutin şekilde bir düzenleme aracı olarak kullanıldığı seçme, vurgu yapma ve dışta bırakma süreçlerinin kavrama, yorum ve sunum şekilleri.¹⁵" olarak ifade etmiştir. Gamson ve Modigliani'ye göre çerçeveleme, "düzenleyici ana fikir ya da anlamı sağlayan olaylar dizidir."¹⁶

¹⁵Todd. Gitlin, **TheWorld is Watching: Mass Media in theMaking an Unmaking of the New Left**, Berkeley University of California Press, 1980, s. 7.'den aktaran I. Seyidov "Türk Basınında sunulan Kırım Krizi haberlerinin Çerçeveleme Kuramı Bağlamında incelenmesi" A.Ü. SBE Genel Gazetecilik Ana Bilim Dalı yayımlanmamış Doktora Tezi, 2014, s.2.

¹⁶William A. Gamson, A. Modigliani, "TheChangingCulture of Affirmative Action", Research in **PoliticalSociology**, 1987, s. 137-177.'den aktaran Z. Gök Demir, "Çerçevelemenin Karar Verme

Entman'a göre Haber çerçeveleme, "okur izler kitlede oluşmuş algılara hitap ederek onları harekete geçirecek anahtar sözcükler, mecazi anlatım, kavramlar, semboller ve görsel imajların haberin inşasında ön plana çıkartılmasıyla kurulmakta ve çalıştırılmaktadır. Çerçevenin unsuru olarak "seçilen" sözcükler ve fotoğrafların kullanılması, tekrarlanması ile bazı fikirlerin öne çıkarılmasıyla kurulan çerçeveler hedef seçilen izler kitle üzerinde daha "dikkat çekici" ve etkileyici olmaktadır. "Seçme" ve "dikkat çekme" çerçeveleri, izler kitlenin olaylara ilişkin bilgiyi alışı şeklini ve yorumlarını şekillendirmektedir. Bu açıdan çerçevelemede amaç, verilen bilgiyi yeniden yapılandırmadır. Kısaca anlatılan olayın bazı yönlerinin çok ya da az dikkat çekici olması için ek bilgilerle büyütülmesi veya önemsiz bir ayrıntıyımsı gibi küçültülmesidir.¹⁷.

Tankard, çerçeveleme kuramını kitle iletişim araçlarının izler kitle üzerindeki etkilerini anlamamızda yardımcı olan önemli bir yöntem olarak görmekte ve ampirik olarak çerçeveleme yöntemlerinde birbirine bağlı 11 nokta belirtmektedir

1. Ana sayfadaki haber başlıkları (manşetler)
2. Spotlar (alt başlıklar)
3. Fotoğraflar
4. Fotoğraf altı açıklamaları
5. Devam sayfalarındaki haber başlıkları
6. Haberde başvuru kaynağı seçimi
7. Alıntılarının seçimi
8. Vurgulanan alıntılar
9. Amblemler
10. İstatistik ve grafikler
11. Haberde paragrafların (açıkladı, ileri sürdü, iddia etti) olarak bağlanması.¹⁸.

Sürecine Etkisi" Akdeniz Üniversitesi SBE Halkla İlişkiler ve Tanıtım. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, 2014, s.2.

¹⁷M. Robert Entman, "Framing U.S. Coverage of International News: Contrasts in Narratives of the KAL and Iran Air Incidents", **Journal of Communication**. 41(4), 1991, s.6-27.'den aktaran I. Seyidov, a.g.t., s.2.

¹⁸J. W. Tankard, "The Empirical Approach to the Study of Framing", Ed.S. D. Reese, O. H. Gandy ve A. E. Grant, **Framing Public Life**, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2001 s.95-106.'den aktaran I. Seyidov a.g.t., s.3.

Kosicki'ye göre çerçeveler, izler kitlenin olayları ve bilgileri "belirleme, algılama, teşhis etme ve adlandırmasına olanak sağlayan araçlardır"¹⁹. Tanım olarak "çerçeveleme, olayları sınıflandırmaya, yorumlamaya ve kısa sürede anlamaya yardım eder"²⁰.

Haber çerçeveleri, haber içindeki ayrıntıyı seçme, vurgulama ve perdeleme yaparak dışarıda bırakma olarak inşa edilir. Haberciler haberi hazırlarken anlatılan olayla ilgili olarak kullandıkları çerçevelerle olayla ilgili olan ve olmayan yeni gerçekleri inşa ederek izler okur kitlenin oluşmuş algılarını harekete geçirir ya da yeni algılar oluşturur. Bu durum haberciliğin toplumsal değerleri ve yeni anlam üretmedeki önemini gösterir. Haberciler süreç içinde haberleştirdikleri olayları anlatırken kullandıkları dil ve anlatım teknikleri ile yeni çerçeveler oluşturur. Oluşturulan çerçeveler süreç içinde değişir.

1.2. Bir Süreç Olarak Çerçeveleme

Gerçeğin inşasında haberlerin etkisi üzerine yapılan araştırmalarda bilim insanları, "çerçevelemeyi iletişim metninin bireylerin algı ve tercihlerini (gerçekliğin bazı yönlerini seçip diğer yönlerini ihmal ederek) biçimlendiren süreç olarak kabul etmektedir"²¹. Haber çerçeveleri "mükerrer sunum kalıpları doğrultusunda kişilerin olaylar hakkında bilgi sahibi olup algı kalıpları oluşturmalarına olanak tanımakta, çok sayıda farklı gerçekliğin olduğu toplumsal yapıya düzen getirmektedir. İnşa edilen yeni gerçeklik yapısının karmaşıklığı seçkinler açısından sorunları izler okur kitlede dil ve simgelerle belli algıları uyandıracak şekilde çerçeveleyerek "kamusal inşa" olanağı sağlamaktadır. Toplumsal olaylar bu yönden değerlendirildiğinde "halkın bazı kesimleri çerçeveden çıkan sonucu kabul etmeye istekli hale gelecektir"²². Buna göre "iletişim sadece ikna

¹⁹Gerald G. Kosicki, "Problems and Opportunities in Agenda-Setting Research", **Journal of Communication**, Spring 1993. s.43.'den aktaran Ali E. Dingil "Sağlık Haberleri Özelinde Medya ve Kamuoyu Bağlantısı" A.Ü. SBE Basın ve Yayın Anabilim Dalı yayımlanmamış Doktora Tezi, 2018, s.29

²⁰Dingil, a.g.t. s.115.

²¹Robert M. Entman, "Framing Bias: Media in the Distribution of Power" **Journal of Communication**, Vol.57, No. 1'den aktaran H. Özarslan "Çerçeveleme yaklaşımı açısından haber çerçevelerinin izler kitle düşünceleri üzerindeki etkisi" S.Ü.SBE Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Araştırma Yöntemleri Bilim Dalı Yayınlanmamış doktora tezi, 2007, s.58.

²²Murray Edelman, "Contestable Categories and Public Opinion", **Political Communication**, Vol: 10, UK. 1993, s.232'den aktaran H. Özarslan "Çerçeveleme yaklaşımı açısından haber çerçevelerinin izler kitle düşünceleri üzerindeki etkisi" S.Ü.SBE Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Araştırma Yöntemleri Bilim Dalı Yayınlanmamış doktora tezi, 2007, s.58.

etmez; daha çok meseleler hakkında diğer düşünme biçimlerini kaldırır, düşünce ve eylem yollarını kapatır”²³.

Muhabirler sahada, editörler ise yazı işlerinde seri ve devamlı olarak haber akışını sürdürmek için belli yöntemler kullanarak işlerini sürdürmek zorundadır. Muhabirlerden ve ajanslardan gelen onlarca haber elenip, yayın politikasına göre yeniden yazılarak belli süre içinde baskı veya yayına yetiştirilmek zorundadır. Burada ortak kullanılan yöntem ise olayın yayın kuruluşuna göre taşıdığı haber değeridir. Bir gazete için haber değeri taşımayan olay başka bir gazete için haber değeri taşıyabilir. Yayın kuruluşunun ticari ilişkilerine bağlı olarak politik tercihlerinin belirlediği yayın politikası bir olayın haber değerinin en önemli belirleyicisidir. Haber elbette çarpıcı, etkileyici ve sıradışı bir olaydır. Ancak haber değeri de editörlerin ajanslardan gelen onlarca haberi elemekte kullandıkları, muhabirlerin haberlerini yaparken başvurdukları bir gerçektir. Bunun sonucunda “belli haberci temaları ve bakış açıları haber akışına hâkim olabilmektedir”²⁴. Bu nedenle çoğu sosyolojik araştırmaya göre değerler çevresinde dönüp duran medya çerçeveleri, sözlü ve görsel araçları bir önem kazandırma sürecinde kullanarak meselelerin oluşturulup tanımlanmasına yardımcı olmaktadır.

Bunun sonucunda medya sadece kamusal söylemde bir gündem kurma rolü oynamaz aynı zamanda toplumsal meselelerin oluşturulması, tartışılması ve çözüme kavuşmasında rol oynar.²⁵ Bununla birlikte çerçeveler tek boyutlu değildir; bireyler medya mesajlarına maruz kalırken kendi deneyim ve güdülerini kullanırlar ve bazen de haber sunumunun karşıtı olan yorumlar oluştururlar.²⁶

1.3.Çerçeveleme Türleri

Çerçeveleme araştırmalarında haberlerin sunuluş veya çerçeveleme biçimleri ile izleyicilerin bu çerçeveleri anlayıp cevaplama biçimleri birbirinden ayrılmıştır.²⁷ Haber çerçeveleri üzerine yapılan araştırmaları bir bütün olarak ele aldığımızda, tür (içeriğe ilişkin) çerçeveleri ve biçimsel (konuya ilişkin) çerçeveleri

²³ W. Lance Bennett, “Constructing Publics and Their Opinions” *Political Communication*, Vol. 10 1993, s.107’den aktaran H. Özarslan, a.g.t., s.58.

²⁴ H. Özarslan a.g.t., s.59

²⁵ Amy E. Jasperson et. “Framing and the Public Agenda: Media Effects on the Importance of the Federal Budget Deficit” *Political Communication*, 1998, s.205-206’den aktaran H. Özarslan, a.g.t., s.59.

²⁶ H. Özarslan a.g.t., s.59

²⁷ H. Özarslan a.g.t., s.59.

inceleyen araştırmalar arasında ayırım yapılabilir.²⁸.Konuya ilişkin haber çerçeveseler sadece belirli konu ya da olaylar açısından önemlidir. İçeriğe ilişkin haber çerçeveseleri ise daha geniş bir kullanım alanına sahiptir.²⁹.Haber inşasında sıkça kullanılan içeriğe ilişkin haber çerçeveseleri geçmiş çerçeveleme araştırmaları gözden geçirilerek sistematik hale getirilebilir

1.3.1.Biçimsel Çereveseler

Biçimsel çerçeveleme etkileriyle ilgili olarak yapılan araştırmalarda olgu “epizodik” ve “tematik çerçeveleme” olarak ikiye ayrılmaktadır.³⁰. Epizodik haber çerçevelemelerinde gerçeğin yeniden inşası tek bir olay ya da örnek bir vaka üzerinden yapılır. Tematik haber çerçevelemelerinde ise haberin inşasında soyut kavramlar kullanılır. Tematik çerçevelemeler olayları kendi sistematik bütünü içine yerleştirerek tartişma konuları ve siyaset üzerinden inşa edilir. Habercilikte daha yaygın olarak kullanılan Epizodik haber çerçeveselerinde ise olay ve insan unsuru öne çıkartılarak konular arka planda bırakılmaktadır.

1.3.2.İçeriğe İlişkin Çereveseler

Haberin üretim sürecinde, gerçekliğin yeniden inşasına ilişkin yapılan araştırmalarda rutinleştirme yöntemleri ile genel haber kalıpları oluşturulduğu anlaşılmıştır.³¹.İçerik çerçeveseleri "Tür çerçeveseleri" ve "Yapısal çerçeveseler" olarak iki ayrı başlık altında incelenmektedir.Haber çerçeveseleri izler-okur kitlede belli bir algı yaratmaya yönelik olup soyut çerçeveselerde olduğu gibi biçimsel bir ilkeye ilişkin değillerse bunlara "Tür çerçeveseleri" denilmektedir. Valkenburg, Semetko ve De Vreese'in haber çerçeveseleri araştırmalarında medya söylemlerine; sorumluluk yükleme, ekonomik sonuçlar, insani ilgi, çatışma ve ahlakilik olmak üzere "beş tür" haber çerçevesesinin haber üretim sürecinde etkin olarak kullanıldığı anlaşılmıştır.Tespit edilen beş tür haber çerçevesesi medyada yer alan haberlerin içerik analizi yöntemiyle incelenmesi sonucunda ortaya çıkartılmıştır.³².

²⁸ İ. Erdoğan, “Haber Çerçeveleme: Kuram ve Tipoloji”, Marmara Üniversitesi İletifim Fakültesi Dergisi 2008 7.cilt, sayı 13.

²⁹ İ. Erdoğan, a.g.m.

³⁰ Süleyman İrvan. **Medya Kültür Siyaset** “Siyasette Erişim Yanlılığı: Televizyon Haberleri ve Kamuoyu” Ark Yayınları Ankara.

³¹ H. Özarslan, a.g.t., s.62

³²Patti M. Valkenburg,- Holli A. Semetko, – Claes H. De Vreese “TheEffects of News Frames on Readers’ ThoughtsandRecall” **CommunicationResearch**, Vol. 26, No.5, 1999’dan aktaran H. Özarslan a.g.t., s.62-63

- 1) Sorumluluk çerçeveleri bir meseleye veya probleme neden olma veya çözme sorumluluğunu hükümete, bir bireye veya bir gruba atar,
- 2) Çatışma çerçeveleri izleyici ilgisini çekmek için bireyler, gruplar veya kurumlar arasındaki çatışmayı anlatır,
- 3) İnsani ilgi çerçeveleri insan yaşamına dair hikayeleri ve duygusallığı öne çıkarır,
- 4) Ahlâkîlik çerçevesi problemi veya konuyu dini inançlar veya ahlâkî prensipler bağlamında ele alır,
- 5) Ekonomik sonuçlar çerçeveleri konuları bireyler, gruplar, kurumlar, bölgeler veya ülkeler için doğuracağı maddi yararlar veya maliyetler bakımından anlatır.

1.4. Çerçeveleme Etkileri

Çerçeveleme etkileri olaylar izler-okur kitleye aktarılırken yapılan ince değişikliklerle insan yargısında amaca uygun oluşturulan değişikliklerdir. Çerçeveleme etkisi “Bir mesajın önemli niteliklerinin (mesajın düzenlenişi, içeriğin seçimi veya konu yapısı) belli fikirleri uygun hale getirerek harekete geçirilmesi ve değerlendirmelerde kullanılmasına yol açan etkidir³³”. Haberde çerçeveleme olgusu özellikle algılar üzerindeki etkisi nedeniyle siyasal iletişim alanında politikacılar tarafından önemle kullanılmaya başlanmıştır. Bugüne kadar yapılan bilimsel araştırmalar haber çerçevelerinin izler-okur kitle üzerinde algıları değiştirici ve olayları yorumlamaları üzerindeki değiştirici etkisi nedeniyle ne kadar önemli olduğunu göstermiştir.

Haber çerçeveleme konusunda bilimsel araştırmaların artmasına karşın çerçeveleme olgusu şu an için bir kuram olmaktan çok bilim insanlarının çerçeveleme etkilerini farklı açılardan bakarak anlamaya ve anlatmaya çalıştıkları bir alandır. Haberde çerçeveleme etkisi Price ve arkadaşlarınca haberin yeniden inşasındaki bir uygulama yöntemi olarak değerlendirilmiştir. Ayrıntıya girmek gerekirse haberin yeniden inşası sırasında öne çıkarılması gereken içerikteki uygun seçimlerin düzenlenmesiyle istenilen fikirlerin benimsenmesini sağlayacak izler okur kitle üzerindeki algılama değişikliği etkisidir. Fakat bu etki her zaman istenilen etkiyi göstermeyebilir. Tam ters etki de gösterebilir. Haber çerçevelerinin ve kişisel

³³ H. Özarıslan a.g.t., s.45

değerlerin siyasal alanda seçimler üzerindeki etkilerini araştıran bilim insanları sorunlar hakkında ahlaki dini çerçeveler kullanılmasının seçmenleri adayların dürüstlüğü hakkında düşünmeye ve diğer siyasi olayları da ahlaki yönden değerlendirmeye yönlendirdiğini tespit etmiştir³⁴.

Sonuç olarak Haber çerçevelerini araştıran bilim insanları gerçeğin yeniden inşasında kullanılan haber çerçeveleriyle insan inançlarını istenilen şekilde harekete geçiren yönlerini öncelemektedir. Haber çerçeveleri aracılığıyla sorunların inançları yönlendirmesi gerekirken, haber çerçevelerinin gücü aynı zamanda insanlarda bulunan yerleşik düşüncelerle de ilişkilidir. Sorunları çerçeveyerek yeniden inşa edilen gerçeklerle düşünceleri değiştirmek söz konusu olsa da sonuca ulaşmak için verilen mesajların insanın inançlarını ne kadar etkilediğiyle ilgilidir.

1.4.1.Çerçeveleme Yoluyla İdraklerin Oluşumu ve Dönüşümü

Psikolojik araştırmalara dayanan zihinsel modeller veya durumsal modeller (situationalmodels), editörlerin yeni şemaları ne şekilde oluşturabildiğini veya kullanılan şemaları nasıl değiştirebildiğine açıklama getirebilmektedir.

Gazete haberinde okur kitlesine aktarılan olay zihinsel modelin temsili örneğidir. Sözelimi Rusya'nın Ukrayna'da başlattığı askeri hareketi hakkındaki yazıyı okuyan kişi o durumla ilgili bir düşünceye sahip olmuştur. Buna rağmen okur haberde aktarılan bilgi örgüsüne dayalı model üzerinde düşünecek, detaylandırarak ve yeniden kurgulayacaktır.

"Zihinsel modellerin de şemalar gibi yuvaları vardır. Bu yuvalar alıcının yanıtlanmamış soruları olarak görülebilir. Bunlar ya yazıdan el edilen bilgilerle ya da mevcut şemanın kendi hazır değerleriyle doldurulurlar. Bu sayede alıcılar bilgilerini güncelleyebilirler³⁵. Böyle bir modelüç bileşenden oluşmaktadır

1.Şemaların dönüştürülmesi: Medya, alıcının mevcut anlayışını (bilisini) medya çerçevesine uyduruncaya kadar, adım adım uyumlu haber sunumu ile değiştirebilir.

³⁴David Domke, – Dhavan V. Shah, – Daniel B. Wackman, "Media PrimingEffects: Accessibility, Association, andActivation" **International Journal of PublicOpinionResearch**, 1998. s70'den aktaran H. Özarlan Çerçeveleme Yaklaşımı Açısından Haber Çerçevelerinin İzler Kitle Düşünceleri Üzerindeki Etkisi S.Ü. SBE Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Araştırma Yönt. Bilim Dalı yayımlanmamış doktora tezi, 2007, s.46,47.

³⁵ H. Özarlan a.g.t., s.52

2. Bilişsel bağlantıların değiştirilmesi: Medya mesajlarında verilen nesnelere, insanlar, olaylar arasındaki ilişki temsilleri (betimlemeleri) bireylerin kendi sahip oldukları idrakleri değiştirebilir.
3. Yeni şemaların oluşturulması: Alıcılar karşılaştıkları her yeni olayda her zaman aynı şemayı kullanmazlar.

1.4.2. Çerçeveleme Yoluyla Tutumların Değiştirilmesi

Çerçeveleme yaklaşımı haberlerde verilmek istenen mesajların bireyler üzerinde tutum değişikliklerine neden olup olmadığına azami dikkat göstermektedir. Haber çerçeveleri ile yeniden inşa edilen gerçeklerin kişiler üzerindeki dönüşümlerin veya davranış değişikliklerinin ne şekilde tutum değişikliklerine yol açtığı "bireysel şema tarafından tetiklenen etki" kavramı kullanılarak açıklanabilir. Çerçeveleme yaklaşımına göre alıcının mevcut idraklerinin medya tarafından değiştirilmesi sonucunda alıcıların tutumlarını değiştirmeleri gerekmektedir. Araştırmalara göre bireyler, varlıkların belli özelliklerinin bulunmasını (bilişsel unsur) umarak beklentilerine ağırlık vermekte, ardından ağırlık verdikleri bu özellikleri analiz etmektedir. (duygusal bileşen) Varlıklara karşı genel davranış özellikleri, beklentiler ve analizlerin toplamından oluşmaktadır. Ancak bu oluşum yalnızca izler kitlenin medyanın çerçevelerle öne çıkardığı durumu benzer şekilde yorumlamaları halinde gerçekleşmektedir.³⁶

Buraya kadar aktarılan araştırmalar izler kitlenin duygu, davranış ya da kararlarını haber çerçeveleri tarafından etkilenmesi üzerinde odaklanmıştır. Haber çerçevesindeki verilmek istenen mesajın amacı, öncelikle izler kitlenin olayla ilgili düşüncesini harekete geçirmek, tutumlarını değiştirmek ve tercihlerini istenilen şekilde belirlemektir.

³⁶ H. Özarslan a.g.t., s52,53

İKİNCİ BÖLÜM

ÖRGÜT TEORİSİ

Örgüt hemen herkesin anladığı ancak tanımını yapmakta zorluk çektiği bir kavramdır. Hayatın her alanında var olan ancak farklılıkları ve anlaşılması güç organizasyonları sebebiyle örgütleri tanımlamak ve açıklamak psikoloji, sosyoloji, siyaset, ekonomi, antropoloji gibi farklı bilim alanlarının ortak çalışma konusunu oluşturmaktadır.

2.1.Tanım ve Tarihçe

Her bilim dalı örgütü kendi disiplinlerine göre farklı yönleriyle ele alıp kategorize etmeye çalıştığı için ortaya farklı tanımlamalar çıkmaktadır. Örgüt tanımının karmaşıklığı ve bir o kadar da sadeliğini Baum ve Rowley'in“Örgütleri anlamak dünyayı anlamaktır”³⁷ sözleri anlatır.Örgüt tanımına girmeden önce ilk örgütlerin nasıl ortaya çıktığını örgütün tarihsel gelişimini bilmek gerekir. Örgütün nasıl ortaya çıktığını inceleyen bilim insanları örgütün ilk izlerini göçebe ve yarı göçebe yaşayan, toplayıcılıkla hayatını sürdüren insan dönemini incelemiştir. Toplayıcılıkla yaşamını sürdüren insanın avcılığa geçiş sürecinde kendisinden hızlı koşan ve daha güçlü hayvanları yakalamak için yardımlaşmayı, dayanışmayı öğrenmesi örgütün temellerini atmış oldu. Yardımlaşmayı ve dayanışmayı öğrenen insan tarım ve hayvanlığın gelişmesi ve yerleşik yaşama geçiş ile birlikte sanayileşme ve üretimin karmaşıklığı işbirliğini zorunlu hale getirmiştir. Tek başına üretim döneminin sona ermesiyle birlikte insanlar için tek başına yaşama dönemi de sona ermiş, zorunlu olarak toplu yaşamak ve toplumsallaşmak durumunda kalmıştır. İnsanlar arasında gereksinimlerle başlayan işbirliği toplu yaşamayı ve toplumu, işbölümü ise örgütleri ve uygar toplumu yaratmıştır. Örgüt sözcüğü Yunanca organon (uzuv) kelimesinden gelmektedir³⁸. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde ise “ortak bir amaç veya işi gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kurumların ve kişilerin oluşturduğu birlik, teşekkül, teşkilat olarak tanımlanmaktadır. Ancak bilim

³⁷Joel A. Baum,&Timothy J. Rowley, **TheBlackwell Companion toOrganizations**, 2002 s: 1'den aktaran Deniz Taşçı, **Örgüt Kuramı** Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013, s.3

³⁸ N. Erol, “Küreselleşme Sürecinde Örgütleri Yeniden Düşünmek”, **Akademik Bakış** CIV, s7, 2010, s83

(Çevrimiçi) <http://www.gaziakademikbakis.com/dosyalar/a67dc4bd-0a6f-46a0-92fb-9710907fa768.pdf> 15.02.2022

dünyasında örgüt kavramını tanımlamak o kadar da kolay değildir. Çok sayıda bilim alanının konusuna girdiği için bilim insanları farklı tanımlar getirmiş, her tanım beraberinde farklı yaklaşımları ve ilişkisel varsayımları getirdiğinden örgüt, teorisyenlerce farklı bakış açılarıyla değerlendirilmiş ve tanımlanmıştır. Bunlar örgütü; rasyonel örgüt, doğal örgüt ve açık sistemler olarak değerlendiren yaklaşımlardır. Örgütlere dair geliştirilen ilk teoriler rasyonel örgüt yaklaşımına dayanır. Rasyonel örgüt yaklaşımı, örgütleri belli hedeflere ve yüksek formelleşme düzeyine sahip rasyonel yapılar olarak görür. Örgütler belirlenmiş hedefleri gerçekleştirmek için biçimsel bir düzenle kurulması belirgin özelliğidir. Doğal örgüt yaklaşımına göre örgütlerin üyelerinin davranışları ve ilişkileri temelinde oluşan sosyal bir düzen olduğunu vurgular. Açık sistem yaklaşımı ise örgütleri çevreleriyle etkileşim içerisinde olan beşeri, fiziksel ve bilgi kaynaklarının akışından etkilenen açık sistemler olarak görür. Örgütler geniş fiziksel ve kurumsal çevredeki akış ve eylemlerin oluşturduğu bileşimlerdir.³⁹

Her disiplinin kendi bakış açısına göre farklı bir yönünü öne çıkartarak tanımladığı örgütün bilim insanları tarafından kabul gören genel tanımı ise Bir amaç doğrultusunda insanların bir araya gelerek veya getirilerek bir işbölümü içerisinde hiyerarşik bir yapı çerçevesinde buldukları, üretim organizasyonuna örgüt denilir. Bu kısa ve genel tanımdan da anlaşılacağı gibi örgütü bir araya getiren olgu ortak amaçlardır.

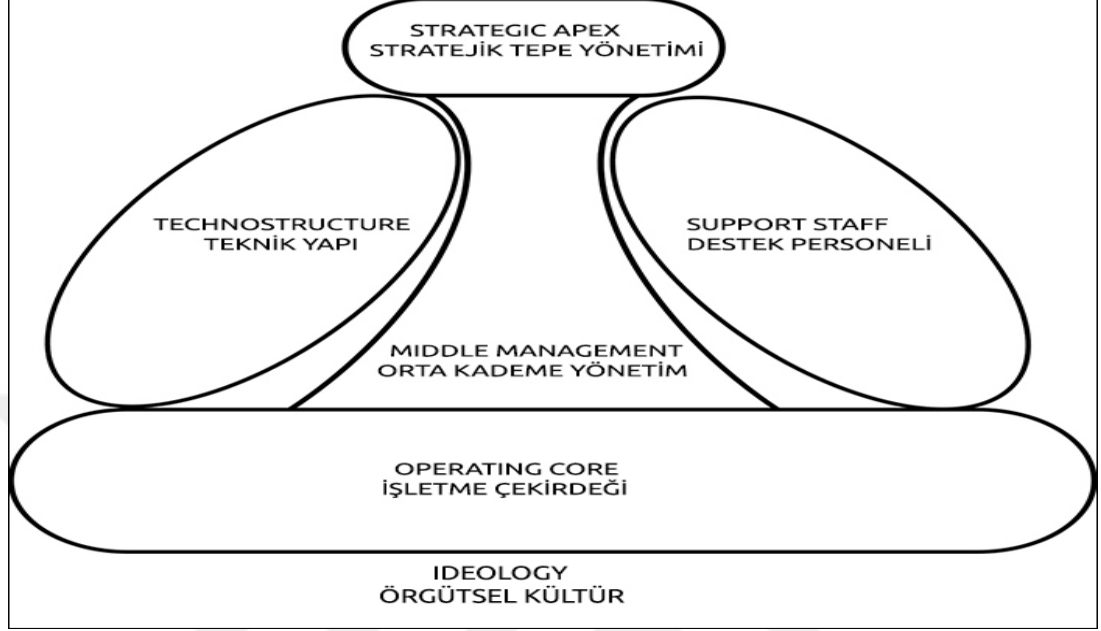
2.2 Örgütün Öğeleri

Örgütün var olabilmesi ve varlığını sürdürebilmesi için yapı, çevre, strateji, teknoloji ve kültür unsurlarına sahip olması gerekmektedir.

Yönetim bilimci Henry Mintzberg örgütü tanımlarken unsurlarına ayırarak inceler. Mintzberg'in araştırması örgüt araştırmalarında bilim insanlarına kaynak olmuştur. Mintzberg'e göre örgütün unsurları stratejik tepe yönetim (strategic apex), orta kademe yönetim (middleline), işletme çekirdeği (operating core), teknik yapı (technostructure), destek personeli, (support staff) ve örgütsel kültürdür (ideology).

³⁹ Halit Keskin, Ali E. Akgün, İpek Koçoğlu, **Örgüt Teorisi**, Nobel Yayınları, 2016 ss.7-9

Mintzberg'e göre herhangi bir örgüt bu unsurların bir araya gelmiş farklı biçimlerinden başka bir şey değildir.⁴⁰

Şekil1: Mintzberg'egöreörgütüntemelunsurları

Stratejik tepe yönetimi, önceleri işin sahibi tarafından yürütülen ancak profesyonel kadroların oluşması ile belli bir kadroya verilen örgütün kurumsallaşması için gerekli olan uzmanlaşma ve işbölümü normlarının kalıcı olmasını sağlar. İşletme çekirdeği, düzenlenen iş akışı çerçevesinde üretimi gerçekleştiren uygulama grubu olarak faaliyetlerini sürdürür. Ancak örgüt büyüdükçe tepe yönetimi ile çalışanlar arasında iletişimi kuran orta kademe yöneticilere gereksinim duyulmaktadır. Orta kademe yönetim, Tepe yönetim tarafından belirlenen hedef ve stratejilerdoğrultusunda üretimde çalışanları yöneterek koordinasyonu sağlar.Örgütişleyen bu sistemin sürdürülebilirliğini sağlayacak iki analist ve planlamacı personel grubuna daha gereksinim duyar. Birincisi sistemin organizesi, denetim ve sonuçların analiz edilmesini yapan teknik yapı personelidir. İkincisi ise destek personelidir. Bu grupta İdare, hukuk işleri, halkla ilişkiler ve kafeterya hizmetleri gibi lojistik destek personeli yer almaktadır. Son olarak da bütün bu örgütsel yapıyı birbirine kenetleyen, motivasyonu sağlayan bağlayıcı unsur dediğimiz ideoloji yani örgütsel kültürün varlığı zorunludur. Bu unsurların birleşimi ile Mintzberg'in örgüt şeması ortaya çıkar. Örgütler belli bir çevrede ve üretim

⁴⁰Henry Mintzberg, **Örgütler ve Yapıları**, Çeviri editörü: A. Aypay, Nobel Yayınları, Ankara 2015 s.17

alanlarıyla ilgili bu çevreyle sürekli iletişim halindedir. Çevre hareketli olduğu için örgütler de sürekli hareket halinde olan dinamik yapıdadır.

2.3. Örgüt Türleri

Her örgütün yapısal biçiminde farklı bir koordinasyon mekanizması baskındır. Ancak örgütsel bir yapı içinde tek başına bağımlı veya bağımsız değişken bulunmamaktadır, her şey bir ölçüde diğerine bağlıdır. Örgüt içindeki yapılar biyolojik bir bütünlük içinde birbirlerini etkileyerek hareket eder. Örgütün büyümesi, yapının bürokratikleşmesine yol açabilir ancak bürokrasilerin de amacı büyümek ve genişlemektir. Dinamik bir çevre organik yapıları zorunlu kılar ancak organik yapıları örgütler kendilerini güvende hissedebilecekleri dinamik bir çevre oluşturmak isterler. Örgütler, en azından en düşük etkili olanları, yapısal olduğu gibi durumsal olarak da değiştirebilecekleri parametreler üzerinde etkili olarak kendi bütünlüklerini uyum içerisinde sürdürmek isterler. Bu da örgütsel yapıyı kendisine göre özgülleştirir. Buna paralel olarak örgüt tanımında olduğu gibi örgüt türleri de farklı disiplinlerdeki bilim insanları tarafından farklı olarak sınıflandırılır. Sınıflandırma, kişilere dünyayı anlamada yardımcı olan bir süreç olmasına rağmen en büyük riski yanlış yaratacak şekilde basitleştirmeye gitmesidir. Çünkü sınıflandırmalar tek bir ortak özellik üzerinde yoğunlaşır, ortak nitelikler arttıkça da sınıflandırmalar da sonsuza doğru genişlemeye başlar.

2.3.1. Girişimci Örgüt

Bütün karar ve talimatların işletme sahibi tarafından verildiği, belli bir ürünle sınırlı olan ve sahibi tarafından yönetilen 1800'lü yıllarda sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkmış küçük yapıdaki örgütlerdir. Basit yapı olarak da adlandırılan bu örgüt türünde yönetici şirketin bütün faaliyetlerini izler. Genel olarak bu yapılarda çok az sayıda uzman, sınırlı destek personeli, gevşek iş bölümü, birimleri arasında küçük farklılıklar ve küçük bir hiyerarşik yönetim bulunmaktadır. Karar sürecinde bütün güç yönetim kurulu başkanının yetkisinde toplanmıştır. Bu tür örgütsel yapılarda üst yönetim daima merkezin kontrolünü ön planda tutar. Merkezi kontrol ise örgütü hızlı, esnek ve yenilikçi bir yapı haline getirir. Bu nedenle stratejik üst yönetim yapının en önemli unsuru olarak öne çıkmaktadır. İş akıcı olabildiğince esnek olup işin özüne yönelik görevler göreceli olarak uzmanlaşmadan uzak ve değiştirilebilir niteliktedir. Karar verme süreci, güç merkezileşmesinin sağladığı seri sonuçlar sayesinde

olabildiğince esnektir. Bir kişi bütün örgüt üzerinde gözetim yaptığından stratejik, yönetsel ve uygulamaya yönelik kararlar katı bir şekilde koordine edilmiştir. Süreçler büyük oranda analitik değildir ve sezgiseldir; belirsizlikleri arttıracak şekilde agresif bir fırsat değerlendirme sistemi vardır. Tek kelime ile örgüt girişimci bir strateji oluşturma süreci kullanmaktadır.⁴¹. Bu strateji büyük oranda yöneticinin kişiliği oranında bireysel kanaatlerine dayanarak yaptığı tahminlerden oluşmaktadır. Bu şekilde yenilikler seri üreticilerden değil, bu tür küçük girişimci şirketlerden gelir. Büyük şirketler kriz dönemlerinde önlerini göremedikleri durumlarda geçici olarak bu tür girişimci yapılara yönelir. Bu tür örgütler aynı zamanda en riskli yapıdır. Bir kişinin sağlığı ve kaptisleri arasında gidip gelir.

2.3.2. Makine örgütü

Sanayi devrimi ile işlerin aşırı uzmanlaşması sonucunda doğan, üretim işleri rutin, en büyük birimleri oldukça basit ve tekrara dayalı, iş süreçleri son derece standartlaşmıştır. Bu yapılar; bütünleşmiş, düzenli makineler gibi çalışması için ince bir şekilde ayarlanmıştır. Bu yapı MaxWeber'in açıkça belirtilmiş bir otorite hiyerarşisinin yanı sıra, standartlaşmış sorumluluklar, nitelikler, iletişim kanalları, iş kurallarıyla birlikte ilk defa tanımladığı yapıdır.

Mintzberg'e göre ise araştırmalarla makine örgütünün tasarım parametreleri, tutarlı bir şekilde desteklenmiştir. Üst düzeyde uzmanlaşmış rutin üretim görevleri, mal-hizmet üretim biriminde oldukça biçimlenmiş prosedürler, kuramların yaygınlaşması, düzenlemeler, örgüt içinde biçimlenmiş iletişim, üretim düzeyinde büyük ölçekli birimler, gruplandırma işlerini işlevsel bir temele dayandırma, karar vermede üst düzeyde merkezileşmiş güç, kademeler ve astlar arasında tam bir ayırımın olduğu detaylı bir yönetsel yapıdır. Seri üretim yapan makine örgütlerinde çevresel değişimin az olması bu işletmelerin hizmet ve ürün üretimini arttırır. Bu tür örgütsel yapılarda organizasyonun seri çalışması için birden fazla noktada kontrol mekanizması oluşturularak idari yapı güçlendirilmiştir. Tekno-yapının güçlü tutulması ve bilginin bu yapıda toplanması ile dikey merkezi bir yapı meydana gelmektedir. Bu da örgütü akılcı olmaya yönlendirmektedir. Üretimde gereğinden fazla uzmanlaşma zamanla sorun yaratacağı için bunun önüne geçme amacıyla orta kadame yönetici kadrosu daha fazladır. Makine örgütlerinde yapılanma üretim temeline alternatif

⁴¹Minzberg, a.g.e.,s.307

olarak pazara göre de yapılabilir. Ulusal postane, nezarethane, havalimanı ve büyük bir otomobil firması bu örgütlerin yapısal özelliklerinin görüldüğü işletmelerdir.

Makine bürokrasisinde, gücün büyük bir kısmının stratejik üst yönetimde olduğu görülmektedir. Strateji oluşturma süreci, yukarıdan aşağıya doğru inen ve eylem planlamasında çok fazla vurgunun yapıldığı bir süreç olmasına rağmen strateji oluşturma bu örgütlerin standart işletim prosedürlerinin bir parçası değildir. Çünkü bu örgütler sorun çözen örgütler değil, performans örgütleridir. Makine örgütleri en iyi istikrarlı çevrelerde çalışır. Çünkü özgün, önceden belirlenmiş görevler için tasarlanmışlardır. Sonuçta makine örgütleri esnek olmayan yapısal bir düzenlemedir. Bir makine gibi, sadece bir amaç için tasarlanmıştır. Kendi alanı içinde etkindir fakat başka bir alana kolayca uyum sağlayamaz. Her şeyden önce bu yapı dinamik veya karmaşık bir çevre müsamaha gösteremez. Standartlaşmış, ucuz mal ve hizmetleri istediğimiz sürece; insanlar da bunları sağlamada otomatik makinelerden daha etkili olduğu için makine örgütleri toplumdaki yerini her zaman koruyacaktır.

2.3.3. Çok Boyutlu Örgüt

Şirketler büyüdükçe başarılı bir örgütsel yönetim bile olsa yapılarını kontrol edememeye başlar. Bu yüzden de örgüt içinde mamule veya bölgeye göre ayrımlarda bulunmaya başlanır. Bu nedenle bölümlenmiş form olarak da adlandırılan bu örgütlerde bölümler hizmet sunulan pazara göre oluşturulur ve bu pazarlara hizmet sunmak için gereken operasyonel işlevler üzerinde kontrol yetkisi verilir. Her bölüm kendi satın alma, mühendislik, üretim ve pazarlama etkinliklerini içermektedir. Bu operasyonel işlemlerin yayılması bölümler arasındaki karşılıklı bağımlılığı asgariye indirir. Bu sayede her bölüm bir diğeri ile koordinasyon zorunluluğu duymadan yarı özerk bir oluşum olarak işlev görür. Dolayısıyla bölümün genel merkez altında gruplanmış olmasına imkan sağlar. Bölümler ile genel merkez arasında net bir işbölümü mevcuttur. Çok boyutlu örgütlerde her bölüme kendi işlerini yürütmek için bir yetki verilmiştir. Onlar operasyonu kontrol ederler ve sorumlu oldukları pazarların stratejilerini belirlerler. Bu yapısal düzenleme, doğal olarak genel merkezden belirgin bir özerkliğe götürür. Her bölüm kendi operasyonlarıyla ilgili karar süreçlerinde ihtiyaç duydukları güçle donatılmıştır. Fakat bölümlenmiş biçim için gerekli olan özerklik hayli kısıtlanmıştır. Bu yetkilendirme bölümleri yöneten birkaç yönetici ile genel merkezdeki birkaç yöneticiden fazlası değildir. Diğer bir

ifadeyle, paralel özerklik beklenen bölümlenmiş biçim dikey çeşitlilikle sınırlıdır.⁴² Bölümlenmiş biçim olarak da bilinen çok boyutlu örgütler daha çok sanayileşmiş ekonomilerde özel sektör tarafından kullanılır.

Genel merkezin elinde tuttuğu yetkilerin başında örgütün bütünsel ürün-Pazar stratejisini biçimlendirmek gelir. İkinci yetkisi ise tüm mali kaynakları dağıtma yetkisidir. Bu tür yapılarda bölümlerin kontrolünün kilit noktası performans kontrol sistemidir. Genel merkez yöneticileri geliştirilen performans kontrol sistemi ile performans ölçütleri ve raporlama dönemlerine karar verir. Bölümün hedeflerinde sorun yaşanırsa bunun birim yöneticisinden kaynaklandığına karar verilirse genel merkez bölümlerin yöneticilerini değiştirerek yerlerine yeni atama yapar. Bu çok boyutlu veya Bölümlenmiş Yapı'da önemli bir güçtür. Çünkü bu yapı, genel merkez yöneticilerinin çalışmakta olan bölümlerin işlerine doğrudan müdahale edilmesini engeller. Bu nedenle Bölümlenmiş Yapı'da başarı, önemli ölçüde dördüncü güce, yarı özerk işlemlerini etkili bir şekilde çalıştırabilme yeteneğine sahip ama bütünsel olarak örgütün hedefleri ile uyumlu olan uygun insanları seçmeye bağlıdır.

2.3.4. Profesyonel Örgüt

Örgütler "Önceden belirlenmiş, standartlaşmış" üretimle ilgili davranışları yönlendirirler. Ancak üretim yapan örgütlerin ürettikleri mal ve hizmete göre yapıları karmaşıktır. İşin yürümesi işi yapanların bu konuda yetkin olmasına dayanır. Bu nedenle iş akışı işin uzmanları tarafından doğrudan denetlenmek durumundadır. Bu durumda örgüt, ustalıkların tekbiçimleştiği olarak adlandırılan aynı zamanda standartlaşma ve sorumluluğun paylaştıran bir mekanizma haline gelir. Mintzberg'e göre bu profesyonel bürokrasi olarak isimlendirilen örgütsel yapının ortaya çıkmasına neden olur. Bu örgüt yapısı yaygın olarak üniversitelerde hastanelerde, okullarda, kamu muhasebe kurumlarında, el zanaatlarıyla ilgili kuruluşlarda görülür. Profesyonel örgüt becerilerin standartlaşmasında koordinasyona ve bununla ilgili tasarım değişkeni olan eğitim ve doktrinleşmeye dayanır. Bu birimlerde gereken şekilde eğitilmiş ve doktrinlenmiş profesyoneller çalışır. Bu da yapılan işin mümkün olduğunca kontrol edilmesine olanak sağlar. Profesyonellerin yaptıkları işi kontrol etmeleri, meslektaşlarına göre nispeten bağımsız şekilde çalışmalarını anlamına gelir. Hizmet verdikleri müşterileriyle de yakın ilişki içindedirler. Görev yatay boyutta

⁴²Mintzberg, a.g.e.,s. 381.

oldukça yüksek seviyede uzmanlaşmayı gerektirir. Ancak dikey boyutta da genişletilmiştir.

Bu örgütlerin yapısı aslında bürokratiktir ve profesyonel örgütler de makine örgütleri gibi esnek olmayan bir yapıdır.

2.3.5. Esnek Yapılar

Bu yapılanmalar; çok az biçimsel davranış içeren yüksek düzeyde organik bir yapıdır. Formel eğitime dayanan yatay iş uzmanlığı, düzeni sağlamak için işlevsel uzman grupları oluşturma ama bu grupların görevlerini yapmaları için küçük piyasa tabanlı proje takımları olarak işe koşma eğilimi, örgütün farklı yerlerinde bulunan ve farklı düzeydeki hat yöneticisi, üretim uzmanları ve diğer çalışanları içeren bu takımlara takım içi ve dışı yerel yetki devrini içerir.⁴³ Bu tür organizasyonlar içinde birkaç farklı yapı faaliyet gösterdiği için herhangi bir gereksinime bağlı olarak oluşturulmamış durumu anlatan bu yapı Adokrasi olarak adlandırılır.⁴⁴ Adokrasi, tanımlanan bütün yapılar içinde özellikle emir birliği olmak üzere yönetimin bilinen kurallarına benzemeyen bir organizasyondur. Adokratik yapılarda hiyerarşiden ziyade yatay ilişki önemlidir. Otoriteden çok bilgi ve uzmanlığa dayanan ilişkiyle birlikte çalışma vardır. Esnek yapılarda bilgi ve karar süreci nerede değişiklik yapılması gerekiyorsa gerektiğinde yetki zincirini de kırarak düzensiz bir şekilde oradaki yeniliği gerçekleştirir.

Bu yapıda stratejik üst yönetimin yöneticileri belirgin stratejiler formüleştirmek için çok fazla zaman harcamayabilirler. Fakat stratejik seçeneklerin bir sonucu olan çatışmalarla ve bu akışkan yapılar içerisinde ortaya çıkan birçok rahatsızlıklarla uğraşmak için epeyce bir zaman harcarlar. Ancak üst yönetimin en önemli rolü dış çevre ile irtibatı sağlamaktır.

Mintzberg esnek örgüt yapılarını yenilikçi, politik ve misyon organizasyonları şeklinde sınıflandırmıştır.⁴⁵ Eğer bir organizasyonda fikir egemense ve bu fikir birliği nedeniyle çalışanlar arasında motivasyon sağlanıyorsa bu yapı misyon örgütü haline gelecektir. Misyon örgütlerde paylaşılan ideoloji bireyler arasında motivasyonu

⁴³Mintzberg, a.g.e.,s.432

⁴⁴Adhocracy, Cambridge International Dictionary of English. London 1995. s.16

⁴⁵Mintzberg, a.g.e.,ss.431- 460

yaratarak yapının kurallarını standardize etmekte, bu şekilde eşgüdüm sağlanmaktadır. İdeoloji yapıyı yönlendirdiği için planlama ve kontrol önemsenmez. Bu yüzden teknolojik yapı gelişmemiştir. Misyon örgütler genç olma eğiliminde oldukları için büyüyemezler. Misyon örgütlerde merkezileşme yada ademi merkezileşme için koordinasyon mekanizması oluşturulmamışsa siyasi yapılaşma oluşacaktır.

2.3.6. Gazete Örgütlerinde Misyon Organizasyon

Gazete örgütleri yurtda ve dünyada son 24 saatte meydana gelen olayları belli bir süre içinde okura yetiştirmek zorunda oldukları için aynı örgüt içinde birden fazla organizasyonun yer aldığı yapılar olup, bu organizasyonların her biri yüksek düzeyde uzmanlık gerektiren esnek yapılardır.

Gazete basım işleri karmaşık ve çevreleri dinamik olduğundan medya örgütleri disiplinlerarası proje takımlarında çalışan yüksek eğitilmiş uzmanlara bağımlıdır. Üretilen gazete veya derginin her sayısı editöryal açıdan farklıdır. Özellikle Türkiye ve dünyadaki son dakika haberlerinin kısa süreli zaman aralığında okuruna ulaştırmak zorunda olan günlük gazeteler için çevre genellikle dinamik ve çoğunlukla karmaşıktır. Çok sayıda muhabirin getirdiği farklı haberlerin, fotoğrafçının, yazarın, editörün ve diğerlerinin emeklerinin tek bir üründe birleştirilmesi ve kusursuz olması gereklidir. Yapılan iş yoğun, ayrıntılı ve üst düzey uzmanlaşma gerektirir. Sonuç olarak yazı işleri bölümünde esnek yapı şeklinde bir oluşuma gerek vardır. Fakat basım ve dağıtım fonksiyonları açısından bakıldığında aynı sayının binlerce bazen de milyonlarca kopyası yani büyük bir tekrar olmasına rağmen basılan ürünün içeriği ne olursa olsun görev değişmez. Çevre de son derece istikrarlıdır. Bu fonksiyonlar için makine bürokrasisi gereklidir. Tabi ki iki farklı yapıya olan gereksinim sınırlandırma kullanılarak uzlaştırılmıştır. Standart çıktılar bir ara yüz olarak alınarak farklı fonksiyonlar iyi bir şekilde ayrı tutulmuştur. Esnek yapı olan yazı işleri bölümü işini en son gelen haberleri düzenleyerek olayın öne çıkardıkları tarafına yönelik attıkları başlıklar, haberin sayfalar da yer alma şeklini ve görsel tasarımını tamamlayarak bunu bürokratik üretim sürecinde girdi olarak kullanılacak standart bir formata dönüştürerek matbaaya gönderir. Matbaada binlerce kez baskısı yapılan gazeteler paketlenerek dağıtıma çıkartılır. Ulusal gazetelerde baskı ve dağıtım aynı örgüt yapılanması içinde iki farklı organizasyon

tarafından yapılmaktadır. Bazı gazeteler baskı ve dağıtım işinin masraflı olmasından dolayı baskı ve dağıtımını dış çevrede bulunan organizasyonlara yaptırmaktadır.

Gazete halka haber ve bilgi satarken, aynı zamanda reklam verenlere de sayfa satar. Bunu da aynı şirket içinde uzmanlaşmış başka bir organizasyon gerçekleştirir. Baskıda kullanılan kağıt, mürekkep gibi girdileri de aynı şirket içinde ayrı bir yapı gerçekleştirmektedir. Burada da çok boyutlu bir örgütsel yapı söz konusudur. Bunun dışında gazetenin kampanyalarının duyurulması işi de bu işte uzmanlaşmış dış firmalara verilmektedir.

Gazetelerin karmaşık ve iş yoğunluğu üst düzey uzmanlaşma gerektiren üretim süreci gazetenin amaçlarına ve mevcut durumuna bağlı olarak patron tercihi ve zorunluluklara göre çeşitli organizasyon yapıları ile yönetilir.

İstanbul Sözleşmesi'nin kadına yönelik şiddetin kaynağı olduğu yolundaki çerçevelenmiş haberlerin yer aldığı Milli Gazete, Yeni Şafak ve Yeni Akit gazetelerinin bu haberleri halkı aydınlatmak veya toplumu haberdar etmek yerine bu sözleşmeyi olumsuzlama yönünde olduğu görülmektedir. Türkiye'deki İslami kesimin fikir gazeteleri olarak bilinen bu gazetelerin kadına yönelik şiddetin önlenmesinde ilk imzacı ülke olduğu İstanbul Sözleşmesi gibi bir düzenlemenin kaldırılması yolunda yönlendirici haberler yapması siyasi bir misyonu üstlendiğini göstermektedir. Bu da bize haberin yapıldığı muhabir-editör-yazı işleri-genel yayın müdürü zincirinin esnek (adokratik) bir yapı olmayıp gazete sahibinden genel yayın müdürüne, yazı işlerinden haber merkezindeki muhabire kadar siyasi bir misyonu görev edinmiş emir komuta zincirinin geçerli olduğu hiyerarşik bir yapıya işaret eder. Bu tür fikir gazetelerinde amaç herhangi bir olayın objektif olarak halka aktarılması değil, haberin hitap ettiği kitleye kendi görüşleri doğrultusunda mesajlarla verilmesidir. Özellikle Türkiye gibi kadına yönelik şiddetin dini ve ahlaki motiflerle normalleştirilmeye çalışıldığı bir ülkede bu gazetelerin kadınları erkek şiddetinden koruyan bir düzenlemenin kaldırılması yolunda yayın politikası izlemesi siyasi bir yapının görüşünü dolaylı yoldan ısrarla yansıttığından ibarettir. Bu tür bir yayın

politikası da dikey ve dolaysız emir komuta ilişkilerinin sürdürüldüğü hiyerarşik bir yapı ile sağlanır.⁴⁶

2.4. Örgüt Kuramı

Kuram genellikle akademik anlaşılması zor ve uygulamada karşılıksız ve gereksiz bir çalışma olarak kabul edilse de psikolog Kurt Lewin'in vurguladığı gibi "iyi bir teoriden daha pratik hiçbir şey yoktur".⁴⁷ Kuram iki yadadaha fazla olgu arasındaki ilişkiyi tanımlar ve bilimsel olarak kontrol edilebilen hipotezler ortaya koyar. Örgüt kuramları örgütlerin nasıl işlediğini ve çevre ile nasıl bağlantı kurduğunu açıklamayı hedefler. Örgütlerin varoluş nedenleri ve onları değişime zorlayan koşulları inceler. Bu nedenle "örgüt kuramı" olarak tek bir örgüt kuramından bahsetmek mümkün değildir. Örgüt kuramları örgütsel olguları farklı bakış açıları ile ve farklı yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirir. Farklı örgütsel yapı, kültür ve şartlar altında örgütlerin ve bu örgütsel yapı içerisindeki insanların nasıl davrandığını açıklamaya ve tahmin etmeye çalışan birçok kuram bulunmaktadır. Her örgüt kuramı, örgütsel etkinlik ve verimlilik gibi rasyonel kavramları objektif bir biçimde ulaşılabilecek olgular olarak görmez. Bu kapsamda, örgüt kuramları farklı yaklaşımlar temelinde birbirlerinden ayırır ve örgütsel olgulara bakış açılarında farklılaşırlar.

Örgüt insanın varlığını sürdürebilmek amacıyla işbölümü oluşturmak için bir araya gelmesinden itibaren yaşamın bir şekilde odağındaki yapı olduğu bilirse de örgütün bilim dalı olarak görülmesi 1960'lı yıllarda olmuştur. Örgüt kuramının ortaya çıkışı aynı zamanda toplumsal bir dönüşümün sonucudur. 1950'lerde sanayi kapitalizminin yaygınlaşması ile birlikte ortaya çıkan yapısal ve ideolojik dönüşüm ekonomik, toplumsal ve politik değişimi beraberinde getirmiştir. Örgütlerin önemi özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden bu yana anlaşılmiş, siyaset, sosyoloji ve ekonomi gibi farklı disiplinlerce araştırmaların her geçen gün arttığı bir alandır. Örgüt teorisi örgütleri anlamaya çalışan sosyal bilim alanı olsa da hayatımızı kolaylaştıran ve sürdürmemizi sağlayan her şeyin bir örgütsel bir yapı altında yürümesi nedeniyle bütün bilim dallarıyla ilişkilidir. Bu nedenle farklı bilim alanlar farklı bakış açılarıyla

⁴⁶ Güneş N. Berberoğlu, **Basın İşletmeciliği**, Gazeteciler Cemiyeti tezler dizisi:4, İstanbul. 1991, ss.62-75

⁴⁷ Kurt Lewin, **Field Theory in Social Science**. New York:HarperAndRow 1951, s. 169'dan aktaran D. Taşçı, **Örgüt Kuramı**, Anadolu Üniversitesi Yayını, no 2949, 2013, s. 4

örgütü tanımlamaya çalışmalarından dolayı kategorize edilmesi örgütlerin anlaşılması kadar güçtür. Günümüzde bir bilim dalı haline gelen “Örgüt kuramı” değişik disiplinler tarafından çözümlenmeye çalışılmıştır. Waldo Dwight örgüt teorilerinin tarihsel gelişimin üç aşamada tetkik edilebileceğini ifade ederek bu aşamaları klasik, neoklasik ve modern aşamalar olarak belirtir.⁴⁸ Dwight'a göre bu aşamalar birbirlerinin devamı olduğu için aralarında kesin bir ayırım yoktur. Sonra gelen örgütsel aşama bir öncekinin eksiklerini kapatır. Örgüt kuramlarının ilk aşaması olan klasik örgüt kuramı ise bilimsel yönetim bakış açısıyla ortaya çıkmıştır.

2.4.1. Klasik Örgüt Kuramı

Birçok teorisyen örgüt teorisinin başlangıcını 18.yy'da İngiltere'de sanayi devriminin gerçekleşmesi, fabrika sisteminin ve karmaşık örgütlerin ortaya çıkması olarak görür.⁴⁹ Sanayi devrimi ile tarım toplumundan sanayi toplumuna dönüşümle birlikte örgütün toplumdaki yeri, işgücü ve sermayenin örgüt gelişimindeki rolleri değişmeye başlamıştır. Bu dönem Avrupa'da başlayan insanoğlunun monarşik ve dinsel yönetim biçimleri, batıl inançlara ve geleneklere dayalı teorileştirme ve irrasyonellikten uzaklaşarak aklın gücünü ve entelektüel, rasyonel düşüncüyü anlama çabasına işaret etmektedir. Bilimsel yaklaşımın ortaya çıkışı, hem toplumsal hem de doğal olayların bilimsel bakış açısıyla değerlendirilmesini sağlamış, örgütler üzerinde ve örgüt teorisinin gelişiminde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Klasik örgüt teorisinde iki düşünce akımı yer almaktadır. İlki Frederick Taylor ve Henri Fayol'un öncülüğünü yaptığı işlevselci, yönetimselci yaklaşımdır. Bu yaklaşımda gelişen sanayi ile beliren örgütsel sistemlerin kontrolünü sağlamak üzere yöneticilerin rolüne odaklanılmış ve örgütlerin nasıl daha verimli çalışabileceği konusu araştırmanın ana konusu olmuştur. Taylor'un geliştirdiği Bilimsel Yönetim Yaklaşımı, işin planlamasını temel almaktadır. İş planlaması verimlilik, belli kuralların oluşturulması, uzmanlık ve işin basitleştirilmesine yöneliktir. Bu kuram genel olarak örgütü bir makine olarak görüp çalışanları da bu makinelerin çalışmasını sağlayan dişliler olarak değerlendirir. Bilimsel Yönetim Kuramı'nın temel amacı, işin bilime dayalı şekilde

⁴⁸Dwight Waldo, “Theory of Organization: Status and Problems”, The Study of Organization Behavior: Status, Problems and Trends, Washington D.C. Comparative Administrative Group, American Society for Public Administration, 1966 s. 1-15'den aktaran U. Dağistan, “Klasik Örgüt Kuramlarının Genel Bir Değerlendirmesi”, **Atlas International Refereed Journal on Social Sciences** Vol:5 Issue:21 2019 S.598

(Çevrimiçi) [atlas_international_refereed_journal_on.pdf](#) 22.2.2022

⁴⁹Halit Keskin, Ali Ekber Akgün, İpek Koçoğlu, **Örgüt Teorisi**, Ankara, Nobel Yayınları, 2016 s.153

yapılarak randımanın artırılmasıdır. Maden mühendisi olan Henri Fayol uzun süre üst düzey yönetici olarak çalıştığı uzun yıllarda yaptığı gözlemlere göre esas olarak çalışanın iş yapmaktan imtina ettiğini belirterek, "ödül ve cezaya dayalı düzenli iş platformunun organize edilmesi gerektiğini"⁵⁰ vurgular. Yöneticilerin astlarını sürekli gözlem altında tutması gerektiğini şart koşar. İkinci yaklaşım ise Alman sosyolog Max Weber'in öncüsü olduğu, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişte karşılaşılan problemleri ve çözümlerini anlamaya yönelik sosyolojik ve ekonomik yaklaşımdır. Weber tarafından geliştirilen 'Bürokrasi Yaklaşımında' örgütü geniş bir bakış açısıyla değerlendirip, yaşamın bir parçası olarak örgütsel yapıya yoğunlaşmıştır. Araştırmalarında direnme ve yaptırma gücü arasındaki bağı derinlemesine inceleyen Weber, hakimiyete neden olan otoritenin meşruluğuna bağlı olarak sınıflandırılabilirliğini söylemiştir. Weber'e göre yaptırım gücünün "geleneksel, karizmatik ve yasal olarak üç türü vardır"⁵¹. Bürokratik örgütte iş akışları ve haklar sıradanlaştırılmış ve bireylerin görev tanımları detaylı bir biçimde tarif edilmiştir

2.4.2. Neoklasik Örgüt Kuramı

1920'li yıllarda Dünya Ekonomik Krizi'nin yaşandığı günlerde işletmelerde insani sorunlar yaşanmaya başlaması ile birlikte Klasik örgüt yaklaşımının insanı görmezden gelerek üretim ve verimliliği arttırmayı hedefleyen anlayışına tepki olarak insanı örgütün merkezine koyup üretim ve verimliliği arttırmayı hedefleyen yeni bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Neoklasik örgüt teorisyenleri, klasik yaklaşımın çalışanların yalnızca rasyonel ekonomik ilgiler ile motive oldukları ve performanslarının finansal teşvikle desteklenmesi gereği anlayışını reddetmişlerdir. Örgütsel verimliliğin sağlanması için bireyin örgüt ile entegrasyonunun gerçekleşmesi gerektiğini savunmuşlardır. Örgüt kuramında neoklasik bakış açısının esasını oluşturan 'İnsan İlişkileri Okulu' Amerika'da ortaya çıkmıştır. Neoklasik yaklaşım, klasik örgüt teorilerine getirdiği eleştirilerle yer edinerek yaygınlaşmış ancak klasik örgüt teorisine alternatif ve karşıt bir anlayış geliştirmemiş, davranışsal bilimlerin araştırma bulgularından yararlanarak insanın örgüt içerisindeki yerini belirlemek, insanı örgütün tam da kalbine yerleştirmek istemiştir. Neoklasik örgüt teorisinin bu kadar önemli ve başlı başına bir örgüt teorisi yaklaşımı olmasının

⁵⁰Henry Fayol, **Genel ve Endüstriyel Yönetim**. Çev: M. Asım Çolakoğlu, Ankara, Adres Yayınları, 2018, s.49

⁵¹Max Weber, **Bürokrasi ve Otorite**, Çev: H. Bahadır Akın, Ankara, Adres Yayınları, 2011, s.46-47

nedeni; örgütleri basitçe mekanik bir bakış açısıyla değerlendiren Klasik kuramdan uzaklaştırmasıdır.⁵². Neoklasik kuramcılar psikoloji, sosyoloji ve antropoloji gibi sosyal bilimlerde benimsenen yaklaşımları ve yöntemleri örgütlere uygulamışlardır. Neoklasik Örgüt Kuramı iki temel yaklaşımı bünyesinde barındırır. Birincisi İnsan İlişkileri Okulu, ikincisi ise Demokratik Örgüt Yaklaşımı'dır. İnsan İlişkileri Okulu Elton Mayo ve onun Harward Üniversitesindeki araştırma takımının gelenekselci çalışmaları etrafında kurulmuş ve ardından çalışanların performansını etkileyen fiziksel faktörleri tanımlamayı amaçlayan Hawthorne Araştırmaları ile devam etmiştir. Bu araştırmalar 1924-1927 yılları arasında İllinois'de Western Electric'te yürütülmüştür. Bilimsel Yönetim bakış açısından yola çıkan Hawthorne Araştırmaları örgütsel performans üzerinde etkisi olan fiziksel koşulları incelemeyi hedeflemiştir ancak araştırma sonuçları çalışan performansını etkileyen faktörlerin yalnızca fiziksel örgüt koşulları değil örgüt üyelerinin sosyal ilişkileri olduğunu göstermiştir.

Neoklasik örgüt kuramı kapsamında değerlendirilen diğer bir yaklaşım ise informal/demokratik örgütler okuludur. Bu yaklaşım, hiyerarşik düzen üzerine inşa edilen, klasik örgütsel bürokrasi modellerine karşı demokrasi ve katılım fikirlerini destekler. Demokratik Örgütler yaklaşımı yönetimci uygulamaların hiyerarşik kontrolü yerine bürokratik örgütlerin kusurlarını telafi eden, çalışanların yetkilendirildiği yatay ve demokratikleşen bir örgüt yapısı önerir.⁵³.

Neoklasik örgüt teorisi, Klasik ve Modern örgüt teorileri arasında bir köprü görevi görmüş ve Örgüt Teorisi'nin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Klasik Örgüt yaklaşımının, örgütleri basit, mekanik bir anlayışla değerlendiren monopol egemenliğini yıkmıştır. İnsan ilişkileri ve demokratik örgüt yaklaşımlarından sistem ve durumsallık yaklaşımları gibi modernist örgüt teorilerine geçişi sağlamıştır.

2.4.3. Modern Örgüt Kuramı

Modern sözcüğü Latince 'Modernus' kökeninden gelmekte olup, ilk kez 5. yüzyılda Roma döneminde Hristiyan olanı Pagan olandan ayırd etmek için kullanılmıştır. Bu zamandan itibaren de modern sözcüğü, bir dönemin önceki dönemden farklı olduğunu belirtmek için kullanılmaya başlanmıştır.⁵⁴.

⁵² Halit Keskin, Ali E. Akgün, İpek Koçoğlu, a.g.e, s.179

⁵³ Halit Keskin, Ali E. Akgün, İpek Koçoğlu, a.g.e., s.180

⁵⁴ Ahmet Demirhan, **Modernlik**. İstanbul, Ağaç Yayınları, 1992, s.18

Modernizm ise Aydınlanma Çağı ile gelişen anlayış farkının getirdiği düşünce ve yaşam tarzını; insanı ön plana alan, dini devlet işlerinden ayıran ve halkın egemenliğine dayalı yönetimi, insanı özgürleştiren, ilerlemeyi bilimde arayan insancıl ve insanı merkeze koyan bakış açısını anlatmaktadır.⁵⁵ Avrupa'da Aydınlanma Çağı'nın etkisiyle ortaya çıkan modernizm; Rene Decartes, John Locke ve Immanuel Kant'ın felsefesine dayanır. Modern örgüt teorisinin, teorik ve yöntemsel varsayımları temel olarak pozitivist yaklaşımın ilkeleri üzerine kuruludur. Modern Örgüt Kuramının temelinde insan-çevre ve yapı arasındaki karşılıklı bütünleşmesinin etkisi bulunmaktadır. Bu yaklaşıma göre: İnsan örgütün ana elemanlarından. Örgütsel başarı da sadece insana, yapıya ve çevreye tek başına bağlı değildir. Örgütsel başarı için gerektirdikleri ile insanın gereksinimleri arasındaki kurulacak dengeye bağlıdır. Bunun için insana örgütün amaçları doğrultusunda eğitim verilirken insani gereksinimlerini de örgütsel yapı altında giderme olanağı sağlanması gerekir. Örgütsel başarı için çalışan ve örgütsel uyum sağlanması gerekir. Örgüt içi iletişim hem örgütün düzensizlik haline hem de stabilizasyonu açısından önemlidir. Çevreyle ilişki ve çevresel durumlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu yaklaşım örgütlerin teknik olduğu kadar toplumsal sistemler olduğunu da kabul eder. Modern Örgüt Teorisi küreseldir ve her kültüre uyarlanabilir. Örgütün yeni yönlerini keşfeder. Rasyonalizm esasına dayanır, adil ve eşitlikçidir. Ortak bir uzmanlık dilinin gelişmesini amaçlar.

Sistem ve Durumsallık Modern Örgüt Teorisinin iki önemli yaklaşımıdır. 'Sistem yaklaşımıyla olayları tek yönlü tetkik etmek yerine her vakayı kendi özgün koşulları içinde ilişkili olduğu hadiseler üzerinden araştırmanın olayları kavrama, kestirme ve denetleme açısından çok daha etkin olduğu görülmektedir. Sistem yaklaşımında örgütün dış çevre ile karşılıklı etkileşimi mutlaka dikkate alınmalıdır. 'Durumsallık Teorisi'ni tek cümle ile ifade etmek gerekirse "Her yerde, her koşulda her zaman geçerli en iyi örgüt yapısı yoktur" şeklinde ifade edebiliriz. Durumsallık yaklaşımı örgüt yapısını farklı iç ve dış şartlar arasındaki karşılıklı bağlara göre şekillenen bir yapı gibi kabul etmektedir. Örgüt yapısının olması gereken duruma iç ve dış şartların vaziyetine göre karar verilecektir. Durumsallık yaklaşımı Örgütü bir sistem olarak ele alır. Araştırma sonuçlarına dayanır. Durum ve koşullarla ilgili teknoloji ve çevre faktörleri üzerinde durur.

⁵⁵ Ömer Demir ve Mustafa Acar, **Sosyal Bilimler Sözlüğü**. Ankara, Vadi Yayınları, 1997, s.251

2.4.4. Postmodern Örgüt Kuramı

Postmodern yaklaşım 19. yüzyılın modernist geleneklerine ve gerçeklik kavramına karşı gelişen kuşkucu bir yaklaşımdır. Postmodernizm; gerçekliğin ayrışık parçalı, karışık ve başkılıklardan oluşan bir varlık olduğunu ileri süren felsefi bir perspektife sahiptir. Postmodernizme göre gerçekliği oluşturan dildir. "Postmodernizm" terimi ilk olarak Bernard Iddings Bell tarafından Amerikan kültürünün sosyolojik eleştirisini dini açıdan ele alan Postmodernism and 'Other Essays (Postmodernizm ve Diğer Denemeler) adlı eserinde kullanılmıştır. Postmodern örgüt kuramının çıkışı iki ana kaynağa dayanmaktadır. İki II. Dünya Savaşı Almanya'sında Frankfurt Okulu öğretim üyeleri Theodor Adorno, Max Horkheimer ve Herbert Marcuse tarafından geliştirilen eleştirel teori, ikincisi ise Fransız felsefesinde ortaya çıkıp daha sonra Jacques Derrida, Michael Foucault, Gilles De Leuze, Felix Fuattari, Jean Baudrillard gibi Fransız teorisyenler tarafından İngiltere ve Amerika'ya yayılan post yapısalıcı harekettir. Postmodern yaklaşım, kültür, edebiyat, sanat, tarih, ekonomi, felsefe, mimari ve siyaset gibi toplumsal hayatın birçok alanında şüpheli ve eleştirel çözümlenelerde bulunarak modernist değerleri, felsefi varsayımları ve ideolojiyi reddetmiştir.

İngilizce'de "sonra gelen" anlamını taşıyan "post" kelimesinin modernizme eklenmesi ile tarihsel süreçte modernizmin ardından gelen bir akımı temsil etse de Postmodernizm, çağdaşlaşmanın temel kurallarının sorgulanmasına ve eleştirel açıdan değerlendirilmesine dayanır. Bu yaklaşıma göre bürokratik örgüt biçimi 20. yüzyılın dinamik çevresinin gereksinimlerine yanıt veremeyen hatalı bir örgüt düzenidir. Onun yerine postmodern örgütler, post-bürokratik örgütler, post-girişimci örgütler, sanal örgütler, akıllı işletmeler ve kendi kendini tasarlayan örgütler gibi yeni örgüt biçimleri ortaya çıkar. Postmodernizm; benzerliklerin ve düzenin değil, farklılıkların ve çoğulculuğun ortaya çıkarılmasını hedefler. Bu yaklaşım; değerlerin, kültürlerin, geleneklerin ve yaşam tarzlarının farklılıkları üzerine kuruludur.⁵⁶ Postmodernist felsefeye göre anlam düzensiz, değişken ve görelidir. Anlam kontrol edilemez, tanımlanamaz ve düzene sokulamaz. Tanımları oluşturan gerçekliğin kendisi değildir, "gerçeklik" entelektüel bir hakimiyetin ve dilin kullanımının sonucudur.⁵⁷ Postmodernist kuram görülenin, alışılanın ve mevcudun ardındakine

⁵⁶ "Modernizm, postmodernizm ve kamu yönetimi", Çev: Murat Yıldırım, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, Cilt:6, Sayı:2, 2009, s. 388.

⁵⁷ H.Keskin, Ali E.Akgün, İpek Koçoğlu, a.g.e., s.462

odaklanmayı hedeflererek bilinen gerçekleri alt üst eder. Bu itibarla postmodern yaklaşıma göre tek “gerçeklik” dilin kendisidir. Postmodernistler, sosyal gerçekliğin oluşumunda dilbilime büyük önem atfederler ve metinlerin incelenmesine odaklanırlar. Dilin oluşturduğu söylemleri de anlam oluşturmak için çoklu ses ve dil sistemlerini bir araya getiren metin içi boşluklar olarak ele alırlar. Bu boşluklar, kendisinden önce ve sonra gelen boşluklara bağlıdır ve asla tek başına bir anlama varılmasını sağlamaz. Postmodern örgüt yaklaşımı, her türlü bütünleştirici, genelleştirici yaklaşımlara egemen ifadeler veya anlatımlara karşı bir başkaldırı hareketidir. Postmodern örgüt felsefesi üretimin örgütlenmesini değil, örgütlenmenin üretilmesini ve geliştirilmesini amaçlar. Buna göre örgütü oluşturan söylemsel analizlerdir. Söylemsel analizler aracılığıyla örgütsel yapılar ve işlevler ortaya çıkar. Söylemsel analizler, örgütlerin ve örgütlenme gerçekliğinin özüdür. Ancak söylemler ve metinlerin çözümlenmesi ile örgütlerin üzerindeki modernistışlevselci etkinlik kaldırılabilir ve çoğulculuğun, farklılığın zenginliği ortaya çıkarılabilir.

2.4.5 Örgüt Kuramı Bağlamında Çerçeveleme

Örgütler ve toplumsal olaylar Çerçeveleme araştırmalarının odağı durumundadır. Çünkü örgütler aynı zamanda iyi bir çerçeve üreticisidir. Hem de kullanılan çerçeveleme etkilerinin en kolay görüldüğü yerlerdir.

Örgütlerin, toplumsal olayların çerçeve üreticileri olarak öne çıkmaları medya ve elitlerden başka bilinenin ötesinde destekleyicilerinin bulunduğunu göstermektedir.⁵⁸ Örgütlerin çerçeve oluşturma prosesi istem, yakınma, üzüntü ya da tepkilerini ifade ettikleri veya bunları başka istem yakınma ve tepki üzüntülerle bağ kurarak büyük anlam çerçeveleri oluştururken, iktidara veya işverene ya da birliklerine bir ağızdan duygu veya düşünce iletirken gerçekleşir.⁵⁹ R. M. Entman’a göre “Örgütler, grubu bir arada tutan ahlaki, siyasal veya dini düzeni güçlendiren meseleleri öne çıkarırlar. Ya da görmezden gelirler. Böylece üyeler arasında

⁵⁸ William Gamson “News as Framing: Comments on Graber”, **American Behavioral Scientist**, Vol. 33, 1989 s.157.161’den aktaran B. Arık, Çerçeveleme Yaklaşımı Açısından Haber Çerçevelerinin İzler Kitle Düşünceleri Üzerindeki Etkisi, S.Ü. SBE Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Yayınlanmamış doktora tezi, 2007, s.74

⁵⁹ İlker Erdoğan, **a.g.m.**, s.36

gerçeklik çerçeveleri paylaşılmış olur.⁶⁰”. Toplumu bir tarafa yönlendirmek isteyen etnik, İslami siyasi vb örgütler kendi kitlelerini yönlendirirken karşıt görüşü de çürüterek kendi görüşlerinin doğruluğunu savunma gereksinimi duyarlar. Bunun için de yayın organları veya medya içindeki uzantıları yolu ile olayları vermek istedikleri mesajlar doğrultusunda çerçeveye verirlir.

Çerçeveler toplumsal hareketlilik için sonuç getirecek kadar önemli vasıtalar oluşturmaktadır. Oluşturulan mesaj çerçeveleri pratik şekilde insanları bir araya getirerek istenilen sonucu elde edecek güce sahiptir. Toplumsal olaylarda örgütlerin sempatican sayısını arttırdıkları gibi toplumsal olaylarda taraftar bir siyasi kitlenin oluşturulmasını sağlayabilir.⁶¹ . Postmodernist örgütler çerçevelenmiş mesajları iletirken dili etkin olarak kullanırlar. Tanımları oluşturan gerçekliğin kendisi değildir, “gerçeklik” entelektüel bir hakimiyetin ve dilin kullanımının sonucudur Dil ile yeni bir gerçeklik inşa ederek mesajlarını iletme istedikleri kitlelere, siyasi partilere yayın organları aracılığı ile iletirler.

İstanbul Sözleşmesi konulu haberlerin örgüt kuramı bağlamında çerçevelenmesinin incelendiği dördüncü bölümde görüleceği gibi postmodernistlerin gerçekleri kullandıkları dil ile yeniden inşa ederek kitlelerini ve siyasi oluşumları nasıl etkilediklerini ayrıntılı olarak görülecektir.

⁶⁰R. M. Entman Framing: Toward Clarification Of A Fractured Paradigma, **Journal Of Communication**, 43, 1993, 51-58.’den aktaran H. Özarslan – S. Güran “İletişim Araştırmalarında Çerçeveleme Paradigması: Son döneme ait bir inceleme” G.Ü. İ.F. Selçuk İletişim Dergisi 2015, 8 (4) s.38

⁶¹ H. Özarslan - S. Güran, a.g.m., s.38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEDYA ORGANİZASYONU VE YÖNETİMİ

Medya işletmelerinin organizasyon ve yönetim yapılarını incelemeden önce bu işletmeleri tanımlamak gerekir. Medya işletmeleri, diğer bütün şirketler gibi kâr etmek için kurulmuş işletmeler olmasına rağmen, diğer işletmelere göre değişik özellikler içermesi nedeniyle medya işletmesi kavramına açıklık getirmeyi güçleştirmektedir.

İş kavramından gelen işletme kavramı üç anlamı kapsamaktadır. Bir alet, makine gibi bir araca iş yaptırmak, çeşitli iş ve faaliyetlerin görüldüğü yer, yani işyeri varlığı, maddesel ve insansal unsurlardan oluşan bir üretim birimi işletme kavramının kapsadığı üç anlamdır.⁶²

3.1. Medya Organizasyonu Yapısı

Medya organizasyonları haber verirken fikir de üreten "Kültürel endüstri"ye dahil olan hizmet işletmeleridir. Medya işletmelerinin diğer hizmet işletmelerinden farkı, üretilen bir mal, basılı görsel, işitsel ve internet ortamında son kullanıcıya yani okura ve/veya izleyiciye ulaştırılır. Medya organizasyonlarında üretilen hizmetler ihtiyaç gideren, fakat maddi değeri bulunmayan mal sınıfına girer. Mallar depo edilme ve taşınma niteliği taşır. Fakat hizmetlerin böyle bir niteliği bulunmaz. Satış esnasında hizmet meydana getirildiği için nerede daha fazla isteniyorsa orada satışa sunulabilirler. Ancak maddi değeri olan malların değeri, verdiği hizmetten ileri gelmektedir. Sözelimi televizyon, gazete veya kitap maddi değeri olmasının yanında satın alınmalarının nedeni maddi değerleri değil verdikleri hizmetten dolaydır.⁶³

Medya işletmelerinde ulaşılmak istenen sonuç kültürel, toplumsal, iktisadi ve siyasi olarak halkta bir düşünce oluşturmak, toplumu bilgilendirmek ve biçimlendirmek olarak tanımlanabilir. Ancak ideal durumdan uzaklaştıkça, temel hedef kârlılık da olabilir. Bu tercih medya işletmesinin sahibi veya sahiplik yapısının tercihine göre değişir. Bir medya işletmesi yönetimi, nitelik ve kazanç olan iki amacı ile ortaklardan ve okuyucu ve/veya izleyiciden oluşan çıkar grupları arasında çok iyi

⁶² Semra Atılğan, "Küreselleşme ve Günümüzde Medya Sektörü", İstanbul, Marmara İletişim dergisi, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, 2001, s. 16

⁶³ Işık Özkan, **Basım ve Basın İşletmeciliği**, Bilgehan Basımevi. İzmir, 1989, s.1

bir denge kurmak zorundadır. Bir başka deyişle medya işletmelerinde yapılan iş ve hizmeti oluşturacak araçlar arasında uygun ve ahenkli işbirliği kurulması gerekir.⁶⁴ Medya işletmelerini diğer işletmelerden ayırt eden bir diğer özellik de üretim sonucu tüketime verilen tek bir ürün görünse de iki farklı satış yapılanmasına gerek duyulmaktadır.⁶⁵

Medya organizasyonlarında iki değişik hizmet üretilir. Amaç ise iki farklı hedef kitleye pazarlama yapılmasıdır. Hizmetlerden biri kamuoyuna satılan haber ve bilgi, diğeri iş dünyasında satılan reklamlardır. Müşteri gruplarından ilki, haber ve bilginin yer aldığı son ürünü yani, basılı, görsel, işitsel veya elektronik ortamdaki bilgiye ulaşan son kullanıcılar, diğeri ise son üründe “yer” satın alan reklam sahipleridir.

Bütün işletmelerde insan unsuru önemlidir. Ancak basın işletmelerinde insan profilinin özelliği öne çıkar. Basın işletmelerindeki başarı, son kullanıcının beklentilerini karşıladığı ölçüde artacağı için beyin gücünün önemi ortaya çıkar. Beyin gücünün başarısı, organizasyonda yer alan eğitimli insan gücünün uyumlu çalışmasından geçer. Bu da medya kuruluşlarındaki ekip çalışmasının önemini ortaya koyar. Kadrosu uyum içinde çalışmayan medya kuruluşunun başarılı olma şansı yoktur.

Basın işletmelerindeki ürünve hizmetin okur izler kitlede etkileyici olması sahada elde edilen verilerin “haber ve bilgilerin” mutfakta ustaca işlenilmesi ile son kullanıcıya pratik şekilde ulaştırılması gerekir.

Basın işletmelerinin gücü, kullandığı ileri teknolojiye, ekonomik gücüne, okur sayısına ve editoryal kadrosuna bağlıdır. Ancak kullandığı teknoloji ve ekonomik gücü yüksek olan basın işletmelerinin kadrosu uyum içinde çalışmıyorsa başarılı olma şansı yoktur. Her işletmede insan gücü önemlidir fakat basın işletmelerinin dışlileri beyin gücünden oluştuğu için basın işletmelerinde insan gücünün etkisi hemen fark edilir.

Doğru bilginin zekice işlenerek okura veya izleyiciye en çabuk şekilde ulaştırılması aynı zamanda ürün hakkında bir de imaj oluşmasını sağlar ki, bu da

⁶⁴ Şevket Evliyagil, **Basın ve Basım İşletmeciliği**, Ankara, 1996, s.1.

⁶⁵ Emine Uşaklıgil, “Türk Basınında İşletmecilik”, **İletişim Olayları ve Türk Basınının Sorunları**, İstanbul, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları. 1984. s.112

gazete veya televizyonun inanılrlıkvegüvenilirlik derecesini belirler. Medya kuruluşunun üst yöneticileri ile muhabir, yazar veya sunucu gibi, görülen, izleyiciye veya okuyucuya dokunan isimlerinin topluma mal olmuş ve genel kabul görmüş kişilerden oluşması yayın organınınve verilen haberin etkisini arttırır

Basın işletmelerinin organizasyon yapıları ise diğer işletmelere göre daha karmaşıktır. Basın işletmeleri büyüdükçe canlılıkları da artmaktadır. İşletmede sirkülasyon arttıkça iş yükü artmakta böylece işletmeye yeni insanlar ilave edilmektedir. İşletmede yapılacak iş ve bu işleri yapmak için çok sayıda insan organize olmaktadır. Amaca uygun olarak kimin ne işi yapmakla yükümlü olduğu ve kişiler arasındaki iş akışının düzenlenmesine ve ekonomik hareketlerin düzene konulmasına işletmenin organizasyonu denilmektedir.⁶⁶.

Organizasyon planlanan hedeflere ve bu hedeflere ulaşmak amacıyla önceden belirlenmiş stratejilere uygun bir yapı kurmak, kısacası ortaya bir model koymaktır. Makro bakış açısıyla, insan gücü ve işi gerçekleştirecek araçların o işletmenin hedefini gerçekleştirebilecek biçimde düzenlenip işletilmesidir.⁶⁷ . Organizasyon işlemi tüm basın işletmeleri için zorunludur. Basın işletmesi küçük bile olsa çalışan personelin ne zaman hangi işi yapacağı konusunda uzmanlaşmış olması ve görev tanımlarını çok iyi yerine getirmeleri gerekir. Personelin tümü yapmakla yükümlü oldukları işi aksatırsa gazete veya basın işletmesinin düzenli üretim yapması olanaksızdır.

Yazılı basın işletmelerinde, Yazı işleri, Bilgi işlem, Baskı, Dağıtım, Muhasebe, Reklam ve pazarlama bölümleri zorunlu olarak kurulması gereken ve birbirine bağlı olarak aksamadan çalışması gereken organizasyonlardır. Gelişen teknoloji ile birlikte Görsel işitsel ve Yeni Medyayı da içine alan medya kuruluşlarının organizasyon yapıları daha da karmaşıktır. Medya kuruluşları 24 saat çalışan canlı bir organizmadır.

3.2.Medyanın Ekonomi Politikği

İnsanlık tarihine bakıldığı zaman bir toplumda siyasi ve ekonomik gücü elinde bulunduran sınıflar bilgi üretenleri her zaman kontrol altında tutmak için özel

⁶⁶Osman Yozgat, **İşletme Yönetimi**, İstanbul,Nihad Sayar Vakfı, 1984, s.203.

⁶⁷ Işık Özkan, **Basın ve Basın İşletmeciliği**, İzmir, Bilgehan Basımevi, 1989, s.65.

bir çaba harcadıkları görülür. Buna rağmen bilgi ve düşünce üretenler insanlığın karanlıktan aydınlığa doğru başlattığı yolculukta her zaman öncü olmuşlardır. Bilgi ve düşünce üretenlerin yayın yoluyla toplumun, özgürlük ve demokrasi hakkında bilgilendirilmesinde, ikna edilmesinde, harekete geçirilmesinde gösterilen çabaları oldukça etkilidir. Özellikle sanayi devrimi ile başlayan aydınlanma sürecinde, yazar ve gazeteciler siyasal iktidardan gördükleri baskılara rağmen gerçekleri inatla savunmaya devam etmişlerdir. Fransız ihtilali dönemindeki medya bu konuda ilk örnek olarak gösterilebilir. Fransız ihtilali döneminde halk sefalet içinde yaşarken Saray'ın aşırı lüks yaşamı medya hareketini başlatmıştır. Bozulan Ekonomiye rağmen Saray ve üst düzey görevlilerin şatafatlı yaşamına dikkat çeken Fransız gazeteleri ihtilal sürecinin tetikleyicisi olmuştur. Aynı süreç Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde de görülmektedir. Özgürlük ve demokrasi yanlısı gazeteciler Sarayın tüm baskılarına karşın yayınlarını sürdürmüş, yazılarıyla Türkiye'nin Bağımsızlık Savaşı sürecine ardından kurulan Cumhuriyete büyük destek vermişlerdir. Dünyada ve Türkiye'de yaşanan bu süreçler basının, dolayısıyla da kitle iletişim araçlarının gücünü göstermiştir. İptidai koşullarda basit baskı teknikleri, kağıt ve mürekkep sıkıntısı, dağıtım olanaklarının sınırlılığı gibi sorunlarla boğuşmasına karşın aydınlar çıkardıkları gazete ve dergilerle toplumsal değişimde öncü rol almış, bu yöndeki güçlerini ortaya koymuşlardır.

Düşünce ve bilgi üreterek iktidarı elinde bulunduran kesimlerin her türlü baskısına rağmen topluma gerçekleri yazılı olarak ulaştırılması, matbaanın kullanıma girmesi ile birlikte bir ayrışma yaşamıştır. Sahada toplanan bilgilerin haber haline getirilmesi ve üretilen fikirlerin matbaada basıldıkları ülke çapında dağıtılan kitap dergi ve gazetelerin toplumda karşılık bulmasıyla bunun ticari karşılığı olduğunu fark eden bazı sermaye sahiplerinin bunu kazanç sağlamaya yönelik olarak manipüle ettikleri görülmektedir. XVII. yüzyılın başlarından itibaren kitap ve gazete basımı ticari bir sektörel yapıya bürünerek gelişmeye başlamış, XIX. yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise imparatorluktan ulus devlet sürecine geçilmesiyle parlamenter sistem gelişmeye başlamış, toplumlar sivilleşme sürecine girerek burjuvazi sınıfı hedeflediği kapitalizmi buldukları toplumlarda oturtmuştur. Bu süreçte bazı aydın ve gazeteciler daha iyi bir toplumsal düzen, daha eşitlikçi bir dağılım, daha mutlu bir dünya yolundaki savaşımalarını sürdürürken Amerika'da Fransa, İngiltere ve Almanya'da kapitalist sistemin gazete patronları ortaya çıkmaya başlamıştı. Yazılı basının kapitalizm içinde ve onun kurallarıyla çalışan bir sektör

olarak gelişmesi, kapitalist dönemin güç dengesi içindeki yerini almasıyla sonuçlanmaktaydı

Kapitalist sistemin dünyanın önde gelen ülkelerinde sistem olarak oturması ve teknolojik gelişmelerle birlikte bugün artık yazılı, görsel ve yeni medyanın aynı olaya dair verdikleri haberler farklılaşmıştır. İletişimin ekonomi politiği medya şirketlerinin sermaye ve sahiplik yapısı ile medya ve iktidarın karşılıklı çıkar ilişkisine bağlı olarak gelişmesi bu ilişkinin haber içeriklerini ne şekilde değiştirdiğini incelemektedir. Medyanın ekonomi politiği perspektifi Marksist gelenek içerisinde şekillenen eleştirel ekonomi politiktir. Bu açıdan kitle iletişim kuruluşları kapitalist sistemin sermaye sahipleriyle birlikte sistemin siyasal ve ekonomik ayaklarıyla yaptıkları ortaklıklar, bu blok içinde ne şekilde bulunduğu, kapitalist sermaye sahiplerinin toplumu manipüle etme gayretlerine ne şekilde katılmalarını eleştirel bakış açısıyla araştırır. Bu alandaki araştırmalar iletişimin ekonomi politik yönünü oluşturur.

Kitle iletişim kuruluşlarının mülkiyet ve sahiplik yapısı ve ne şekilde bir sahiplik yapısının bulunduğu, kurumsal yönetimde etkin olan kural ve ilişkiler zincirini, medya sahiplerinin diğer ekonomik siyasal güçlerle bağları gibi karşılık gerektiren suallerle yöneltilen ekonomi politik araştırmaların amacı bu ilişkilerin medyanın haber verme görevini ne şekilde değiştirdiğini çözümlenmeyi hedefler.

Kitle iletişim şirketlerinin mülkiyet ve sahiplik yapısı, organizasyonun faaliyeti, yönetimde kimlerin etkili olduğu, sahip ve yöneticilerinin toplumdaki güç odaklarıyla karşılıklı bağları stratejik öneme sahiptir. Bu ilişkiler yayın kuruluşunun topluma karşı sorumluluklarını yerine getirme mekanizmaları üzerindeki etkisi gözardı edilemeyecek kadar önemlidir. İletişimin ekonomi politiği çalışmalarının bir boyutunu da medyanın mülkiyet ve sahiplik yapısının medya metinlerine yansımaları üzerindeki incelemeler oluşturur.

Yeni ve dikkat çekici bir olayın yazılı ve görsel yayın kuruluşları tarafından 'aktarılmış' biçimi haberin en genel ve kabul edilir tanımı olmakla birlikte her olay haber değeri taşımaz. Medya profesyonelleri tarafından haber değeri taşıdığı tercihi ile bazı olaylar, yeni, önemli, ilginç, etkili ve zaman gibi nedenlerle haber kuruluşları tarafından haber haline getirilerek okura veya izleyiciye aktarılmaktadır. Bu aktarma yapılırken "haber dilinin, nesnellik ve tarafsızlık gibi iki unsurunun olması

gerekmektedir. Haberde nesnellikle birlikte olması gereken bir diğer kural ise haberin olaya ilişkin olması gerektiği olgusudur.⁶⁸. Yani haberin aktarılan gerçeğin kendisi olması gerekir. Ancak pratikte karşılaşılan durum olması gerektiği gibi gerçeğin kendisi değildir. Habercilik, liberallerin ileri sürdüğü şekilde haber üretim sürecinde nesnel gerçeğin tarafsız bir şekilde bir ayna gibi yansıtılması değildir. Haber üretim süreci bu tanımın tam tersine gerçeğin siyasal ve ekonomik güç ilişkileri doğrultusunda içinde yaşanan toplumun ödün verilmez kuralları doğrultusunda yeniden inşa edilmesidir.

Haberin yani gerçeğin yeniden inşa sürecini şekillendiren unsurlar mevcuttur. Haber üretim sürecini inceleyen araştırmalarda haber metnini son belirleyicileri olarak, içinde muhabir ve editörler ön plana çıkmaktadır. Muhabir ve editörlerin çalıştıkları yayın kuruluşunun yayın politikaları doğrultusuna önceliklerine vakıf olmaları gerekmektedir. Muhabirlerin haber üretim sürecinde yayın kuruluşunun değer yargıları ve oluşmuş görüşlerinin getirdiği çerçevelendirme içinden haberi yeniden inşa etmeleri, haberciliğin kapitalist sistemde varolmasının gerektirdiği önceliklerinin varlığı olması gerekir.⁶⁹.

Edvard Herman ve Noam Chomsky, 'Propaganda modeli' adını verdikleri çalışmayla haber yapım evrelerini, bir seçim bir eleme periyodu olarak değerlendirir. Haber yapım süreçlerinde ekonomik ve siyasi seçkinlerin bazı haberleri görmezden gelerek bazı haberleri de basılmaya uygun olarak tercih ederek özellikle muhalif fikirleri önemsizleştirip görmezden gelerek istenilen mesajları izler okur kitleye ulaştırıldığını belirtirler. Bu çalışmayla haber üretim süreci beş eleme aşamasından geçer.

- 1- Hakim medya işletmelerinin büyüklüğü, mülkiyet yapısı, kazanç amaçlı olması ve şirket sahiplerinin zenginliği,
- 2- Medya şirketlerinin faaliyetlerini sürdürebilmek için reklam gelirlerine mahkum olması,
- 3-Gazete ve televizyonların iki ana kaynağı olan siyasal ve ekonomik güç çevrelerinden ve bunların desteğindeki onaylanmış fikir önderlerinden sağladığı bilgileri gerçek olarak görmesi,

⁶⁸ Ayşe İnal, **Haberi Okumak**, İstanbul 1996, Temuçin Yayınları, S.17.

⁶⁹ Çiler Dursun, "Haber ve Habercilik/Gazetecilik Üzerine Düşünmek", **Gazetecilik ve Habercilik; Habercinin El Kitabı**, (derleyen) Sevda Alankuş, IPS İletişim Vakfı Bağımsız İletişim Ağı yayınları, İstanbul 2003 S. 63

4-Gazete ve televizyonların istenilenleri yapması için zaman zaman kullanılan 'tepki üretimi'

5-Kapitalist toplumlarda yaygın olarak bir denetleme mekanizması olarak kullanılan 'anti-komünizm'.

Herman ve Chomsky'nin propaganda modeline göre bu eleme süreçleri haberde söylem ve yorumun kurallarını belirler. Öncelikli haberin hangisi olabileceğini işaret ederek gerçeğin yeniden inşa sürecinin temelini ve nasıl işlediğini açıklar.⁷⁰

Ekonomik sistem içinde kapitalizmin gerektirdiği şekilde faaliyet yürüten medya şirketleri ticari birer işletme olarak faaliyet gösterirken haber, televizyon programı, sinema filmi gibi metalar üretirler. Bu yapımlar kültürel değer taşımakla birlikte ekonomik değeri de olan ürünlerdir. Bu ürünlerin maddi değeri, onların üretim biçimini ve yapılış koşullarını da belirlemektedir.

Medya şirketlerinin ekonomik yapısı ve mülkiyet sahipliği, haberin yeniden inşa sürecinin ana belirleyici unsurlarından birisi olmakla birlikte oluşturulmak istenen algı sürecine doğrudan tesir eder Arık'a göre "Gazetelerin temel işlevi olan haber üretim süreci, bilinçli bir seleksiyon sürecine tabidir ve bu seleksiyon sürecinde aracın ekonomi politiği haber değerinin temel belirleyicilerinden biridir."⁷¹

Karını yükseltmeye çalışan medya patronlarının haberin muhteviyatına siyasi ve ekonomik menfaatleri için karışmaları ve bu menfaatlerin paralelinde "yayın politikası" oluşturarak kendi kurumsal önceliklerinin sıralandığı habercilik ilkelerini tespit etmeleri kaçınılmazdır.. Medya şirketi sahipleri diğer sektörlerde olduğu gibi ürünlerinin türüne, içeriğine, biçimine müdahale etme hakkını kendisinde görürken, yayın kuruluşundaki muhabirden genel yayın yönetmenine kadar editoryal kadro çalışanlarının da bu ilkeler doğrultusunda habercilik yapması bir görev haline getirilmiştir.

1980'li yıllarda neo-liberal ekonomi politikaları ile Türkiye'de ve dünyada farklılaşan medyanın sahiplik yapısı, ülkemizde ve dünyada tekelleşmenin zirve yapmasıyla birlikte büyük bir rekabet yaşamıştır. Medya şirketleri varlıklarını

⁷⁰Noam Chomsky, Edvard S. Herman, "Medya Halka Nasıl Evet Dedirtir." BerfuAkyoldaş vd. (Çeviren) İstanbul, Minerva Yayınları 1999 S.22

⁷¹ Bilal Arık, **Pınar Altuğ Olayı Bağlamında Çapraz Tekelleşmenin Habere Etkisi**, Tablet Kitabevi, 2006, S.45.

sürdürebilmek için bir yandan kıyasıya bir rekabete girerken, diğer yandan da reklam gelirlerini arttırabilmek için departmanlarını genişletmişler, kamu ihalelerinden ve devlet yatırımlarındaki sübvansiyonlardan yararlanmak için ellerindeki medya gücünü siyasetin serbest kullanımına sunmuşlardır. Sonuç olarak medya patronlarının güç odaklarına yararlanmaları için verdikleri en etkili olgu haberin gücüdür.

3.2.1. Medya Sahipliği Yapısı

Medyanın sahiplik yapısının kimlerin kontrolünde olduğu demokrasilerde sorgulayıcı bir kamuoyu oluşturulmasında hayati önem taşır. Sağlıklı demokrasilerde medyanın sahiplik yapısındaki çok sesliliğin yasal olarak güvence altına alınarak demokratik kamuoyu zemini hazırlanması zorunlu koşullardan birisidir. Türkiye'deki medyanın sahiplik yapısı ve bu yapıdaki son yıllarda meydana gelen değişim, ülkedeki demokrasinin nasıl bir yapıya sahip olduğunu gösterir.

Türkiye'de gazete sahipliği 1980'li yıllara değin babadan oğula geçen aile şirketleri yapısına sahiptir. Türk basınının sahiplik yapısındaki ilk değişim 1980'li yıllarda büyük sermayenin sektöre girişinin başlaması, ikinci değişim 1990'lı yıllarda yazılı basın ve televizyonların aynı çatı altında toplanmaya başlamasıyla medya gruplarının oluşarak holdingleşmesi, üçüncü değişim 1990'ların sonlarından itibaren yaşanan ekonomik kriz sonucu el konulan bankalar ve devamında bu bankaların medya uzantılarına Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) aracılığıyla el konulmasıdır. Dördüncü değişim ise TMSF'nin 2005 yılından itibaren el koyduğu medya gruplarını iktidara yakın holdingle satarak medya sektörünün mülkiyet kompozisyonunu yeniden şekillendirmesidir.

1990'lı yıllarda başlayan Türkiye'deki medya sahiplik yapısındaki değişimde özellikle Erol Aksoy, Ayhan Şahenk ve Cem Uzan gibi banka sahibi holdinglerin medyaya girdikleri, bankacılığın ekonomideki avantajlarını gören Dinç Bilgin ve Aydın Doğan gibi medya patronlarının da banka sahibi olduğu göze çarpmaktadır.

Grup	Sahibi	Medya Yatırımları	Finans yatırım	Diğer Yatırımlar
Avrupa Holding	Erol Aksoy	Show TV-Cine 5 Radyo Viva -	İktisat Bankası	Leasing ve Sigorta Şirketleri

		Show Radyo Radyo 5 - Radyo Nostalji		
Doğan Holding ve Doğuş Holding	Aydın Doğan ve Ayhan Şahenk ortaklığı	Kanal D Hürriyet-Milliyet Radikal-Hür Fm Radyo D	Dışbank – Garanti Bankası Körfezbank – Alternatif Bank	Doğan Oto - Mil- PaTur&Paz
Rumeli Holding	Cem Uzan	İnterstar –Kral TV ve 6 Radyo	İmarbank Ada Bank	Elektrik -Çimento - İnşaat
İhlas Holding	Enver Ören	TGRT TV-TGRT FM Türkiye Gazetesi İHA	İhlas Yatırım	Sağlık-Otomotiv Gıda -Elektronik
Medya Holding	Dinç Bilgin – Mehmet Emin Karamahmet ve Hüsnü Özyeğin	ATV – Sabah Gzt – Yeni Asır Gzt Bugün Yayınları	Pamukbank – Yapı Kredi - İnterbank	Çukurova Çelik Halk Sigorta

Tablo 6. 1994 Yılında ulusal medyanın sahiplik yapısı.⁷²

2000'li yılların başında Türkiye'de merkez medyayı (en fazla tiraj ve etkili habercilik yapan) 5 medya grubu ve herhangi bir gruba dahil olmayan fikir gazeteleri oluşturuyordu. Merkez medyada en fazla pay yüzde 26 ile Aydın Doğan'ın sahibi olduğu Doğan Medya Grubuna, yüzde 22 ile Dinç Bilgin'in sahibi olduğu Medya Holding'e yüzde 25 ile Mehmet Emin Karamahmet'in sahibi olduğu Çukurova Grubu'na, yüzde 12 ile Enver Ören'in sahibi olduğu İhlas Grubu'na ve yüzde 15 ile Cem Uzan'ın sahibi olduğu Uzan Grubu'na aitti. 2000'li yılların başında medya sahiplik yapısındaki bu yelpaze bugüne göre medyada çok sesliliğin ifadesiydi..

2001 ekonomik krizi ile 25 banka iflas ederken Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) söz konusu bankalarla ortaklığı bulunan veya kredi borcu bulunan medya patronlarının ellerinde bulunan 10 gazete ve televizyona el koymasıyla sonuçlandı. Borçlarına karşılık TMSF tarafından el konulan medya kuruluşları süreçte iktidaranispetenyakın işadamlarına satılarak medya sahiplik yapısında bir

⁷² Hakan Tuncel, Bab-ı Ali'den İkitelli'ye, Birikim Dergisi İstanbul, 1994, Sayı 64, s6.

kısım değişiklikler meydana geldi. Bu suretle Türkiye'deki medya sahipliği 2000 yılının başındaki çok seslilik özelliğinden uzaklaştığı söylenebilir.

Türkiye'de gazete sahipliği 1980'li yıllara değin babadan oğula geçen aile şirketleri yapısına sahipken bugün 7 büyük holding ulusal medyanın tamamını şirketleri altında toplamıştır.

Kalyon-Limak-Cengiz inşaat	Turkuvaz Medya	Sabah Gazetesi Takvim Gazetesi Fotomaç Gazetesi Yeni Asır Gazetesi ATV A Haber A Spor
Doğuş Holding		Star TV NTV Kral TV Puhu TV GQ Vogue
Demirören Grubu		Hürriyet Gazetesi Milliyet Gazetesi Vatan Gazetesi Posta Gazetesi Fanatik Gazetesi Demirören H.A. Kanal D CNN TURK
Ciner Holding		Show TV Habertürk TV Habertürk.com.tr Bloomberg HT
TM Yayıncılık ve Medya	Star Medya T Medya	Star Gazetesi Lig Radyo Alem FM 24 TV 360 TV Akşam Gazetesi Güneş Gazetesi
İhlas Holding		TGRT Haber

		Türkiye Gazetesi İhlas Haber Ajansı
Albayrak Grubu		Yeni Şafak TVNET

Tablo7: 2021 yılında holdinglerin ulusal medyadaki sahiplik yapısı

Bugün en fazla tiraja sahip ulusal yayın yapan 21 gazetenin yarıdan fazlası ılımlı bir içerikte okurlarının karşısına çıkmaya dikkat sarf etmektedir. 2000 yılına kıyasla 2022’de medya sahipliği yapısıdaaha çoğulcu bir yapıymış gibi gözüküyorsa da görüntünün yanıltıcı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bugün ana akım medya şirketleri sayıca artmış olmasına rağmen medya şirketlerinin hemen hepsinin siyasi iktidar ile ihale ve sübvanseler yoluyla ekonomik ilişki içinde bulunması nedeniyle gazete manşetleri adeta tektipleşmiş, bu alanda nötr olması gereken merkez medyanın ortadan kalkması sonucu doğmuştur. Bu durum da demokrasi açısından tehlikeli sonuçlar doğurabilmektedir. Az sayıda medya patronunun çıkardığı çok sayıda yayın organının olayları benzer, hatta tıpa tıp aynı bakış açısıyla vermesi doğal bir sansür mekanizması oluşturmaktadır.

Neo-liberal ekonomi politik yapının Türkiye’de medya sektörüne yansımalarının neticesi değişen sahiplik yapılarıyla birlikte medya grupları sahibinin sesi olup, ekonomik kazanımlar için sermaye sahipleri tarafından zaman zaman iktidara karşı baskı aracı olarak kullanılabilirken, benzer medya ekolojisine sahip diğer ülkelerde olduğu gibi iktidar da medyayı kendi çıkarları için kullanabilmektedir.

3.2.2. Medya Siyaset İlişkisi

Türkiye’de merkez medya olarak tanımladığımız vatandaşların haber almakta güvendiği en çok okunan ve dinlenen gruplarının sahiplik yapısının son 20 yılda siyasetin müdahaleleri, iflaslar, kapanmalar ve birleşmeler yoluyla yeniden şekillendirilmesi kamuoyunda tartışma yaratmıştır.

Bu dönemde Türkiye’nin önde gelen iki önemli medya grubunda sahiplik değişimi yaşanmıştır. İlki o dönemde Türkiye’nin ikinci büyük medya grubu olan Dinç Bilgin’in sahibi olduğu Sabah gazetesi ve ATV televizyonunu bünyesine barındıran Medya Holdingin el değişimidir. TMSF’ye devredilen Demirbank’a olan borçları nedeniyle el konulan Medya Holding,2005 yılında hakim ortak Turgay Ciner’e 410 milyon dolara satılmış, ancak iki yıl sonra Dinç Bilgin ile Turgay Ciner arasında gizli

anlaşma belgesi ortaya çıktığı için satış iptal edilerek kuruma tekrar el konulmuş, 2008 yılında Ahmet Çalık'ın sahibi olduğu Çalık grubuna 1.1 milyar dolara satılmıştır. Bu satışta iki nokta kamuoyu ve siyaset tarafından çok tartışılmıştır: İlki satışın yapıldığı Çalık grubunun üst düzey yöneticisinin dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın damadı Berat Albayrak olması, ikincisi ise Çalık Grubu'nun Sabah ve ATV'yi satın alırken kamu bankalarından 750 milyon dolar kredi kullanması.⁷³ Satın aldıkları medya grubunu Berat Albayrak'ın ağabeyi Serhat Albayrak'a emanet eden Çalık grubunun medya sahipliği 2013 yılında elindeki medya kuruluşlarını aynı bedelle Kalyon Grubu'na ait Zirve Holding'in bünyesinde bulunan Turkuvaz Medya Hizmetleri A.Ş.ne devretmesiyle sona erdi. Ancak yeni satışta da Serhat Albayrak medya grubundan sorumlu isim olarak yapı içinde yer almaya devam etti.

2011 yılında çıkarılan 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 19. Maddesi birinci fıkrasının (d) bendi ile medya şirketlerinin pazar payları yüzde 30 ile sınırlandırıldı. Piyasalarda tekel oluşumuna karşı çıkarılan bu yasa medya piyasasının hakim aktörü olan Doğan Grubu'nu etkiledi. Yasal zorunluluk nedeniyle Doğan Grubu'nun, TMSF'den 2005 yılında satın aldığı Star TV'yi satışa çıkartırken, ılımlı yayıncılığıyla dikkat çeken haber kanalı NTV'nin de sahibi olan Doğuş Grubu Star TV'yi satın aldı. Doğuş Grubu Star TV'yi satın aldıktan bir yıl sonra ise Türkiye'nin en büyük turizm limanlarından birisi olan Karaköy Galataport ihalesini kazandı.⁷⁴ Doğan Grubu Star TV'yi satın pazar payını küçültmesinden sonra Milliyet ve Vatan gazetelerini de satışa çıkardı. Bu iki gazeteyi Demirören ve Karacan grubu ortaklaşa satın aldı. Ancak Karacan Grubu mali yükümlülüklerini yerine getirmeyince Demirören Grubu her iki gazetenin de sahibi oldu. Siyasetin medyaya müdahalesinin sıkça tartışıldığı bu yıllarda medya sahipliğinde ikinci önemli değişiklik ise 2018 Mart ayında Doğan Yayın Holding'in tüm medya organlarını Demirören Holding'e satarak medya piyasasından çekilmesi ile oldu. 916 milyon dolarlık bu satış, bir kamu bankası olan Ziraat Bankası'ndan iki yılı ödemesiz olarak alınan 675 milyon dolarlık düşük faizli kredi ile gerçekleştirildi.⁷⁵

⁷³ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=20163&P5=H&page1=23&page2=23 (Çevrimiçi) 01.03.2022

⁷⁴ <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/galataport-ihalesi-dogusun-23299621> (Çevrimiçi) hurriyet.com.tr 01.07.2021

⁷⁵ <https://www.sozcu.com.tr/2018/ekonomi/demiroren-kaynagi-ziraat-bankasindan-saglayacak-2335155/> (Çevrimiçi) sozcu.com.tr 01.03.2022

Bu satışla birlikte Demirören Grubu Türkiye'nin en büyük medya grubu haline gelirken, Rekabet Kurulu'nun bu satışa onay vermesi dikkat çekicidir. Satışın ardından Demirören Grubu Hürriyet ve Posta gazetelerinin yönetimlerini hemen değiştirirken, iktidar eleştirileri ile bilinen yönetici ve yazarları işten çıkarmış,⁷⁶ Kanal D ve CNN Türk televizyon kanalındaki sunucular değiştirilmiş, yerlerine ılımlı yayın politikalarıyla bilinen medya gruplarından seçilen isimler getirilmiştir. Bu gelişmelerin hemen ardından Demirören Grubu İddaa ve Milli Piyango gibi yüksek ciro lu iki devlet ihalesini, almıştır.⁷⁷

Önceleri eleştirel yayın politikası uygularken yayın politikasını değiştiren Habertürk gazetesi de 5 Temmuz 2018'de yazılı basından çekilerek yayınına internet üzerinden devam etme kararı almıştır.

Türkiye'de yakın tarihte medya siyaset ilişkisine verilebilecek en çarpıcı örneklerden birisi de Çukurova ve Uzan Medya Gruplarının sahiplik değişimidir. Ak Parti'nin hükümete gelişi ile birlikte görünür hale gelen Sancak Grubu'nun sahibi Ethem Sancak 2007 yılında TMSF'nin el koyduğu Star Gazetesi ve bir televizyon kanalını satın alarak medya piyasasına girmiştir. Medya piyasasından iki kez ortaklar bularak çekilen Ethem Sancak bir süre sonra medyaya tekrar geri dönerek 2013 yılında yılında Çukurova Grubunun devlete olan borçları sebebiyle TMSF'nin el koyduğu Akşam Gazetesi ve Sky 360 TV kanalını satın alarak ES medya adı altında topladı. Gazete ve TV kanalı satın alarak tekrar medyaya dönen Ethem Sancak yine Çukurova Grubu'nun borçlarına karşılık el koyduğu Türk Silahlı Kuvvetlerine zırhlı personel taşıyıcı ve Emniyet Genel müdürlüğü için toplumsal olaylara müdahale aracı üreten BMC şirketini satın aldı. 2017 Mayıs ayında yapılan AK Parti 3. Olağanüstü Kongresinde Merkez Karar ve Yürütme Kurulu'na seçilen Ethem Sancak kongreden sonra Es Medya adı altında topladığı medya şirketlerini daha önce hiç

⁷⁶Demirören grubunun Doğan Medya Grubu'nu satın aldıktan sonra CNN Türk Genel Yayın Müdürü Umut Alphan, Haber bülteni sunucusu Saynur Tezel, Haber Merkezi Müdürü Ali Obuz, Ekonomi Müdürü Ebru Baki, Afiş Programının Sunucusu Aslı Öymen, Nevzat Çiçek ve İsmail Saymaz, Kanal D Genel Yayın Yönetmeni Süleyman Sarılar, Günaydın Türkiye programının sunucusu Murat Güloğlu'nun iş akitleri feshedilirken, Hürriyet Gazetesi'nde ise Mehmet Yılmaz ve Taha Akyol, Posta Gazetesi'nde ise Yazgülu Aldoğan'ın işten çıkardı. Bunun üzerine Genel Yayın müdürü Fikret Bila işten çıkarmaların kendisinden habersiz yapıldığını söyleyerek istifa etti. Ayrıntılı bilgi için bkz <https://t24.com.tr/haber/satisin-ardindan-cnn-turkte-isten-cikarmalar-suruyor,631879> (Çevrimiçi) t24.com.tr 01.03.2022

⁷⁷ <https://www.sozcu.com.tr/2019/ekonomi/demirorenden-sansli-yatirimlar-5276003/> (Çevrimiçi) sozcu.com.tr 01.03.2022

medya geçmişi olmayan Hasan Yeşildağ'a sattı⁷⁸. Es Medya Grubunu satan olarak medya patronu olan Hasan Yeşildağ da medya şirketlerinin adını Türk Medya Grubu olarak değiştirdi.

İktidar söylemlerinin topluma kendi bakış açılarından ulaştırılma isteği ve medyanın var olma nedenlerinden birisi olan eleştirel bakış açısının görmezden gelinmesi talebi, medya holdinglerinin hükümetten ekonomik beklentileri iktidar ve medya şirketleri arasında karşılıklı çıkar bağı yaratmaktadır. Karşılıklı çıkar ilişkisi nedeniyle iktidar basını ekonomik olarak denetimine alırken, basın da siyasi iktidarı söylemleri bakımından kendisine mahkum kılma yoluna gidebilmektedir. Bu dengenin kurulamadığı noktalarda ise medya sahipliği değişiklikleri bizzat siyasi iktidarı elinde bulunduranlar tarafından belirlenmektedir. Bu durumda her türlü ticari faaliyette bulunan holdinglerin bünyelerinde sahibi oldukları yayın organlarında muhalefet etmeleri ya da gerçeklerin olduğu gibi halka verilmesi olanaksızdır. Diğer bir deyişle toplumsal gerçekler, medyanın haber içeriklerinde olduğu gibi yerini alamamaktadır. Türkiye'de iktidarın müdahaleleri ile merkez medyanın sahiplik yapısı son yirmi yılda tamamen değişirken bugün yedi holding, bünyelerindeki kırk şirket aracılığı ile Türkiye'deki merkez medyayı yönetmektedir.

Kalyon Grup	Grup Şirketleri	Aldığı ihaleler	Turkuvaz Medya
	Kalyon İnşaat Zirve Holding Turkuvaz Medya	İstanbul Havalimanı Şile Ağva Yolu Mecidiyeköy Mahmutbey metrosu Çayırhan B Termik Santrali Taksim Altgeçit ve Meydan Projesi İstanbul Vergi Dairesi Lüfti Kırdar Kartal Eğitim Araştırma Hst	Sabah Gazetesi ATV /A haber Takvim Gazetesi Yeni Asır Gazetesi Fotomaç Gazetesi

⁷⁸Hasan Yeşildağ, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde Adalet ve Kalkınma Partisi'nden Belediye Meclisi üyeliği yaparken Recep Tayyip Erdoğan hakkında 1999 yılında verilen hapis cezası nedeniyle cezaevine girmesi kesinleşince, kendi ifadesiyle bilerek suç işleyerek ondan önce Pınarhisar cezaevine girmiş, Recep Tayyip Erdoğan 26 Mart 1999 tarihinde Pınarhisar Cezaevi'ne girdiğinde bizzat Hasan Yeşildağ tarafından karşılanarak cezaevinde bulunduğu süre için korumalığını yaptığı ifade edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://m.bianet.org/bianet/medya/189200-es-medya-nin-yeni-sahibi-hasan-yesildag-kimdir>(Çevrimiçi)bianet.org 01.03.2022; <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/havuz-medyasinin-yeni-patronu-hasan-yesildag-kimdir-805314> (Çevrimiçi)cumhuriyet.com.tr 01.03.2022

		<p>Çanakkale Ezine Ayvacık Yolu Kalen 1-2 HES Finanskent Konutları KKTC İçme Suyu Boru Hattı Yeşilvadi Konakları D-100 Karayolu Metrobüs Hattı İnegöl Doğalgaz Dağıtım Hattı Melet HES Melen İsale Hattı Ordu Mesudiye Koyulhisar Yolu Bakırköy Adliyesi Başakşehir Stadı Erbil Su Arıtma Tesisi</p>	
Demirören Grup	Grup Şirketleri	Aldığı ihaleler	Demirören Medya
	<p>Demirören Medya Milangaz Total Oil Milan Petrol Lidya yapı Taksim Gayrimenkul</p>	<p>Zeyport Milli Piyango İddaa Demirören AVM</p>	<p>Demirören Haber Ajansı Hürriyet gazetesi Posta Gazetesi Milliyet Gazetesi Fanatik Gazetesi Vatan YAYSAT Medya Dağıtım Kanal D CNN TURK</p>
Doğuş Holding	Grup Şirketleri	Aldığı ihaleler	Medya Şirketleri
	<p>Doğuş İnşaat Doğuş Enerji TÜVTÜRK</p>	<p>Bomonti Bira Fabrikası Dönüşümü Boyabat HES İstanbul Metrosu Taksim-Şişli Sancaktepe-Üsküdar Galataport İstinye Park D Marin Grand Hyatt Park Hyatt Maçakızı Hotel</p>	<p>Star TV NTV TV8 Kral TV Puhu TV GQ Vogue</p>
Ciner Holding	Grup Şirketleri	Aldığı ihaleler	Medya Şirketleri
	<p>Park Holding Park Denizcilik Park Elektrik</p>	<p>Hopa Limanı</p>	<p>Habertürk TV Show TV Bloomberg HT</p>

	Park Termik Silopi Elektrik Konya İlgin Elektrik Kazan Soda Elektrik Kasımpaşa Spor Klubü Park Termik		haberturk.com.tr
Albayrak Grubu	Grup Şirketleri	Aldığı ihaleler	Medya Şirketleri
	Albayrak İnşaat Albayrak Medya	Taksim 4. Levent Metro Kağıthane Başak Konutları Kartal Kaynarca Metro Trabzon Limanı Somali Mogadişu Hastanesi Kiptaş Genel Md. Binası Altunizade Hilal Konutları Güneş Park Mavişehir Evleri	Yeni Şafak TV NET
İhlas Holding	Grup Şirketleri	Aldığı ihaleler	Medya Şirketleri
	İhlas Yapı İhlas Madencilik Enerji İhlas Gayrimenkul Mir Maden İşletmeciliği Armutlu Tatil Köyü	Gaziosmanpaşa Kentsel Dönüşüm Projesi	Türkiye Gazetesi TGRT Haber İhlas Haber Ajansı
TM Yayıncılık ve Medya	Grup Şirketleri	Aldığı ihaleler	Medya şirketleri
	Star Medya T Medya		Star Gazetesi Akşam Gazetesi Güneş Gazetesi 360 TV 24 TV Lig Radyo Alem FM

Tablo8: Türkiye'deki medya grupları ve aldıkları devlet ihaleleri.⁷⁹

⁷⁹<https://graphcommons.com/graphs/09426282-c311-4b39-be2c-1bd4f93b5771> (Çevrimiçi)
graphcommons.com 01.03.2022

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ KONULU HABERLERİN

ÖRGÜT KURAMI BAĞLAMINDA ANALİZİ

Kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik İstanbul Sözleşmesi'ni 11 Mayıs 2011 tarihinde ilk imzalayan ülke olan Türkiye, on yıl sonra 20 Mart 2021 tarihinde geri adım atarak anlaşmadan ayrılan ilk ülke olmuştur. Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı dahil birçok hakkı dünyanın ileri gelen birçok ülkesinden önce tanıyan Türkiye'nin ilk imzacısı olduğu anlaşmadan geri atması kaygı uyandırmıştır.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesine dair İstanbul Sözleşmesinden çıkmadan önce radikal İslami kesime ait bazı gazeteler tarafından sözleşmenin Türk aile yapısına uygun olmadığı ve sözleşme ile çıkartılan yasaların aile yapısını parçaladığı, sözleşmenin kadına yönelik şiddetin kaynağı olduğu yolunda sistematik olarak haberler yapılmaya başlanmıştır. Dikkat çekici bir diğer nokta da söz konusu gazetelerde Türkiye gündemine giren kadına yönelik şiddet haberlerinin yer almamış olmasıdır. Merkez medya olarak adlandırılan ana akım medya da kadına yönelik şiddet haberlerini egemen çerçeveler doğrultusunda okura ulaştırmış, şiddetin kaynağındaki toplumsal soruna dikkat çekmemiş, çözüm yollarına işaret etmeyerek cinsiyetçi şiddetin normalleştirilmesine zemin hazırlamıştır.

“Haberde Çerçeveleme ve Örgüt Kuramı Bağlamında Yazılı Basında İstanbul Sözleşmesi'nin İncelenmesi” adlı bu çalışmanın amacına akım gazetelerle radikal İslami kesimin yayın organı durumundaki gazetelerin İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılma sürecindeki etkilerini ortaya koymaktır. Bu amaçla yaptığım araştırma iki evreden meydana gelmektedir. Birinci evrede araştırmada nitel analize dayanak oluşturması açısından ulusal gazetelerin taranarak tasnif edilen 748 haber kaynak, aktör, kodlanmış çerçeveleri açısından incelenmiş, nicelik bakımından analiz edilmiştir. Haberlerdeki egemen ideolojik çerçevelerin tespit edilmesinde haberin başlığı ve spotu göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmaya konu olan haberlerde haber başlıkları ve haber girişleri okura haberin tamamını ne şekilde anlamlandırması hususunda gerekli mesajı vermektedir. Araştırmanın ikinci etabında ise konuyla ilgili şekilde yeniden inşa edilmiş haberlerde belirlenen egemen haber çerçevelerinin nitel analizi yapılmıştır.

Haber çerçeveleme araştırmalarında hangi çerçevelerin kullanılacağının tespiti en önemli noktalardan birisidir. Burada da tümevarım ve tümdengelim esasına dayanan iki yöntem söz konusudur. Tümevarım yaklaşımını temel alan araştırmalarda incelemeye has farklı haber çerçeveleri geliştirilmektedir. Tümdengelim esasına göre daha önceki çalışmalar için tanımlanarak hayata geçirilmiş, denenmiş çerçevelerle araştırmayı tamamlamak esasına dayanır⁸⁰. Daha önce yapılan araştırmalar bazı alınarak haber çerçeveleme araştırmalarında sık olarak kullanılan çerçeveler “çatışma” (conflict), “insan ilgisi” (humaninterest), “sorumluluk yükleme” (attribution of responsibility), “ahlak” (morality) ve “ekonomik sonuçlar” (economicconsequences) çerçeveleridir.

Sorumluluk çerçeveleri, haberin yeniden inşa sürecinde bir soruna veya probleme neden olma veya çözüme sorumluluğunu hükümete, bir bireye veya bir gruba yükleyen haber çerçeveleridir. Çatışma çerçeveleri, izler okur kitlenin ilgisini çekmek için soruna neden olduğu ileri sürülen olgunun bireyler, gruplar veya kurumlar arasında neden olduğu çatışmayı anlatan haber çerçeveleri kullanılmasıdır. Bir insanı, grubu ya da toplumu etkilemenin ve inandırmanın en kolay yollarından birisi yaşanmış benzer insan hikayeleridir. Bu nedenle insani ilgi çerçeveleri haberin yeniden inşasında haberciler tarafından insan yaşamına dair hikayelerin ve duygusallığın öne çıkarıldığı örneklerdir. Ahlâkîlik çerçevesi dikkat çekilmek istenen problemin veya konunun dini inançlar veya ahlâki prensipler bağlamında ele alınarak dini ahlaki çerçevelerin kullanılmasıdır. Bu haber çerçeveleri özellikle hangi inanç grubunu hedef alırsa alsın en etkili ve harekete geçirici çerçeveleme yollarından birisidir. Sayılarla belirtme çerçeveleri, sorun veya olayla ilgili gerçeğin yeniden inşa edilme sürecinde sayılar, istatistikler gibi rakamların ön plana çıkartılan haber çerçeveleridir⁸¹.

Bu tez çalışmasında kullanılacak haber çerçevelerinin tespitinde tümevarım ve tümdengelim perspektiflerinin her ikisi kullanılmış, haber yapım sürecinde

⁸⁰Claes H. Vreese, News Framing: TheoryandTypology. **InformationDesingJournal**, 2005 s53'den aktaran D.Ç.Saraç, Domuz Gribi Haberlerinde Çerçeveleme: Hürriyet Gazetesi Örneği, Global Media Journal TR edition, 8 (16) 2018. S.165.

⁸¹H.A. Semetko, P.M. Valkenburg, FramingEuropeanPolitics: A Content Analysis of PressandTelevision News. **Journal of Communication**, 2000 52 (2), 93-109.'dan aktaran D.Ç. Saraç, Domuz Gribi Haberlerinde Çerçeveleme: Hürriyet Gazetesi Örneği S.D.Ü. İ.F. Radyo-Televizyon ve Sinema Bölümü. Global Media Journal TR Edition, 8 (16) spring 2018 s.166

gerçeğin yeniden inşasında "insan ilgisi", "ahlak", "çatışma", "sorumluluk yükleme" ve "sayılarla belirtme" çerçeveleri kullanılmış, bu çerçevelerin dışında bu araştırmaya mahsus olmak üzere araştırmaya mahsus haber çerçeveleri tespit edilmiştir. Bunlar sıradanlaştırma ve meşrulaştırma, magazinleştirme, haberi gazete manşetinden veya sürmanşetinden duyurularak izler okur kitlede önem algısının yükseltilmesinin amaçlanması şeklindedir..

- 1- **İnsan İlgisi Çerçevesi:** İstanbul Sözleşmesi nedeniyle yaşanan mağduriyetlere ilişkin kişisel öykülere ilişkin haber çerçevesidir.
- 2- **Ahlak Çerçevesi:** İstanbul Sözleşmesine dini ilkeler ya da ahlaki kurallar bağlamında yorumlar getirmektir.
- 3- **Çatışma Çerçevesi:** İstanbul Sözleşmesine yönelik Türk toplumunun geleneksel yapısı ile çatıştığı ve yapısını bozacağı yolunda algı oluşturan çerçeveleri içermektedir.
- 4- **Sorumluluk Yükleme Çerçevesi:** Kadına yönelik şiddete karşı İstanbul Sözleşmesi'nin Türkiye'ye özgü bir yasal düzenleme olmayıp, kaldırmayan siyasilere sorumluluk yüklenmesi çerçevesi.
- 5- **Sayılarla belirtme:** Kadını yönelik şiddetin veya İstanbul Sözleşmesi'nin yarattığı mağduriyetin sayısallaştırılma çerçevesi
- 6- **Magazinleştirme Çerçevesi:** Kamuoyunun tanıdığı kişilerin veya siyasilerin kadına şiddet mağduru veya faili olma hikayelerini anlatan haber çerçevesidir.
- 7- **Sıradanlaştırma, Meşrulaştırma Çerçevesi:** Kadına yönelik şiddetin fail gözünden anlatılarak şiddet olayına haklılık kazandırılması.
- 8- **Manşet veya sürmanşet çerçevesi:** Kadına yönelik şiddet veya İstanbul Sözleşmesi konulu haberlerin gazetenin manşetinden veya sürmanşetinden verilerek önem algısının yükseltilmesi

4.1. Nicel Analiz

İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılmadan önceki son bir yıllık süreç içinde Yeni Akit ve Milli Gazete'nin bu yöndeki özenle çerçevelenmiş yayınları dikkat çekmiş, ideolojik analizinin yapılmasına değer bulunmuştur. Bu amaçla kıyaslamaya temel olacak şekilde Türkiye'de basılan ve yurt çapında dağıtımı yapılan 14 gazetenin

İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılacağıın ilan edildiği 21 Mart 2021 ile 20 Mart 2020 tarihleri arasında yayınlanmış son bir yıllık haberleri inceleme kapsamına alınmıştır. Basın Müzesi'nde yapılan arşiv çalışması ile Hürriyet, Sabah, Sözcü, Cumhuriyet, Türkiye Gazetesi, Yeni Şafak, Karar, Akşam, Milliyet, Yeni Akit, Yeniçağ, Posta, Milli Gazete ve Aydınlık gazetelerinden oluşan 14 ulusal gazetenin ana sayfalarında yer alan kadına yönelik şiddet ve İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik haberler nicel ve nitel analize temel oluşturacak şekilde listelenmiştir.

İncelemenin yapıldığı tarih aralığında, 14 ulusal gazetenin ana sayfalarında kadına yönelik şiddet ve İstanbul Sözleşmesinin Türk aile yapısına aykırı olduğu için kaldırılması gerektiğine dair haberler yayınlanmıştır. Köşe yazıları ise bu tasnifin dışında tutulmuştur. Yayınlanan haberlerin 331'inin DHA, 167'sinin AA, 81'inin İhlas Haber Ajansı, 139'unun gazetelerin kendi muhabirlerinin çalışması olduğu 30'unun ise imzasız olduğu tespit edilmiştir.

Ulusal Gazeteler	Haber sıklığı	Manşet	Sürmanşet
Hürriyet	135	25	12
Sabah	119	12	12
Sözcü	21	7	
Cumhuriyet	20	5	
Türkiye	35	1	
Yeni Şafak	23	3	2
Karar	53	1	4
Akşam	78		2
Milliyet	43	1	
Yeni Akit	49	24	9
Yeniçağ	7	1	
Posta	137	18	1
Milli Gazete	26	14	4
Aydınlık	2	1	1
Toplam	748	113	47

Tablo9:Ulusal gazetelerin ana sayfasında 20 mart 2020-21 Mart 2021 arası yayınlanan kadına şiddet haberleri⁸²

⁸² Basın Müzesi günlük dijital gazete arşivi

Kadına yönelik şiddet ve İstanbul Sözleşmesi haberleri her gün gerçekleşen yüzlerce olay içinden öne çıkartılarak izler okur kitleye yayın kuruluşunun yayın çizgisi doğrultusunda iletilmiştir. Gazetelerin hangi olayları haber değeri görerek ve/veya gündem oluşturmak için öne çıkartacağı egemen ideoloji ile yakından ilgilidir. Haberin içeriğinde muhabirin sahada olaya konu olan kişilerden haberini unsurlarını oluşturmak için elde ettiği bilgiler iddia olarak yer alırken, mülki amirlerin veya yetkili kişilerin veya kurumların açıklamaları olayın gerçeği olarak haberin kurgusuna son şeklini vermektedir. Kadına yönelik şiddet ve İstanbul Sözleşmesi haberlerinin büyük oranda Demirören Haber Ajansı ve Anadolu Ajansı'nın abonelerine servis ettiği haberler olması yukarıdaki ifadeyi desteklemektedir. Haber içeriklerinde ise ajansların haber kaynaklarının vali, emniyet müdürü veya siyasi isimler olduğu görülmektedir. Yukarıda adı geçen yetkililer ve kurumlar toplumsal gerçeğin habere son şeklini verilmesinde etkili olan egemen ideolojinin güç odaklarıdır. Bunlara ek olarak haber üretim sürecinde uzman görüşü adı altında hukukçu ve siyasi isimlere başvurulması haberlerin inandırıcılığının artırılmasında son derece önemlidir.

Haber çerçevelerinde muhalif isimlerin açıklamalarına güvenilirlik ve kesinlik atfedilmediği gibi bu kişilerin olaya ilişkin değerlendirmeleri de iddiadan öte gitmez. Kadına karşı şiddetin önlenmesine yönelik İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılma sürecinde hakim görüş dışındaki görüşlere yer verilmediği gibi yapılan incelemelerde de görüleceği üzere haber çerçevelemenin sınırlarını çıkar gruplarını temsil eden kişiler çizmiştir.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde İstanbul Sözleşmesi haberleri egemen görüş doğrultusunda biçimlendirilirken sıklıkla, kullanılan İnsan ilgisi, Ahlak, Çatışma, Sorumluluk yükleme, Sayılarla belirtme çerçeveleri kullanılırken, ek olarak çalışmaya özgü olarak oluşturulan magazinleştirme, sıradanlaştırma ve meşrulaştırma, manşete çıkarma veya sürmanşete çıkartarak algı yükseltme çerçevesi oluşturulmuştur.

Gazetelerin haber çerçeveleri incelenirken merkez (ana akım) medya olarak adlandırılan Hürriyet, Sözcü, Sabah, Posta ve İslami kesimin fikir gazeteleri olarak bilinen Yeni Şafak, Yeni Akit ve Milli Gazete ile diğer bir kısım günlük gazetenin

anlaşmadan çıkılacağıın ilan edildiği 20 Mart 2021 tarihinden bir gün sonrası olan 21 Mart 2021 tarihi ile 20 Mart 2020 tarihi arasındaki son bir yıllık nüshaları Basın Müzesi arşivinden tek tek incelenmiş, yayınlanan haberlerin nicel ve nitel analize temel oluşturacak şekilde çerçeve çözümlenmesi yapılmıştır.

Haber Çerçeveleri	Hürriyet	Posta	Sabah	Sözcü	Yeni Şafak	Yeni Akit	Milli Gazete
İnsan İlgisi	15	5	29	2	1	7	1
Ahlak				1		8	6
Çatışma	2			2		10	5
Sorumluluk yükleme	2	6	7	3	5	16	12
Mağazınleştirme	26	46	32	2	4	5	1
Sayılarla belirtme	1	1		1		3	1
Sıradanlaştırma Meşrulaştırma	89	79	51	10	13		
Toplam	135	137	119	21	23	49	26

Tablo10:21 Mart 2021-20 Mart tarihleri arasında kadına şiddet haberlerinde kullanılan çerçeveler

Yapılan araştırmada bir yıllık süreç içinde Hürriyet 113, Sabah 119, Sözcü 21, Cumhuriyet 20, Türkiye 35, Yeni Şafak 23, Karar 53, Akşam 78, Milliyet 43, Yeniçağ 7, Posta 137 ve Aydınlık 2 kadına yönelik şiddet haberine yer verirken, Yeni Akit ve Milli Gazete'nin ana sayfasında kadına yönelik şiddet haberlerine hiçbir şekilde yer vermediği tespit edilmiştir. Yeni Akit'te araştırmaya konu olan tarih aralığında yayınlanan 49 haber ile Milli Gazete'de yayınlanan 26 haberin tamamı İstanbul Sözleşmesinin kaldırılması gerektiğine dair haberlerdir.

İlgili tarih aralığında İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılması yönünde 49 habere yer veren Yeni Akit gazetesinde bu haberlerin 24'ü manşetten verilmiş en çok daaşağıda ayrıntılı olarak değinileceği üzere sorumluluk yükleme çerçevesi kullanılmıştır. İstanbul Sözleşmesinden çıkılması yolunda birinci sayfadan 26 haber veren Milli Gazete ise bu haberlerin 14'ünü manşetine çıkartmıştır.

Gerçekte en büyük haber çerçevesi haberi gazeteye koymak veya koymamaktır. Haberin gazeteye girmesine karar verildikten sonra haberin çerçevesi belirlenir. Burada da manşete çekilen haberlerin başlıklarının verilme şekli, gazetecilik dilinde "spot" olarak adlandırılan habere girişler ve dili, haberde kullanılan fotoğraflar gazetenin habere konu olan olay, kurum ya da kişi vs ile ilgili genel yayın politikasının bir yansımasıdır. Gerçekte manşet ve sürmanşet ve manşet altı

haberler bu anlamda üzerinde en çok uğraşılan haberlerdir. Çünkü bu haberler yayın organının yayın politikasının yansımasıdır. Yaptığımız araştırmada, Yeni Akit gazetesi ve Milli Gazete'nin İstanbul Sözleşmesi konulu haberlere bolca yer verdiği halde kadına yönelik şiddet haberlerine birinci sayfada hiç yer vermedikleri tespit edilmiştir. Yeni Şafak gazetesinin Milli Gazete ve Yeni Akit gazetesi ile aynı tabana hitap etmesine karşın aynı süre içinde ana sayfada yayınlanan haberlerin tamamının kadına yönelik şiddet haberleri olduğu görülmektedir.

Kadına yönelik şiddet haberlerini yaygın olarak haberleştiren zaman zaman da manşetine taşıyan merkez medya olarak adlandırdığımız ve seçtiğimiz örneklem arasında bulunan Hürriyet gazetesi seçilen tarih aralığında 135 kadına şiddet haberini ana sayfasına taşımış, bu haberlerden 25'ni manşet yapmış, en çok sıradanlaştırma ve meşrulaştırma ile magazinleştirme çerçevelerini kullanmıştır. Ana sayfasında ilgili tarih aralığında kadına yönelik şiddet haberlerine 137 haberle en çok yer veren Posta gazetesi ise 18 haberi manşetten verirken, 79'unda sıradanlaştırma ve meşrulaştırma, 46'sında ise magazinleştirme çerçevesini kullanmıştır. Sabah gazetesi ise ana sayfasında yer verdiği 119 haberin 51'inde sıradanlaştırma ve meşrulaştırma, 32'sinde magazinleştirme çerçevesini kullanmıştır. İstatistik verilerden de görüldüğü gibi merkez medya kadına yönelik şiddeti toplumsal bir sorun olarak görmemekte, egemen ideoloji doğrultusunda sıradanlaştırıp meşrulaştırmakta ve magazinleştirmektedir. Bunu yaparken de devlet görevlilerinin yaptığı açıklamaları temel almaktadır. Ana akım medya kadına yönelik şiddeti sıradanlaştırıp normalleştirirken, Yeni Akit ve Milli Gazete ise kadına yönelik şiddet haberlerine hiç yer ayırmamayı tercih etmiştir.

4.2. Nitel Analiz: Haber Çerçevesinin İdeolojisi

4.2.1. Sıradanlaştırma ve Meşrulaştırma Çerçevesi

Kadına yönelik şiddet haberlerinde Merkez Medya Tablo 11'de görüldüğü gibi en fazla sıradanlaştırma ve meşrulaştırma çerçevesi kullanan kesim olmuştur. Toplumsal alt kültürün meşrulaştırdığı erkek şiddetinin egemen olduğu bakış açısı ve dil, kadına yönelik erkek şiddetine karşı bilinçlendirilmemiş bireyler tarafından – gazeteci bile olsa- egemen ideolojinin sunduğu bilgileri sorgulamadan yaptıkları işe

yansımaktadır. Kadına yönelik erkek şiddeti haberleri özensiz ve hakim ideolojinin açıklamaları doğrultusunda, yapılarak kadına yönelik şiddet meşrulaştırılmaktadır.

Örnek 1:

Eski karısını öldürdü intihar süsü verdi

İstanbul Sultanbeyli'de ölü bulunan Lale Bayram'ın (25) cinayete kurban gittiği anlaşıldı. Boşandığı eşi Yasin A. kendisini aldattığını öne sürdüğü eşi Lale Bayram'ın öldürülmesine yardım etmesi için Servet K. ile 8 bin liraya anlaşacağını itiraf etti. Katiller genç kadını boğarak öldürmüş, intihar süsü vermek için bileklerini kesmiş. (Hürriyet, 25 Mart 2020)

Örnek 2:

Gamze Pala saplantılı caninin kurbanı oldu

Rize'nin Fındıklı ilçesinde dün akşam meydana gelen olayda 44 yaşındaki Gamze Pala, 38 yaşındaki Savaş Dalançıklar tarafından saat 22.00 sularında çalıştığı Fındıklı Sabancı Öğretmenevi'nin lobisinde silahlı saldırıya uğradı. Konuşmak istediği Gamze Pala'dan olumsuz yanıt alan Dalançıklar, kadına isabet eden kurşunun kadını öldürmediğini fark edince bu kez cebinden çıkardığı bıçakla boğazını kesti. Saldırgan Savaş Dalançıklar olay yerinden kaçamadan emniyet güçleri tarafından yakalandı. (Sabah, 17 Nisan 2020)

Örnek 3:

Platonik aşık dehşeti; Reddedilince öldürdü

İstanbul Maltepe'de hastane memuru Ayşegül Aktürk (36) platonik aşığının kurbanı oldu. Sürekli reddedilen Muharrem E., 2 çocuk annesi Aktürk'ü bıçaklayarak öldürdü. Kadının iki kardeşini de yaralayan zanlı intihara kalkıştı. (Sabah, 6 Haziran 2020)

Örnek 4:

Sen nasıl bir canisin

Dövdü, boğdu, benzin döküp yaktı, varile koyup üzerine beton döktü. Bütün bunları Pınar Gültekin'e yeniden birlikte olmak teklifini reddettiği eski erkek arkadaşı Metin Avcı yaptı. (Hürriyet, 22 Temmuz 2020)

Örnek 5:

Boşanacağı gün öldürüldü

Bihter Yalçınsoy (31) şiddetli geçimsizlik yaşadığı eşi Rahman Yalçınsoy'a boşanma davası açmıştı. Davanın ilk duruşması dün İzmir'de yapılacaktı. Ancak Bihter Yalçınsoy, mahkemeye saatler kala Rahman Yalçınsoy'un bıçaklı saldırısı sonucu can verdi. (Hürriyet, 9 Ekim 2020)

Örnek 6:

Boşanacağı adliyeye cenazesi geldi

Bihter Yalçınsoy, İzmir Adliyesi'ndeki boşanma duruşmasına bir gün kala eşi tarafından öldürüldü. Bihter Yalçınsoy, 6 yıllık evli olduğu eşinden boşanmak için dava açtı. Duruşmaya bir gün kala kardeşinin evine giden genç kadın burada eşi Rahman Yalçınsoy'un saldırısına uğradı. Kocasının vahşice bıçakladığı Yalçınsoy kurtarılamadı. Otopsisini İzmir Adliyesi'ndeki Adli Tıp morgunda yapılan Bihter Yalçınsoy boşanma davasının görüleceği binadan duruşma günü tabutla çıktı. (Sabah, 9 Ekim 2020)

Örnek 7:

Katili ensesinde

Didim'de ortadan kaybolan hemşire Hatice Tusu'yu sanat müziği korosunda birlikte şarkı söylediği Suat Aksoy'un öldürüp bataklığa attığı ortaya çıktı.

Emekli hemşire Hatice Tusu (52) ile emekli bankacı Suat Aksoy'un (56) yolu 3 yıl önce Didim Kültür ve Sanat Derneği'nin korosunda keşişti. Bir yıl birlikte oldular.

Ancak Hatice Tusu ilişkiyi bitirdi. Bunu kabullenemeyen Suat Aksoy kadını sık sık taciz ediyordu. Hatta Tusu'nunşikayetleri üzerine 2 kez uzaklaştırma kararı çıktı.

Olay günü Aksoy ile barışmak için evine gittiği Tusu'nun boğazına sarıldı. Öldüğünü anlayınca cesedi arabasının bagajına koyup Hisar Mahallesi'ndeki bataklık alana attı. Polise verdiği ilk ifadede "Olayla ilgim yok" dedi. Ancak otomobilinde tespit edilen kan izleri Tusu'nun kanıyla örtüşünce suçunu itiraf etti ve tutuklandı. (Hürriyet, 16 Ekim 2020)

Örnek 8:

Üniversiteli Cennet'i ELLERİYLE BOĞDU

Denizli'de Recep Berkay Hakver (22), kız arkadaşı Cennet Tuğba Tokbaş'ı (22) elleriyle boğarak öldürdü. Cinayeti işlediği apart daireden çıkıp aynı mahalledeki ailesinin evine giden Hakver, annesine genç kızın salonda hareketsiz yattığını söyledi. Katilin annesinin haber verdiği polis, genç kızın evde öldüğünü belirledi. Hakver tutuklandı. (Hürriyet, 12 Kasım 2020)

Örnek 9:

Bu vahşet kahretti

İstanbul Aydın Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Aylin Sözer, evine gelen inşaat işçisi Kemal Ayyıldız tarafından boğazı kesilerek öldürüldü. Cani katlettiği Sözer'in cesedini ateşe verdi. (Hürriyet, 30 Aralık 2020)

Örnek 10:

Evlilik teklifini reddetti öldürüldü

Denizli'de evinde ölü bulunan üniversite öğrencisi Aleyna Yurtkölesi'ninevlenme teklifini kabul etmediği gerekçesiyle eski erkek arkadaşı tarafından öldürüldüğü ortaya çıktı. Aleyna Manisa'da gözyaşlarıyla toprağa verildi. (Sabah, 11 Ocak 2021)

Örnek 11:

Ölüm kuryesi Merve'yi taşıdı

8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde Türkiye yine bir kadın cesediyle karşı karşıya kaldı. Mervenur Polat'ın cansız bedeninin bir kuryeyle taşınıp apartman çatısında gizlendiği ortaya çıktı. Antalya'da yaşayan bir çocuk annesi Mervenur Polat (20) 4.5 aydır kayıptı. Önceki gün Muratpaşa ilçesindeki bir apartman çatısında tesadüfen bulunan folyoya sarılı cesedin ona ait olduğu belirlenince hemen operasyon başlatıldı. Olayla ilgili Polat'ın arkadaşı C.A. başta olmak üzere 6 kişi gözaltına alındı. (Hürriyet, 9 Mart 2021)

Örnek 12:

Saplantılı aşık kurbanı

Milas'ta yaşayan 23 yaşındaki Benu Narlı, annesini ziyarete gitti. Kendisine takıntılı aşık olan Serhat Kantaş da takipteydi. Zili çaldı, kapıyı açan Benu'yu göğsünden vurdu. 2 ay önce oğlunu kazada kaybeden Benu'nun annesi cenazede "Sarı papatyamı almayın" diye ağladı. (Sabah, 14 Mart 2021)

Kadına yönelik erkek şiddet haberlerinde merkez medyada en çok sıradanlaştırılıp meşrulaştırılma çerçevesi kullanılırken, haberi dikkat çekici hale getirmek için mağdurun şiddete uğramış fotoğrafları büyütülmektedir. Egemen ideolojinin kaynağı durumundaki emniyet veya mülki idare kaynaklarının açıklamaları doğrultusunda haber başlıklarında haberin öznesi olması gereken şiddetin özünden ziyade, dikkat çekmek için kullanılan çerçeveler olayı toplumsal sorun olmaktan çıkartıp sıradan bir polis adliye olayına dönüştürmektedir. Haber girişleri de başlığı tamamlayıcı özellikle çerçeveselendirildiği için haber sıradanlaşmakta olay failin gözünden anlatılarak meşrulaştırılmaktadır. "Evlilik teklifini reddetti: Öldürüldü", "Platonik aşık dehşeti: Reddedilince öldürüldü", "Saplantılı aşık kurbanı" "Katili ensesinde" gibi başlıklar bir erkeğin evlilik veya arkadaşlık teklifini reddetmenin öldürülme nedeni olduğu algısı uyandırmaktadır. "Üniversiteli Cennet'i ELLERİYLE BOĞDU" haberinde ise erkek şiddeti anlatılmak

istenirken “Elleriyle boğdu” ifadesi büyük harflerle yazılarak dikkat başka yöne çekilmiştir. “Sen nasıl bir canisin” başlığı ile yayınlanan haberde kadına yönelik cinayet ayrıntıları ile anlatılırken, bunun nedeninin eski sevgilinin reddedilmesi olduğu vurgulanmıştır. Haber başlıkları egemen ideolojinin verdiği bilgi doğrultusunda yeniden inşa edilirken, şiddetin toplumsal gerçekliği görünmez olmaktadır.

4.2.2. Magazinleştirme Çerçevesi

Kadına yönelik şiddet olaylarında haberciliğin olmazsa olmazı magazin boyutu eklenmiştir. Kadına yönelik şiddet haberleri toplumsal boyutundan uzak, hedef kitlenin ilgisini çekecek ve tüketilmesi kolay bir şekilde hikaye edilirken popüler kişiler aracılığı ile yeniden inşa edilen haberin inandırıcılığı artırılmaya çalışılmıştır. Aynı haberin farklı gazetelerde farklı içerikte haberleştirilmesi ise, haberciliğin önde gelen “Basit gerçeklik” kuralının görmezden gelindiğini göstermektedir.

Örnek 1:

Medeni olmaktan bahsedip “Kadın döven hanzo”

Oyuncu sevgilisi Sevcan Yaşar’ı darp eden Sermiyan Midyat’a büyük tepki var. Özgürlükten, medeniyetten, eşitlikten bahsedip bir kadına nasıl el kaldırabiliyorsun. Böyle bir kızın, böyle bir hanzoyla ne işi olabilir (Sabah, 7 Mayıs 2020)

Örnek 2:

Sosyete de şok... Ünlü işadaminin eşi polise sığındı “Kocam kapıyı kırdı beni yerlerde sürükledi”

Sosyetenin ünlü ismi Reyhan Çağla Bezci, eşi Efe Bezci’den şiddet gördüğünü belirterek polise sığındı. “Saçımdan sürükleyip yumrukladı. Balkondan atacak diye korktum. Eve polisler gelince kurtuldum” dedi. (Sabah, 9 Haziran 2020)

Örnek 3:

Türkiye bu olayı konuşuyor

Eda Demirci 6 ay önce boşandığı ünlü haberci İsmail Küçükkaya'nın kendisine 3 ayrı tarihte şiddet uyguladığını anlatınca ortalık karıştı. İsmail Küçükkaya "Asla şiddet uygulamadım. Beni karalama çabası" diyor. Küçükkaya'nın avukatları "Şiddet uygulandığına dair bir rapor ya da başvuru yok" açıklaması yaptılar. Ayrıca Demirci için 2 ay uzaklaştırma kararı çıkarttılar. Eda Demirci ise tepkili: Annem, ablam şiddete şahit. Kimse İsmail'in karşısına çıkmak istemediği için başka tanık bulamadım. İlk şiddet 4 Mart, ikincisi 24 Mart, üçüncüsü nisan 2017'deydi. Mahkemenin gizlilik kararı yüzünden konuşamadım. (Hürriyet 16 Haziran 2020)

Örnek 4:

Bayılana kadar dövdü

Oyuncu Ozan Güven "Beni darp etti" diyen sevgilisi Deniz Bulutsuz'un kavgası adliyelik oldu. Vücudu ve yüzündeki morluklara ilişkin fotoğrafları savcılığa sunan Deniz Bulutsuz dilekçesinde olay sırasında bayıldığını buna rağmen şiddetin sürdüğünü belirtti. Ozan Güven ise "Yalanlarla kariyerimi bitirme tehdidinde bulundu" dedi. (Hürriyet 2 Temmuz 2020)

Örnek 5:

11 saatlik vekil dehşeti

Kadına şiddet uygulayanlara şimdi de bir milletvekili eklendi. HDP'li Mensurluşık eşi Ebru Işık'ı dövdü, saatlerce odaya kilitledi.

Ebru Işık, 5 ay önce eşinin başka bir kadınla ilişkisi olduğunu öğrendi. Ankara Dikmen'de yaşayan Işık çifti Çarşamba sabaha karşı 03.00'te boşanma konusunda tartıştı. Vekil Işık eşinin sol gözüne yumruk attı. Hastaneye gitmek

isteyen Ebru Işık'ı odaya kilitleyen Mensur Işık ertesi gün 14.00'e kadar odada rehin kaldı. Işık eşini bu saatten sonra 25 km uzaklıkta özel bir hastaneye götürdü. Ebru Işık, hastanede doktorlardan yardım istedi. Polis ekibi kadını korumaya aldı. Mensur Işık için uzaklaştırma kararı verildi. HDP kadın meclisi, vekil Işık hakkında inceleme başlattı. Kararı HDP Disiplin Kurulu verecek. (Hürriyet, 17 Temmuz 2020)

Örnek 6:

HDP'de kadına şiddetten sonra tecavüz skandalı

HDP'de ikinci utanç dosyası: Işık'ın eşini dövmesinin ardından Mardin Milletvekili Çelik'in de bir kadına cinsel istismarda bulunduğu ortaya çıktı. Mardin Cumhuriyet Başsavcılığı'nın hazırladığı dosyaya göre Tuma Çelik, Mardin'de bir toplantıya katıldıktan sonra, dernek binasında, aynı toplantıya katılan bir kadına tecavüz etti. Bununla yetinmeyen Çelik, mağdura kendisini şikayet etmemesi için tehdit ve şantajla baskı yaptı.

Ancak baskı ve tehdide direnen kadın, savcılığa şikayette bulundu. Başsavcılık, Çelik'in dokunulmazlığının kaldırılması için düzenlediği fezlekeyi TBMM'ye gönderdi. HDP Meclis'e gelen dosyanın içeriğini bilmesine rağmen Çelik ile ilgili adım atmadı, hiçbir işlem yapmadı. (Sabah, 18 Temmuz 2020)

Örnek 7:

"Kadını savunmak bunlara mı kaldı"

Meclis'te ve ekranda güya kadını kollayanların evde eşlerine dayak attığı ortaya çıktı. Allah'ın; korumak, kollamak için erkeğe(!) emanet ettiği kadını, İstanbul Sözleşmesi, 6284 sayılı kanun gibi beşeri tezgahlarla koruduğunu savunan, hatta ekranlardan sosyal mesajlar verip, Meclis'te kadın lehine önerge sunanların, sabaha kadar eşlerine dayak attığı ortaya çıktı. Manzara, kadını sömüren, aileyi dağıtmak isteyen zihniyetin riyakarlığını gözler önüne serdi. (Yeni Akit, 18 Temmuz 2020)

Örnek 8:

Sadistçe, zorla hunharca tecavüz etti

HDP'li vekil Tuma Çelik'in tecavüz ettiği mağdur kadın, kan donduran olayın ayrıntılarını Sabah'a anlattı.

Tuma Çelik bana o gün sadistçe, hunharca, zorla, canımı acıta acıta tecavüz etti. Beni çocuklarım üzerinden tehdit etti. 'Benim diğer yüzümü tanımıyorsun. Olayı unut yoksa seni mahvederim' dedi. (Sabah, 19 Temmuz 2020)

Örnek 9:

HDP'li vekil: Kahvesine ilaç atıp tecavüz etti

Seçim çalışması için ikna ettiği D.K.'yı Midyat'ta bir eve götüren Çelik, orada kadınla birlikte kahve içti. Uyuyakalan D.K. tecavüze uğradığını uyandıktan sonra fark etti. D.K., Çelik'in kendisine "Eğer duyulursa yöre halkı benim için 'erkektir bir zamparalık yaptı' derler. Ama sen, eşin ve çocukların insan içine çıkamazsınız" dediğini de aktardı. (Yeni Şafak, 19 Temmuz 2020)

Örnek 10:

Kum torbası gibi yumrukladı "Çiller'in oğlu karısını dövdü"

Eski Başbakan Tansu Çiller'in oğlu Mert, aile içi şiddeti zirveye taşıdı. Eşi Zeynep Çiller, Mert'in öfkesini kontrol edemediğini ve kendisini feci şekilde dövdüğünü öne sürerek boşanma davası açtı. (Sözcü, 23 Temmuz 2020) (Sözcü ilk kez kadına şiddet haberini ana sayfasına taşıdı).

Magazinleştirme çerçevesi ile kamuya mal olmuş kişilerin ve siyasilerin öznesi olduğukadına yönelik şiddet konulu haberlerde gazeteler yayın politikaları doğrultusunda basit gerçeklikten uzaklaşarak toplumsal konjonktüre uygun bir şekilde mağdur ve failin ağzından olayı öyküleştiren vermede, bu sayede tüketilmesi kolay bir içerik sunmaktadırlar. Eski başbakanlardan Tansu Çiller'in oğlunun karısına yönelik şiddet kullanması haberleştirilirken Kum torbası gibi yumrukladı "Çiller'in oğlu karısını dövdü" başlığı kullanılmıştır. Eş şiddetine uğrayan kadının şiddete uğraması haber başlığında "Kum torbası" betimlemesi kullanılarak haberin etkisinin artırılması amaçlanmıştır. HDP'li vekil hakkındaki tecavüz

suçlamasını Sabah Gazetesi “Sadistçe, zorla hunharca tecavüz etti” başlığı ile verirken Yeni Şafak gazetesi de ‘Kahvesine ilaç atıp tecavüz etti” başlığı ile vermiştir. Aynı haber farklı iki gazete tarafından manşetten okura verilirken olayın oluş şekli tamamen farklıdır. Bir olayın okura ulaştırılmasından çok olayın milletvekilinin mensup olduğu partiye yönelik uyandıracağı tepki göz önüne alınarak haber başlığı düzenlenmiştir. Magazinleştirme çerçevesi ile aynı olay gazetelerde farklı içerikte haberleştirilirken basit gerçeklik ve toplumsal nitelik geri plana itilerek haberin içinde doğru bilgiye yer kalmamaktadır. Kişiler sadece magazin figürü veya siyasi kimlikleri olduğu için haber olurken olay basit gerçeklikten uzaklaştırılarak okura ileildiği için inandırıcılığı azalmaktadır.

4.2.3.İnsan İlgisi Çerçevesi

Özellikle İstanbul Sözleşmesinin kaldırılmasını isteyen yazılı basın organları tarafından kullanılan insan ilgisi çerçevelerinde sözleşme mağduru olduğu ileri sürülen insan öyküleri ön plana çıkartılmıştır

Örnek 1:

Mağduriyetten öte zulüm

Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren yeni infaz kanunu ile genç evlilik mağdurlarının umutları yıkıldı. Yıllardır eşlerinin hapisten çıkması için mücadele veren 8 bin aile, yeni İnfaz Kanunu’nda beklediğini bulamadı. Kanun ile 90 bin mahkum serbest bırakılırken yuvasına bakması gereken babalar cezaevinde kaldı.

Küçük yaşta evlendikleri için resmi nikahlarından 8 yıl sonra eşi “cinsel istismar” suçundan cezaevine giren 2 çocuk annesi Ayşe Erdoğan, yeni bir düzenlemeyle af yasasının çıkartılmasını ve eşine kavuşmayı umutlu bekliyor. (Milli Gazete, 17 Nisan 2020)

Örnek 2:

İnfaz Yasası mazlumları kapsamadı

Akit'e konuşan Hizb-ut Tahrir Türkiye Medya Bürosu Başkanı Mahmut Kar "Ceza ve İnfaz yasasından Müslümanlar ve genç evliler gibi gerçek mağdurlar yararlanamazken, çete liderleri, hırsızlar, dolandırıcılar ve rüşvetçiler salıverildiler" dedi. (Yeni Akit, 18 Nisan 2020)

Örnek 3:

Babalar çözüm istiyor

Dağılmış Aileler ve Çocuk Hakları Derneği (Tüdaç-Der) öncülüğünde bir araya gelen mağdurlar; "İstanbul Sözleşmesi, 6284 sayılı kanun, süresiz nafaka, çocuk haczi ve erken evlilik dolayısıyla cezaevine atılan babalar için farkındalık eylemi düzenledi. Babalar günü dolayısıyla bir araya gelen aile STK'ları, yuvaları yıkılan babaları mağdur eden hukuki uygulamaları protesto etti. (Yeni Akit, 23 Haziran 2020)

Örnek 4:

Dayanacak gücümüz kalmadı artık

Kendi rızalarıyla helal yoldan yuva kuran genç evlilik mağdurları, "tecavüzcü" diyeyafatlanarak cezaevine konulan eşlerinin bir an önce serbest bırakılmasını bekliyor

Resmi nikahlı eşi cezaevinde olan mağdur Yeşim Küçük, Akit aracılığıyla Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş ve Adalet Bakanı Abdülhamit Gül'e seslenerek "Bu mağduriyete hala sessiz mi kalacaksınız? Çocuklarımız baba sevgisinden ve aile kavramından uzak büyüyor. Çocuklarıma; "Babanız gelecek, 'az kaldı' yalanını daha fazla söylemek istemiyorum. Ne olur verilen sözler tutulsun, dayanacak gücüm kalmadı artık." dedi. (Yeni Akit, 25 Haziran 2020)

Haberde İnsan İlgisi Çerçevesinin kullanılmasının drama ve kişisel öykülere başvurulmasının en önemli nedeni izler-okur kitleyi manipüle etmektir. Haber kurgusu yapılırken duyguları harekete geçirmek, gözyaşı döken bir tanığı konuşturmak gerçeğı yeniden inşa ederken aynı zamanda manipüle etmenin en

etkili yöntemlerinden birisidir. İnsan ilgisi haberlerine örnek olarak alınan haberler Türkiye'nin kanayan yaralarından biridir. İster aileleri tarafından rıza gösterildiği ileri sürülsün, ister istismara uğradığı için tecavüzcüsüyle aynı eve kapatılıp olay kabullenilsin basit gerçek küçük yaşta çocuğa istismardır. Küçük yaşta cinsel istismara uğrayan çocuk annelerin mağduriyeti erkek bakış açısından haberleştirilmiştir. Ancak burada dramatize ve kişiselleştirmenin asıl anlamı İstanbul Sözleşmesi'nin siyasal ve ekonomik boyutunu dram içine sıkıştırarak gizlemektir

4.2.4.Çatışma Çerçevesi

Tanım olarak çatışma çerçevelerinde karşıt görüşlere de yer verilmesi gerekirken özellikle İstanbul Sözleşmesinin kaldırılmasını isteyen gazeteler karşıt görüşleri görmezden gelerek bu sözleşmenin Türk gelenekleriyle çeliştiği, iktidara oy veren kitle ile bu sözleşmenin çeliştiği yolunda mesaj iletmeye yönelik haber çerçeveleri kullanarak yeni bir gerçeklik inşa etmeyi amaçlamıştır. Yine bu doğrultuda hareketleşağılayıcı ifadeler içeren haber başlıkları kullanmayı tercih ettikleri görülmüştür.

Örnek 1:

İstanbul Sözleşmesi iptal edilmeli

19 sivil toplum kuruluşu, İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılması için bir araya gelerek destek bildirisi yayınladı. İstanbul Sözleşmesi'nin iptal edilmesi adına toplumun her kesiminden çağrılar yükselmeye devam ediyor. Milli Güvenlik sorunu haline gelen İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılması için farklı dünya görüşlerine sahip 19 sivil toplum kuruluşu bir araya gelerek ortak bir bildiriye imza attı. Bildiride, "İstanbul Sözleşmesi'ne bağlı çıkarılan 6284 sayılı kanun, aile hukukundaki sorunların günümüzdeki ana kaynağıdır" denildi. (Milli Gazete. 22 Temmuz 2020)

Örnek 2:

Sapıkları koruyan sözleşmeye sahip çıktı

İP'de Meral Akşener'in yeniden başkan seçildiği 2'inci Olağan Kongre'sine fesat sözleşmesi damga vurdu. Meral Akşener "İstanbul Sözleşmesi yaşatır" yazılı platformun önünde yaptığı konuşmasında, eşcinsel sapkınlığı meşrulaştıran ve yuvaları felakete sürükleyen Haçlı Batı ürünü İstanbul Sözleşmesi'ne sahip çıktı. Akşener, "Türkiye'ye hayatın her alanında nefes alacağız. İyi Parti iktidarında İstanbul Sözleşmesi yaşatacak" dedi. (Yeni Akit, 21 Eylül 2020)

Örnek 3:

İstanbul Sözleşmesi'nde kimin dediği olacak?

İktidar çevrelerindeki sözleşme tartışması tırmanıyor. Radikaller, kadına şiddeti önlemeyi amaçlayan sözleşmeden çıkılmasını isterken, Erdoğan'ın kızının da yer aldığı dernek ise sözleşmeyi savundu. AKP iktidarı 2014'te İstanbul Sözleşmesi'ni yürürlüğe koydu. Amaç, kadına yönelik şiddeti önlemektir. Aradan geçen 6 yılda ne olduysa oldu, şimdi de bazı AKP'li siyasetçiler ve iktidarı destekleyen radikal isimler bu sözleşmeden çıkılmasını istiyor. (Sözcü, 2 Ağustos 2020)

Örnek 4:

"Hedef Külliye ile tabanı çatıştırmak"

Fesad sözleşmesi aileyi aştı, artık davaya zarar veriyor

Başını Mor Çatı ve LGBTİ sempatizanlarının çektiği laikçi-sol cenah; aileyi ve toplumu ifsad eden Batı menşeli İstanbul Sözleşmesini sahiplenirken, mütedeyyin kesimde yer alan bazı dernek ve yazarların da azgın azınlığın dümen suyuna girmesi tepki çekti. Sözleşmenin kadına şiddeti azaltmadığını, aksine şiddetin ve sapkınlığın kaynağı olduğunu ifade eden aile uzmanları ve ilahiyatçılar, "AK Parti tabanı ile 'sözleşme nas değildir' diyen Başkan Erdoğan karşı karşıya getirilmek isteniyor. Bu oyuna gelmeyelim" dediler. (Yeni Akit, 5 Ağustos 2020)

Kadına yönelik şiddete karşı İstanbul Sözleşmesi'ni muhafazakar kesimin tepkisi doğrultusunda tartışmaya açan Yeni Akit ve Milli Gazete, yapılan haberlere

tepki gösteren kişi ve STK'ları görmezden gelmiş veya bu kişi ve kuruluşları sapkın, sapıklara sahip çıkan nitelermeleriyle şeytanlaştırmıştır. İstanbul Sözleşmesini milli güvenlik sorunu yaratan bir anlaşma olarak göstermişlerdir.

4.2.5.Sorumluluk Yükleme Çerçevesi

İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılmasını isteyen gazeteler bu sözleşmenin yapıldığı Avrupa ülkelerinde bile istenmediğini, Türk gelenekleriyle çatıştığı ileri sürülen bu sözleşmenin Türk toplumunun aile yapısına yıkıcı bir etkisi olduğunu bunun sorumlusunun da sözleşmeyi meclisten geçiren iktidar partisi olduğunu vurgulayarak, yıkımın faturasını bu partiye yüklenmeye yönelik yayınlar yapmıştır. Yayınlarında kadına yönelik şiddetin artmasının bu sözleşme ile çıkartılan 6284 sayılı yasa olduğuna dikkat çekilmektedir.

Örnek 1:

Eski vekilden yeni itiraf “İstanbul Sözleşmesi'nde yanlış yaptık”

AK Parti eski milletvekili Mehmet Metiner, sosyal medya hesabından, aile hayatımızda büyük yıkıma yol açan İstanbul Sözleşmesi'ne ilişkin önemli itiraflarda bulundu. Metiner sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımda “İstanbul Sözleşmesi'ni Ahmet Davutoğlu genel başkanımız, başbakanımız iken bizim partimiz meclise getirdi. Diğer partilerin tümünün oylarıyla Meclis'ten geçti. Kendi atıma itirafta bulunuyorum: Yanlış yaptık” dedi. Metiner açıklamasının devamında şunları söyledi. “Eminim ki oy veren vekil arkadaşlarımızın kahir ekseriyeti neye oy verdiklerini bilmeden el kaldırdılar. Sırf Parti grup başkanvekilleri el kaldırdıkları için. Parti grup yönetimi kendi aralarında anlaşma yapmış olmalı ki, o anda bulunanların onayıyla kabul edildi, geçti” (Milli Gazete, 6 Mayıs 2020)

Örnek 2:

26 dakikada geçen “Sözleşmenin yıkımı büyük oluyor”

14 Mart 2012 tarihinde kabul edilen İstanbul Sözleşmesi'nin aile ve toplum üzerindeki tahribatı her geçen gün artarken, sözleşmenin yıkıcı etkileri mahkeme kararlarına da yansımaya başladı. Yargıtay'ın emsal teşkil edecek babayı yok sayma kararı ve Ramazan Böçkün hocaya "Kadın beyanı" üzerinden mahkemenin ceza vermesi bunun son göstergesi oldu. Yine sözleşme kapsamında e-devlet üzerinden "Nüfus kaydında din değişikliği" sayfası da vatandaşa hizmet diye sunuldu. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Başkanı Ömer Uğur Gençcan'ın sosyal medya hesabından geçtiğimiz günlerde "Tarihi kararımız" diye duyurduğu boşanmış kadının velayeti kendisine verilen çocuğuna soyadını verebileceği yönündeki kararının gerekçesinde şu ifadeler yer alıyor: "Velayet hakkı kapsamında çocuğun soyadını belirleme hakkının da yer aldığı, aynı hukuksal konumda olan erkeğe velayet hakkı kapsamında tanınan çocuğun soyadını belirleme hakkının kadına tanınmamasının velayet hakkının kullanılması bakımında cinsiyete dayalı farklı bir muamele teşkil edeceği anlaşılmaktadır." (Milli Gazete, 28 Mayıs 2020)

Örnek 3:

Kadının beyanı esas alındı; Hüküm giyerek akıl hastanesine yatırıldı

İstanbul Sözleşmesi'nde geçen "Kadının beyanı esastır" ilkesi neticesinde yaşanan son olay ise Diyarbakır'da gerçekleşti. Ulu Cami'de insanlara İslam'ı tebliğ eden Ramazan Böçkün, cami adabına uygun olmayan kıyafetlerle camiye girdiği için uyardığı bir kadın tarafından "cinsel istismar" iddiasıyla şikayet edilmişti. Kadının "Bu şekilde dolaşamazsınız. İnce giyinmişsiniz, içinizi görüyorum" şeklinde sözlerle taciz, takip ve ifşa eyleminde bulunduğu şikayeti üzerine soruşturma başlatılan Ramazan Böçkün, hüküm giyerek psikiyatri kliniğine yatırıldı. (Milli Gazete, 28 Mayıs 2020)

Örnek 4:

Sözleşme dümeni

İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanmasının ardından "Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi" (ETCEP) ile çocukların zihinlerinde cinsel sapkınlıkların aşılmasında büyük rol oynayan MEB, yeni bir skandala imza attı. Devlet

Memurları Yer Değiştirme Yönetmeliği'nin 14. maddesi ve 6284 sayılı kanunu kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya başlayan MEB, evrakta sahtecilik yaparak tayin hakkı olmayan müdür ve öğretmenlerin tayinlerini gerçekleştirdi. İstanbul Sözleşmesi'nin ilgili kanunlardaki açıklarını fırsat bilen MEB'in skandallarla dolu usulsüzlüğünü yine Milli Gazete ortaya çıkardı. (Milli Gazete, 23 Haziran 2020)

Örnek 5:

O sözleşmeye Vatikan bile karşı

Kadına şiddeti önleme bahanesiyle 2011 yılında Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan İstanbul Sözleşmesi'ni şerhsiz imzalayan ülke sayısının Türkiye dahil sadece 10'da kaldığı, çekince koyarak imzalayan 28 ülkenin yürürlüğe sokmadığı, Katoliklerin yönetim merkezi olan Vatikan'ın ise sözleşmeye imza dahi koymadığı ortaya çıktı. Hıristiyan toplumunun dini liderlerinin bile imzalamaktan imtina ettiği fesat sözleşmesinin Türkiye'deki bazı kesimlerce hala desteklenmesi manidar bulunuyor. (Yeni Akit, 8 Ağustos 2020)

Örnek 6:

İFSAD sözleşmesi tamamen kaldırılınsın

İstanbul Sözleşmesi'nin aile yapımızı dinamitleyen bölümlerini madde madde ifşa ediyoruz. Toplam 81 maddeden oluşan İstanbul Sözleşmesi'nin 24 maddesinin doğrudan aile ve nesil için büyük tehlike oluşturduğunu gözler önüne seren rapor, fesat sözleşmenin birkaç unsurunun değil tümünden değiştirilmesini gösteriyor. 2012 yılında Türkiye'yi esir alan ve uluslararası çapta tartışma konusu olan fesat sözleşmesi, feminist çevreler, kapitalist sermaye grupları, marjinal siyasi oluşumlar ve kökü yurtdışında olan STK'larca sahiplenilirken, millet nezdinde ise büyük tepki görüyor. AB'nin dahi tartışmaya açtığı sözleşmenin iptal edilmesi isteniyor. (Yeni Akit, 25 Ağustos 2020)

Örnek 7:

Memur da feshedin dedi

Memur – Sen kadınlar komisyonu, kamuoyunda tartışmalara sebep olan İstanbul Sözleşmesi hakkında dataylı bir rapor hazırladı. Sözleşmeyi çeşitli yönleri ile inceleyen odak analiz raporu, Memur - Sen Genel Merkezi'nde düzenlenen basın toplantısıyla kamuoyu ile paylaşıldı. Karar vericilere çağrıda bulundu. (Milli Gazete 29 Ağustos 2020)

Örnek 8:

Fesat Sözleşmesi Batı'yı da böldü

Türkiye'de aile yapısını dinamitlediği için iptali istenen İstanbul Sözleşmesi'ne karşı Bulgaristan, Macaristan, Slovakya, Romanya ve Letonya'dan sonra Polonya da harekete geçti. Birkaç AB ülkesinin kapısını çalan Varşova yönetimi, "Eşcinsel birlikteliğin aile olarak değerlendirilmemesi, eşcinsel birlikteliklerin aile haklarından, çocuk yetiştirmekten ve mirastan mahrum bırakılması" için değişiklik yapılmasını talep etti. (Yeni Akit, 14 Ekim 2020)

Örnek 9:

Önlem nerede?

Aileye yönelik yıkım süreci devam ediyor. Büyük tehdidi herkes görüyor ama tedbir yok. Devletin zirvesinden yapılan uyarılar ailemize bir türlü yansımıyor. Erdoğan'ın dün yaptığı uyarılar: "Batı'da ailenin çöküşü, kadının metalaştırılıp bu kutlu vazifeden uzaklaştırılmasıyla başlamıştır. Aynı oyunu bizim de üzerimizde oynamaya çalışıyorlar. Televizyonuyla, filmiyle, dizisiyle, müziğiyle, internetiyle ve daha nice mecralarıyla ailemize yönelik çok büyük operasyonlar çekiliyor. İnşallah önümüzdeki dönemde eğitim ve kültürle birlikte aileyi de önceliklerimizin en başına yerleştirerek bu hakikatleri cümle aleme göstereceğiz." (Milli Gazete, 20 Şubat 2021)

Örnek 10:

İstanbul Sözleşmesi kadına şiddeti arttırdı

Saadet Partisi Genel Başkanı Temel Karamollaoğlu, partisinin olağan basın toplantısında konuştu. Sadece kanunlar ile de kadına şiddetin önüne geçilemeyeceğini kaydeden Karamollaoğlu, “İstanbul Sözleşmesi’ni kabul etti Türkiye. Ne oldu? Kadına şiddet 10 misli arttı. Toplumda gerekli adımlar atılmalıdır. Aileyi korumadan kadına şiddeti önleyemezsiniz. İktidarı, siyasilere ve kadın örgütlerini şiddet konusunda salim bir akılla meseleye yanaşmaya davet ediyorum” değerlendirmesinde bulundu. (Milli Gazete, 11 Mart 2021)

Örnek 11:

Her türlü şiddetin kaynağı alkol

Tüm Türkiye’nin yüreğini yakan kadına şiddet olaylarının temelinde, alkol, uyuşturucu ve kumar bağımlılığı yatıyor. Bar, meyhane, pavyon ve daha birçok edebe mugayir mekanın müdavimleri ya şiddetin faili ya da mağduru oluyor. Araştırmalara göre cinayetlerin yüzde 85’i kadına şiddet vakalarının yüzde 70’i, tecavüz olaylarının ise yüzde 50’si alkol kaynaklı (Yeni Akit, 12 Mart 2021)

Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde İstanbul Sözleşmesi’nden çıkılmasını isteyen gazetelerin en fazla sorumluluk yükleme çerçevesi kullanımına başvurduğu görülmüştür. Sorumluluk yüklemenin iki şekilde yapıldığı görülmektedir. İstanbul Sözleşmesi’nin Avrupa ülkelerinde bile kabul görmediği, Hristiyanlığın ruhani merkezi Vatikan’da bile istenmediği vurgulanırken, ikinci olarak da Türk toplumu ile çeliştiği ileri sürülen sözleşmenin faturası sözleşmeyi meclisten geçiren siyasi partiye kesilmekte, sözleşmeden hemen çıkılması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Sözleşmenin meclisten geçirilmesinde muhalif partilerle anlaşarak kısa sürede yasalaştırıldığı ön plana çıkartılarak parti içinde yeterince değerlendirilmediği vurgulanmaktadır. Kadına yönelik şiddeti İstanbul Sözleşmesi’nin arttırdığı haber başlıklarında kullanılarak iktidar partisine olayın sorumluluğuyüklenmekte ve bir an önce adım atılması istenmektedir.

4.2.6.Sayılarla Belirtme Çerçevesi

Kadına yönelik şiddete karşı İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılmasını isteyen basılı yayın organlarında çıkan haberlerde TÜİK'in yıllık olarak yayınladığı evlilik ve boşanma oranlarına dair istatistikler sayılarla belirtme çerçevesi kullanılarak verilmiştir. Sayılarla belirtme çerçevesinin kullanımının tercih edildiği haberlerde evlilik oranlarının düşmesi ve boşanma oranlarının yükselmesi bu sözleşmeye bağlanarak gerçeklik yeniden inşa edilmiştir.

Örnek 1:

“Aile Çöküyor”

Aile kurumunu temelden sarsan İstanbul Sözleşmesi'nin kabul edilmesinin üzerinden neredeyse 10 yıl geçti. Bu süreç zarfında sözleşmenin toplumsal yaralara, aile dramlarına ve sapkınlıklara zemin hazırladığı görülürken, istatistiksel olarak sözleşmenin ülkemize verdiği zarar ise şok edici boyutlardı. Evlenme hızındaki artış son on yılda yüzde 27 oranında azalırken, ülkemizde boşanmaların ise yüzde 22 oranında arttığı görüldü. (Milli Gazete, 12 Mayıs 2020) beş ayrı fikir önderinden de görüş alınmış.

Örnek 2:

Fesat sözleşmesinin faturası çocuklara

Son 8 yılda 900 bin çocuğun velayeti için mahkemeye başvuruldu. Türkiye'nin kayıtsız şartsız imzalayıp, tüm maddelerini iç hukukta aynen uyguladığı İstanbul Sözleşmesi dönemine ait istatistikler; çocuk nüfusun giderek azaldığını, boşanmaların hızla arttığını ve boşanmalar sonrası açılan velayet davalarının rekor seviyeye ulaştığını gözler önüne seriyor. 8 yılda velayeti için mahkemeye başvuru çocuk sayısı 900 bini aştı. (Yeni Akit, 12 Ağustos 2020)

Örnek 3:

Kadını koruyamadı aileyi parçaladı

24 Kasım 2011’de tüm siyasi partilerin onay vermesiyle TBMM’den “26 dakika” gibi “jet” bir hızla geçirilen İstanbul Sözleşmesi, geride kalan 9 yılda kadına şiddetin önüne geçemediği gibi aileyi de parçaladı. İstanbul’da gerçekleşen Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin 121. toplantısında kabul edilen sözleşme, doğurduğu sonuçlar itibarıyla Türkiye’de geriye kalan 9 yılda aileye büyük zararlar verdi. İstanbul Sözleşmesi’yle aile için tartışmaların ve kadına şiddetin önlenmesi amaçlanırken gelinen noktada sözleşmenin işe yaramadığı ve şiddeti daha da körüklediği rakamlara yansdı. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nun verilerine göre 2008 ile 2020 yılları arasında 3 bin 251 kadın, şiddet görerek hayatını kaybetti. 2018 yılında 40 kadın cinayeti işlenirken, 2019 yılında ise rakam 447’ye çıktı. (Milli Gazete, 25 Kasım 2020)

Örnek 4:

Boşanma oranları korkutucu

Manevi kalkınmanın bir türlü sağlanamadığı ülkemizde, aile kurumu derinden sarsıldı. Bu kez de Veysel Eroğlu TÜİK verilerine dayanarak gelinen noktayı açıkladı.

Ülkemizde aile kurumu her geçen gün daha da yara alıyor. Resmi rakamlara da yansıyan aile yıkımlarına vurgu yapan eski Orman ve Su İşleri Bakanı, AK Parti Afyonkarahisar Milletvekili Prof. Dr. Veysel Eroğlu, boşanmaların ulaştığı ürkütücü rakamlara dikkat çekti. TÜİK Rakamlarına göre 2019 yılında dağılan ailelerin yüzde 29 artarak boşananların sayısının 155 bin 147’ye ulaştığını belirten Eroğlu, “Aile milletin hücresidir. Hücre sağlam olduğu zaman millet de ayakta kalır. Boşanma oranları ürkütücü boyutlara ulaştı” dedi. Boşanma konusunda durumun iç açıcı olmadığını anımsatan Eroğlu, “TÜİK verilerine göre 2018’de 554 bin 389 çift evlenmiş, aynı yıl 143 bin kişi boşanmış. Boşanmadan ayrı yaşayanları da katarsak rakam yükseliyor, yani rakam yaklaşık yüzde 26 gibi oluyor, bu korkunç bir rakam. 2019’da ise evlenen çift sayısı 541 bin 424, boşanan kişi sayısı 155 bin 147, yüzde 29 oranında bir artış var. ABD, Avrupa böyle diyoruz ama Türkiye’de de oranlar neredeyse 3’te bir oranında yükselmiştir” dedi. (Milli Gazete, 20 Aralık 2020)

Haber metinleri oluşturulurken inandırıcılığın artırılması için dramatik fotoğraflar, sayısal veriler ve şemalar kullanılmaktadır. Haberin ideolojik olarak yapılandırılmasında sayısal verilerin kullanılmasının amacı okuyanı ikna etmektir. Haber başlıklarında kullanılan korkutucu ifadeler ulaşılmak istenen nihai amacı bilinçaltına işaret etmektedir.

4.2.7.Ahlak Çerçevesi

Ahlak çerçevesi kadına yönelik şiddete karşı çözüm niyetiyle getirilen İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılması yönünde baskı oluşturmak üzere başvurulanan etkili haber çerçevelerinden birisi olmuştur. Türk halkının Müslümanlığa ve onun kurallarına karşı hassasiyeti sonuna kadar kullanılmıştır. Söz konusu sözleşmenin kaldırılmasında etkili olan Yeni Akit ve Milli Gazetenin manşete çıkardığı haber başlıklarının özellikle İslam dini tarafından yasaklanan “zina ve eşcinsellik” üzerinde yoğunlaştığı dini referanslarla çerçevelendiği görülmektedir.

Örnek 1:

Cüreti AB'lerden alıyorlar

Yasalarımız Avrupa Birliği'ne uyarlanınca Diyanet İşleri Başkanı'nın sapkınlığı eleştirmesi de suç sayılır oldu.

Kur'an-ı Kerim'de lanet edilen zinanın AB uyum yasaları çerçevesinde suç kapsamından çıkartılmasının ardından özellikle homoseksüellik Türkiye'de cüret kazandı. Kanundaki Boşluklardan yararlanan ve pervasızlarını artıran bu çerçeveler, son olarak Diyanet İşleri Başkanı'nın Cuma hutbesinde, zina ve homoseksüelliğin Kur'an'da lanetlendiğini söylemesine karşı suç duyurusunda bulundu. Azgınlıklarını artıranlara bir tepki de Diyanet-Sen'den geldi. (Milli Gazete, 27 Nisan 2020)

Örnek 2:

Zina ve Sapkınlık kesin haramdır

Din İşleri Yüksek Kurulu'ndan gayrimeşru ilişki açıklaması: Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu'nun açıklamasında zinanın ve bütün çeşitleriyle homoseksüel ilişkinin açık ve kesin bir şekilde haram olduğu vurgulandı. Açıklamada, ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 'din konusunda toplumu aydınlatmak, topluma sağih dini bilgiyi ulaştırmakla görevli olduğu belirtildi. (Milli Gazete, 29 Nisan 2020)

Örnek 3:

'Diyanet'in çağrısının muhatabı iktidardır'

Saadet Partisi Genel Başkanı Temel Karamollaoğlu, bazı baroların Cuma hutbesi üzerinden yaptıkları açıklamaları sert sözlerle eleştirerek Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş ve Diyanet kurumuna sahip çıktı. "Bu milletin değerlerini, inançlarını küçümseyemezsiniz. Bu tavırla bir yere varmanız mümkün değildir" ifadeleriyle barolara sert çıkan Karamollaoğlu, İktidara ise, "Bir sürü laf ediliyor, tamam da bugün İstanbul Sözleşmesi'ni imzalayan iktidar. Diyanet'in çağrısının muhatabı iktidardır" dedi. (Milli Gazete, 30 Nisan 2020)

Örnek 4:

"Azgın azınlığın asıl hedefi Kur'an"

Eşçinsel sapkınların ve onları destekleyen güruhun, Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş'ı hedef almasını Akit'e değerlendiren Fıkıh doktoru İhsan Şenocak "Söz konusu çerçevelerin hedefi Diyanet İşleri Başkanı ya da onun temsil ettiği kurum değeril, doğrudan yüce Kur'an-ı Kerim ve dinimiz İslam'dır. İstanbul Sözleşmesi, neslimizi yok etmek isteyen azgınlara önünü açıyor" dedi. (Yeni Akit, 7 Mayıs 2020)

Örnek 5:

Aileyi koruyamazsanız "Milleti de, vatani da koruyamazsınız"

Bugün Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin İstanbul'da imzaya açılmasının 9. yılı

Gazetenin birinci ve son sayfası tek sayfa haline dönüştürülerek başyazar Mustafa Kurdaş: Kod adı İstanbul Sözleşmesi başlıklı başyazısı ve 8 ayrı dini fikir önderinden aldıkları görüşlerle İstanbul Sözleşmesi ve sözleşmeyi meclisten geçiren siyasi sorumlulara isyan bayrağı açılmış. (Milli Gazete, 11 Mayıs 2020)

Örnek 6:

“İslam’da mutluluk ailenin korunmasıyla olur”

Cevat Akşit hocadan “İstanbul Sözleşmesi”yle kendilerine “cinsel özgürlük” alanı açmaya çalışan kadınlara çarpıcı ikazlar. Türk aile yapısını parçalayan İstanbul Sözleşmesi konusundaki fikirlerini almak istediğimiz Prof. Dr. Cevat Akşit hocamız “İslam’da lanetliler” ve “Mutlu Evlilik” kitaplarını referans gösterebileceğimizi ifade ederek bu kitaplarında özetle şunları söylüyor: “Toplumsal yapımızı tehdit eden homoseksüellik aklen, Şer’an ve Tab’an çirkindir, haramdır, yasaktır. Yaratılışa ters düşen bir anormalliktir. Cibilliyet bozukluğunu gösteren bir eylemdir. Lutilik İslam’da lanetlenmiştir. İslam’da mutlu evlilik, aile yapısı ve nefsin korunması esastır.” (Milli Gazete, 22 Haziran 2020)

Örnek 7:

“Kadını ancak İslam hukuku korur”

İstanbul Sözleşmesi de 6284 de faydadan çok zarar getirdi.

Son dönemde tecavüz, dayak ve kadın cinayetlerinde yaşanan artış, Haçlı Batı’nın dayattığı İstanbul Sözleşmesi ve 6284 gibi yasaların çözüm üretmekten uzak olduğunu bir defa daha gözler önüne serdi. Akit’e konuşan aile danışmanları, ilahiyatçılar ve hukukçular, kanayan yaraya dönüşen bu sorun, Türk İslam ahlakıyla bağdaşmayan düzenlemelerle çözülemez. Kadını ancak, İslam Hukuku ile koruruz” dedi. (Yeni Akit, 23 Temmuz 2020) **Bu haberin yayınlandığı gün gazetelerde Pınar Gültekin cinayeti vardı.**

Örnek 8:

Kısa’da hayat vardır

Terörü ve tecavüzleri bitirmekte samimiyseniz, bunun yolu İslam Hukukunda

Emperyalist Batı'nın dünyanın başına bela ettiği, ahlaksızlık ve terörizm sarmalı İslam coğrafyasını da derinden etkilerden, şiddet tecavüz ve terör olayları ile yüce dinimiz İslam'ı yan yana koymaya çalışan zihniyet tepki çekti. Batı'nın açtığı yaraya yine Batı'dan ithal yasalarla çare arayan seküler cenaha çağrıda bulunan ilahiyatçılar, "Eğer samimiyseniz, bu illetlerden kurtulmanın yolu İslam'dadır. İslam'ın 'kısasa kısas' ilkesini uygulamaktadır" dediler. (Yeni Akit, 6 Ağustos 2020)

İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılmasını isteyen gazeteler kullandıkları Ahlak çerçevelerinde İslam'ın eşcinselliği ve zinayı yasakladığına vurgu yaparak, kadına yönelik şiddetin önlenmesi isteniyorsa şeri kanunların getirilmesigerektiğini savunarak, kadını ancak İslam hukukunun koruyabileceğini ileri sürmüşlerdir.

4.2.8.Manşet Sürmanşet Çerçevesi

Gazeteler, ana sayfalarındaki manşet ve sürmanşet alanlarını genel yayın politikaları çerçevesinde bir gün öncesinin en önemli olayını veya önemli gördükleri ve dikkat çekmek istedikleri olaylara ayırır. Manşet ve sürmanşet haberler gazetenin genel yayın politikalarını yansıttığı gibi dantel gibi işlenmiş ayrıntılı haberlerdir. Bu alandaki haberler büyük puntolu özenle algı oluşturan haber başlıkları, çarpıcı fotoğraflar, konu ile ilgili uzman görüşleri ile desteklenmiş ayrıntılı haberlerdir. Bu açıdan manşet ve sürmanşet alanları gazete açısından kıymetlidir. Gazeteler bayide de ikiye katlanarak okura manşet ve sürmanşetlerini göstererek görücüye çıkarlar. Okurdaki oluşmuş algı da bir gazetenin manşet veya sürmanşet haberi mutlaka çok önemli ve okunması gereken gündem oluşturması gereken bir olayın haberidirşeklindedir. Birinci sayfada görünmeyen, iç sayfalardaki haberler ise okurda önem derecesi düşük haberler olarak algılanır. Gerçekliğin yeniden inşası sürecinde bir olayın gazete manşetinden veya sürmanşettenokura iletilmesi veya haberingörmezden gelinmesi yani gizlenmesi önemli bir haber çerçevesidir. Aynı şekilde iç sayfalarda ayrıntısız vermek de bir haber çerçeveleme türüdür.

İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılmasını isteyen Yeni Akit gazetesi sözleşmenin kaldırıldığına ilan edildiği tarih olan 21 Mart tarihinden bir yıl geriye doğru birinci sayfasından konuyla ilgili olarak 49 adet haber vermiştir. Bu haberlerin 24 tanesi manşet, 9 tanesi de sürmanşetten okura iletilmiştir. Bu rakamlar tüm haberlerinin yüzde 67.3'ünü manşet ve sürmanşetten vermeyi tercih etmiş olan adı geçen gazetenin konunun üzerine ne denli düştüğünün göstergesidir denilebilir. İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılması yolunda yayınları başlatan Milli Gazete ise bu süre içinde ana sayfadan 26 haber vermiş, bunların 14 tanesi manşet, 4 tanesi de sürmanşetten yayınlanmıştır. Bu da yüzde 69.2'lik bir orana tekabül etmektedir ki, Yeni Akit'ten daha yüksek bir orandır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Osmanlı'da yüzlerce yıl geri planda tutularak eve hapsedilen kadın, kurucu iradenin bilinçli adımlarıyla erkeklerle eşit haklara sahip olmaya başlayarak görünür hale getirilmiştir. 1924 yılında çıkartılan Tevhid-i Tedrisat kanunu ile birlikte eğitim laikleştirilmiş, ülke genelindeki eğitim veren kurumlar Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında toplanarak kadın ve erkeğe eşit olarak eğitim görmesinin yolu açılmıştır. 4 Ekim 1926'da yürürlüğe giren Medeni Kanun ile birlikte erkeğin çok eşliliği ve tek taraflı boşama hakkı kaldırılarak kadınlara boşanma ve velayet hakkı tanınmış, evlenmede yaşa alt sınır getirilerek zorla evlendirilmeye son verilmiş, mirasta eşit pay almaları sağlanmıştır. 1930'da kabul edilen belediye kanunu ile birlikte kadın vatandaşlara belediye seçimlerinde oy kullanma ve seçilme hakkı tanınmıştır. 1933'te Köy Kanunu'nda yapılan değişiklikle kadınlara köy muhtarlığı ve ihtiyar meclisine seçilme hakkı tanınmıştır. Yine 1934'te yapılan Anayasa değişikliği ile kadınlara milletvekili seçimlerine katılma ve seçilme hakkı verilmiştir. Türkiye kadın vatandaşlarına bu hakkı veren ilk Avrupa ülkesi olurken, 1936'da kabul edilen İş Kanunu ile kadınlara istedikleri işte çalışabilme hakkı tanınmıştır.

Cumhuriyetin ilanından itibaren kurucu irade toplumsal hayatta kadını toplumun eşit bir bireyi olduğu yönünde yasal düzenlemeler yaparken, kırsaldan şehirlere özellikle de sanayileşmenin olduğu kentlere göç olanca hızıyla sürmüştür. 1927 yılında yapılan nüfus sayımına göre Türkiye'de kentler nüfusun yaklaşık yüzde

24'ünü, kırsal alanda yaşayanlar da nüfusun yüzde 76'sını barındırmaktadır.. Kırsal bölge nüfusunun yaklaşık yarısı ise göçebelerden oluşmaktadır. TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2021 yılı sonuçlarına göre ise Türkiye'de il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı, 2021 yılında % 93.2'e yükselirken belde ve köylerde yaşayanların oranı ise % 6,8'e düşmüştür.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren başlatılan seferberlikler toplumdaki okuma yazma oranını oldukça yüksek bir noktaya getirse de kadın okuryazarlığı tablo 4'te görüldüğü gibi erkek okuryazarlığına oranla düşük kalmıştır. Erkek nüfusun yüzde 99.1'i okuma yazma bilirken, kadın nüfusun % 94.4'ü okuma yazma bilme oranına ulaşmıştır.

Bu göstergelerin yani kentleşme ve eğitim düzeyinin yükselmesi kadına yönelik şiddeti düşürmesi gerekirken ulusal gazete ve televizyonlarda her gün en az bir kadına yönelik şiddet haberi yer almaktadır. Ancak İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı kadına yönelik şiddet konusunda bir istatistik tutmamakta veya siyasi çekincelerle tuttıkları bu istatistikleri hesap vermek zorunda oldukları toplumla paylaşmamaktadır. Böyle olunca da medyada yer alan haberler buz dağının görünen kısmı olmakta, bilim insanlarının araştırmalarına ve değerlendirmelerine konu olamamaktadır. Oysa kadına yönelik şiddetin öncelikle tedbir alınması gereken toplumsal bir sorun olduğu çok açıktır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında kadınların toplumsal hayata girmelerinin önü sonuna kadar açılırken, bugün kadınların sadece kadın oldukları için uğradıkları şiddet ve ötekileştirilmesinin önüne geçilmesini amaçlayan İstanbul Sözleşmesi yürürlükten kaldırılmıştır.

"Haberde Çerçeveleme ve Örgüt Kuramı Bağlamında Yazılı Basında İstanbul Sözleşmesi'nin İncelenmesi" isimli bu çalışma, Türkiye'de İstanbul Sözleşmesi'nin TBMM'ce 1 Ağustos 2014 tarihinde onaylanmasının ardından kadına yönelik şiddetin önlenmesi için çıkartılan 6284 sayılı yasa sonrası, söz konusu yasanın iptalini isteyen aşırı sağ-İslamcı bir kesimin ortaya çıkması ve bu zümreleri hedef kitle belirlemiş bir kısım basılı medyanın yasanın iptali durumunu meşrulaştırmaya

yönelik kamuoyu oluşturma maksatlı yayın faaliyetlerinde bulunması üzerine odaklanmıştır.

Bu bağlamda sözleşmenin Cumhurbaşkanlığı kararıyla feshedildiği 20 mart tarihinden geriye doğru bir yıllık süre içinde siyasi yelpazenin tamamını kapsayıcı olması bakımından Hürriyet, Sabah, Sözcü, Cumhuriyet, Türkiye, Yeni Şafak, Karar, Akşam, Milliyet, Yeni Akit, Yeniçağ, Posta, Milli Gazete ve Aydınlık gazetelerinin birinci sayfasında Kadına yönelik şiddet haberleri ve İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılmasına yönelik haberler tasnif edilmiştir. Gazetelerin haber başlıklarında ve haber metinlerinde kullandıkları yönlendirici çerçeveler tespit edilmiş, eleştirel söylem analizine tabi tutulmuştur. 21 Mart 2021-20 Mart 2020 tarihleri arasında Ulusal gazetelerde araştırma konumuzla ilgili 748 haber yer almıştır. Bu haberlerin 113'ü gazetelerin manşetlerinde, 47'si ise sürmanşette yer almıştır. Geri kalan 588 haber ise gazetelerin birinci sayfasında gazetecilik dilinde manşetaltı veya etek tabiri edilen bölgelerde kullanılmıştır. (tablo9)

H1: Türkiye'de İslami kesimin fikir gazeteleri konumundaki Yeni Şafak, Milli Gazete ve Yeni Akit gazetelerinin sistematik olarak sürdürdükleri İstanbul Sözleşmesi ve kadına yönelik şiddetin önlenmesine dair çıkartılan 6284 sayılı yasanın şiddetin kaynağı olduğunu ileri süren içerikli yayın politikası gazete haberleri üzerinden incelenmiştir.

Hipotezimiz doğrultusuna sözleşmenin feshedildiği 20 Mart 2021 tarihinden geriye doğru bir yıllık süreçte taranan günlük gazeteler içinde Yeni Akit 49, Milli Gazete ise 26 İstanbul Sözleşmesi karşıtı habere birinci sayfasında yer vermiştir. Yeni Akit gazetesinde 24 haber manşetten, 9 haber ise sürmanşetten verilmiştir. Milli Gazete ise bu süre içinde 14 haberi manşetten, 4 haberi ise sürmanşetten vermiştir.

Yeni Akit gazetesi 49 haberin 8'inde ahlak çerçevesi kullanarak bu sözleşme hükümlerinin eşcinselliği özendirdiği eşcinselliğin İslam dini tarafından lanetlendiği, TÜİK tarafından açıklanan boşanma oranlarını illiyet bağı olmadan kadına yönelik şiddette pozitif ayrımcılığın aile yapısını bozduğunu ve boşanmaları arttırdığını ileri süren çerçevelenmiş haber başlıkları kullandığı tespit edilmiştir. Kadına şiddetin ancak İslami hukuk yani şeriat yasaları ile önleneceği, 10 haberinde bu sözleşmenin

büyük çoğunluğu Müslüman olan Türk toplumu ile çeliştiğine vurgu yapılmış, 16 haberinde ise bunun sorumluluğunun siyasilerde olduğuna dikkat çekilerek iktidar uyarılmıştır. Milli gazetede ise aynı süre içinde ana sayfada yayınlanan haberlerin 6'sında ahlak çerçevesi kullanılmış, 5 haberde sözleşmenin Türk toplumu ile çatıştığına dikkat çekilmiş ve 12 haberde de sözleşmenin sürmesinden doğacak sorumluluğu siyasi iktidara yüklemiştir. (tablo9-10)

Yeni Akit ve Milli Gazete'nin birinci sayfasında yayınlanan haberlerin tümü İstanbul Sözleşmesi'nin ve bu yasanın uygulanmasına yönelik olan kadına şiddetin önlenmesine dair 6284 sayılı yasanın kaldırılması gerektiğine dair haberlerdir. Her iki gazete de kadına karşı şiddet haberlerine hiçbir şekilde ana sayfasında yer vermemiştir.

Bir haberin gazetenin vitrinine çıkartılması yani gazetenin ilk sayfasından verilmesi ne kadar önemli olduğunu gösterir. Haberin manşete veya sürmanşete çıkartılması ise okura bu olayın çok önemli olduğunun vurgulaması ve kamuoyu oluşturma maksatlıdır.

Yeni Akit ve Milli gazete sözleşmenin kaldırıldığına açıklandığı tarihten bir gün sonraki 22 Mart 2021 tarihli manşetini o güne kadar yaptıkları haberlere ayırmıştır. Her iki gazete yaptıkları haberlerle sözleşmenin kaldırılmasına en büyük gayreti kendi yapılarının gösterdiğini haberleştirmiştir. Yeni Akit gazetesi sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihten kaldırıldığına ilan edildiği tarihe kadar sözleşmenin kaldırılmasına yönelik toplam 549 haber ve köşe yazısına yer verdiklerini, 150 haberi ise çeşitli tarihlerde manşetlerine taşıdıklarını açıklamıştır. "Fesat sözleşmesi iptal edilsin", İstanbul Sözleşmesi enkaza çevirdi", "İfsad sözleşmesi tamamen kaldırılсын", "Sözleşmeyi feshedip özümüze dönelim", "O sözleşme nas değil" manşet haberleriyle sürecin hızlanmasına katkı sağladık yorumunda bulunmuştur.

Milli Gazete ise 22 Mart 2021 tarihli nüshasında Türk basınında bugüne kadar merkez medyanın çok önemli olaylarda kullandığı gibi ilk ve son sayfalarını tek sayfa haline getirerek "Milli Mücadele ve sonuç" başlığıyla vermiş, Süreç içinde

onlarca haber yapıp bunlardan 14'ü son bir yılda olmak üzere 15'ini manşete taşıdıklarını en büyük mücadeleyi gazetelerinin verdiğini haberleştirmiştir.

Her iki gazetede İstanbul Sözleşmesivekadına yönelik şiddetin önlenmesine dair çıkartılan 6284 sayılı yasa karşıtı haberlerin özellikle sözleşmenin kaldırıldığı tarihten geriye doğru bir yıl içinde yoğunlaştığı görülmektedir.

H2: Söz konusu gazetelerde kadına yönelik şiddet olayları haberleştirilirken çerçeveleme tekniğiyle neden-sonuç ilişkisinden koparılmış, olay haber farklı anlamlar yüklenerek okura siyasal mesajlarla iletilmiştir.

11 Mart 2021 tarihinde Saadet Partisi Genel Başkanı Temel Karamollaoğlu'nun haftalık basın açıklamasındaki "İstanbul Sözleşmesi'ni kabul etti Türkiye. Ne oldu. Kadına şiddet 10 misli arttı. Toplumda gerekli adımlar atılmalıdır. Aileyi korumadan kadına şiddeti önleyemezsiniz. İktidarı, siyasileri ve kadın örgütlerini şiddet konusunda salim bir akılla meseleye yanaşmaya davet ediyorum" sözlerinin içinden "İstanbul Sözleşmesi kadına şiddeti arttırdı" ayrıntısı kesilerek öne çıkartılmış, büyük harf ve puntolarla manşete taşınmış, sözlerin etkisini arttırmak için gözü morarmış bir kadın portresi kullanılmıştır. Oysa açıklamada herhangi bir bilimsel veriye dayanmadan İstanbul Sözleşmesi'nin kadına şiddeti arttırdığı ileri sürülse de İktidar, siyasi partiler ve kadın örgütlerinin şiddet konusunda bir araya gelerek soruna çözüm üretme çağrısıdır. Haberin içindeki bir ayrıntı öne çıkartılmış haber ile iletilmek istenen mesaj farklı bir hale getirilmiştir.

Bir genel kural olarak manşete çıkartılan haberlerdeki iddiaları güçlendirmek için başvurulan bilimsel verilerle veya bilim insanlarının görüşleri de alınarak haberin desteklenmesi gerekirken böyle bir veriye yer verilmemiştir.

"Cüreti ABlerinden alıyorlar" başlığı ile 27 Nisan tarihinde Milli Gazete manşetinde yer alan haberde, Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş'ın Cuma hutbesinde "zina ve homoseksüelliğin Kur'anda lanetlendiği" sözlerine tepki gösteren baroların bu nefret söylemi içerdiği için yaptığı suç duyurusuna karşı Avrupa Birliği sözleşmesi çerçevesi ile çıkış gösterilmiştir. Haberin girişinde ise yine İstanbul Sözleşmesine atıf yapılarak "Yasalarımız Avrupa Birliği'ne uyarlanınca Diyanet İşleri Başkanı'nın sapkınlığı eleştirmesi suç sayılır oldu denilerek nefret söylemi normalleştirilmiş, Avrupa Birliği ülkeleri tarafından hazırlanan kadına şiddete karşı İstanbul

Sözleşmesi hedef alınmıştır. Habere devamla “Kur’an’ı Kerim’de lanet edilen zinanın, AB uyum yasaları çerçevesinde suç kapsamından çıkartılmasının ardından, özellikle homoseksüellik Türkiye’de cüret kazandı. Kanundaki boşluklardan yararlanan ve pervasızlıklarını arttıran bu çevreler, son olarak Diyanet İşleri Başkanı’nın Cuma hutbesinde, zina ve homoseksüelliğin Kur’an’da lanetlendiğini söylenmesine karşı suç duyurusunda bulundu” denilerek şeriat göndermesi yapılmış, baroların suç duyurusunun suç olduğu vurgulanmıştır.

Yine 23 Temmuz 2020 tarihinde Yeni Akit gazetesinin manşetinde “Kadını ancak İslam Hukuku korur”, manşetiyle Ahlaki çerçeve ile işlenmiş bir haber yer almıştır. Haberin girişinde “İstanbul Sözleşmesi de 2684 de faydadan çok zarar getirdi” cümlesi ile kadına yönelik şiddetin bu sözleşme ile önlenemeyeceği vurgulanarak çözümün İslam hukukunda yani şeriatta olduğu öne çıkartılmıştır. Bu habere manşetinden yer veren Yeni Akit gazetesi Muğla’da eski erkek arkadaşı tarafından yakılarak öldürüldükten sonra bir varilin içine konulduktan sonra üzerine beton dökülerek gömülen Pınar Gültekin cinayetine yer vermemiştir.

Manşet ve sürmanşetten verilen haber başlıkları ise mümkün olabildiğince haber metnindeki içerikten ziyade hedef kitlenin oluşturulmuş algısına yönelik ve onu harekete geçirecek mesajlar içeren olmazsa olmaz düzenlemeler içermektedir.

Haber başlıklarında ve haber metinlerinde kullandıkları dini ve ahlaki çerçevelerle bilinen gerçekliği yeniden inşa etmektedirler. Postmodernist örgütlere özgü bu tür yapılarda toplumu bir tarafa yönlendirmek için taraftarlarını bir arada tutan ahlaki, siyasi veya dini söylemleri öne çıkartıp veya görmezden gelerek iletişim sağlamaktadırlar.

H3: İktidardaki siyasilere adı geçen gazetelerce iletilen mesaj, söz konusu sözleşme ve çıkarılan yasanın iptalinin temsil ettikleri kesim tarafından arzu olunduğudur.

Yeni Akit gazetesinin 5 Ağustos 2020 tarihindeki manşetinde yer alan “Hedef Külliye ile tabanı çatıştırmak” çerçevesi ile yer alan haber başlığı bu kez Cumhurbaşkanı’na “taban bu işi istemiyor” mesajı ile verilen haberde bu örneği

görmekteyiz. Fesad sözleşmesi aileyi aştı, artık davaya zarar veriyor” denilerek iktidarı destekleyen muhafazakar tabanın bu sözleşme nedeniyle siyasi inançlarını kaybetmeye başladıklarını ifade etmektedir. Habere girişte ise bu sözleşmeye Mor Çatı, LGBTİ, laikçi-sol cenah’ın aileyi ve toplumu ifsad eden Batı menşeli İstanbul Sözleşmesini sahiplenirken mütedeyyin kesimde yer alan bazı dernek ve yazarlarında azgın azınlığın dümen suyuna girmesi tepki çekti denilerek sözleşmeye kendi inanç grubundan sahip çıkanlara mesaj gönderilmektedir. Haberin devamında sözleşmenin kadına şiddeti azaltmadığını, aksine şiddetin ve sapkınlığın kaynağı olduğunu ifade eden aile uzmanları ve ilahiyatçılar “AK Parti tabanı ile “Sözleşme nas değildir” diyen Başkan Erdoğan ile karşı karşıya getirilmek isteniyor. Bu oyuna gelmeyelim” dediler.” denilmiştir. Çatışma çerçevesinin sıkça kullanıldığı haberde Bu sözleşmeyi savunanların muhafazakar tabandan olmadığı vurgulanmıştır. Yukarıda verdiğimiz örneklerde görüldüğü üzere haberin kendisi ile çerçevelenmiş haber başlıklı hali arasındaki neden sonuç ilişkisinin kopartıldığı görülmektedir.

Muhafazakar İslami kesime hitap eden fikir gazeteleri olan Yeni Akit ve Milli Gazete ise kadına yönelik şiddet haberlerine hiç yer vermezken, hitap ettikleri okur kitlesi üzerinden siyasi iktidara bu sözleşmenin Müslümanlık ile çeliştiğine, Müslümanlığın yasakladığı eşcinselliği korunduğuna, aile yapısını bozarak boşanmaların artmasına neden olduğuna, kendi kitleleri içinde bu sözleşmeyi savunanların amacının ise ‘Külliyeye ile tabanı çatıştırmak’ olduğu, bu sözleşme ve sözleşmenin hayata geçirilmesi için çıkartılan 2684 sayılı yasanın kadına yönelik şiddeti arttırdığına yönelik haber çerçeveleri kullanmışlardır.

Kadına yönelik şiddette İstanbul Sözleşmesi’nden çıkılmasını isteyen haber başlıkları ve haber metinlerinin incelendiğinde ise hepsinin birbirini tamamladığı bir çerçeveler bütünü olduğu görülmektedir. Müslümanlığın yasakladığı eşcinsellik azgın azınlık olarak haber başlıklarında ve haber girişlerinde sıkça kullanılmış, İstanbul Sözleşmesi’nin eşcinselliği koruyucu bir sözleşme olduğu ve Türk toplumunun aile yapısının bozulması için kurulan bir tuzak algısı uyandıran haber başlıkları kullanılarak, sözleşmeyi imzalayan siyasi iktidarın bundan sorumlu olduğuna dikkat çekilmiş, haber başlıklarında ve içeriklerinde ahlak çerçeveleri kullanılarak sözleşmeden çıkılması istenmiştir. Türkiye halkının büyük çoğunluğunun Müslüman olduğu gerçeği göz önüne alınırsa, oy tabanı İslami kesime dayanan bir iktidarın aynı fikirde olmasa da etki altında kalacağı açık bir gerçektir.

Sonuç olarak Yeni Akit ve Milli gazetenin İstanbul Sözleşmesi ile ilgili yürüttükleri yayın politikası sonuç vermiş, Türkiye 20 Mart 2121 tarihinde Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle İstanbul Sözleşmesinden çıkma kararını açıklamıştır. Karar 1 Ağustos 2121 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Milli Gazete 21 Mart tarihli nüshasının sürmanşetini “Milli Gazete'nin mücadelesi sonuç verdi”, Yeni Akit ise “Fesat sözleşmesinden KURTULDUK” başlığıyla manşetini bu konuya ayırmıştır. Milli Gazete 22 Mart 2121 tarihli gazetesinin ilk ve son sayfasını tek sayfa haline getirmiş, son bir yılda yaptıkları 15 manşeti içeren birinci sayfalarını kullanarak “Milli Mücadale ve SONUÇ” başlığı ile iletmiştir.

H4: Merkez medya dediğimiz ana akım medya da kadına yönelik şiddeti toplumsal bir sorun olarak görmek yerine basit bir 3. sayfa haberi olarak görmüş, haberleri verirken de şiddeti olumluyan bir dille okurlarına iletterek İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılmasını isteyen grupların çalışmalarına ortam sağlamıştır

2004 yılından itibaren TMSF eliyle sahiplik yapısı yeniden şekillendirilen (Tablo 8) Merkez Medya olarak adlandırdığımız Demirören ve Turkuvaz medya ve Türk medya grupları yayın politikası olarak –siyasi iktidarın sözleşme karşıtı eğiliminin farkında olarak- kadına yönelik şiddet haberlerini toplumsal bir sorun olarak görmek yerine basit bir 3. sayfa haberi olarak görmüşlerdir. Tablo9'da görüleceği üzere ülkenin merkez medyası yani en büyük gazete ve televizyon şirketleri, sahiplerinin diğer şirketler aracılığı ile devletten aldıkları ihalelerle büyümektedirler. Bu koşullar altında siyasi iktidarın yapacağı hamleler İstanbul Sözleşmesi'nde olduğu gibi kadının cumhuriyetle gelen kazanımlarına ters düşse de merkez medyanın duyarsız kalması etik olarak affedilemezdir. Merkez medyada süreçte kadına yönelik şiddet haberlerinde, magazinleştirip sıradanlaştıran, meşrulaştıran çerçeveli haber başlıklarıyla şiddeti haklı gösteren haber metinleriyle okurlarına iletmiş, İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılmasını isteyen grupların çalışmalarına ortam sağlamıştır. Kadına yönelik şiddette kadın örgütlerinin temsilcilerinin tepkilerine gerektiği gibi yer vermemiştir.

Öyle ki, Hürriyet gazetesi birinci sayfadan kullandığı 135 haberin 110'unda, Sabah gazetesi 119 haberin 83'ünde, Posta gazetesi ise 137 haberin 120'sinde

magazinleştirme ve sıradanlaştırma çerçevesi kullanmıştır. Bu şekilde kadına yönelik şiddet, toplumsal bir sorun olmaktan çıkartılarak normalleştirilmiş, sıradanlaştırılmıştır. Demokrat kesimi temsil etme iddiasındaki yüksek tirajlı gazetelerden Sözcü ve İslami kesimin yüksek tirajlı gazetesi Yeni Şafak ise zorunlu olmadıkça kadına yönelik şiddet haberlerini birinci sayfasına taşımamıştır. Birinci sayfalarına taşıdıkları kadına yönelik şiddet haberlerinde ise Sözcü 21 haberin 10'unda, Yeni Şafak ise 23 haberin 13'ünde sıradanlaştırıp meşrulaştırma çerçevesi kullanarak aynı çizgide bir yayın politikası izlemiştir. (Tablo 10)

Ulusal gazetelerin siyasi iktidarla girdiği ticari ilişkilerin tersine Yeni Akit ve Milli Gazete sahiplik yapısına bakıldığında basın ilan kurumu tarafından verilen resmi ilanlar haricinde siyasi iktidarla görünür ticari bir ilişkisi bulunmamaktadır. Gazeteler varlıklarını satış ve reklam gelirleri ile döndürdüğü görünmektedir. Bu çıkarım da bize bu iki gazetenin hitap ettikleri aşırı muhafazakar taban ve onun doğrudan ya da dolaylı siyasi ve ticari örgütlenmeleri ile sıkı bir organik bağlarının olduğunu göstermektedir.

Bu araştırmada öne çıkan önemli bir sonuç soruna sorun diyememektir. Bunun nedeni de sorunun boyutlarının ortaya çıkmasının gizlenmesidir. Her gün en az bir kadının erkek şiddetiyle hayatını kaybettiği, sayısını bilemediğimiz kadar kadının da sadece kadın oldukları için cinsiyetçi şiddete uğradığı günümüz Türkiye'sinde bunun istatistiğinin açıklanmamasıdır. İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı'nın, tuttuğu istatistikleri Adalet Bakanlığı dahu konuyla ilgili istatistik tutmakta ancak hükümetin siyasi kaygılarından dolayı açıklanmamaktadır. Böylece sorunun toplumsal bir sorun olduğu anlaşılmamaktadır. Kadına yönelik şiddetin toplumsal bir sorun olduğunun akademik camiada kabulü ancak bu konuda yapılacak araştırma ve çalışmalarla ortaya çıkartılabilecek, siyaset de bu konuya tartışma konusu haline getirerek çözüm yolunu bulacaktır. Bu açıdan bilim insanlarının kadına yönelik şiddetin mutlaka çözülmesi gereken toplumsal bir sorun olduğu konusunda yapacakları çalışmalar çok önem taşımaktadır.

Sonuç olarak Türkiye İstanbul Sözleşmesi'ni kadına yönelik şiddeti önlemek amaçlı 2012'de ilk imzalayan ülke olarak sözleşmeye bir şehrinin adını verirken, 20 Mart 2021'de Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'yle sözleşmeden ayrılan tek ülke

olmuştur. Sözleşmeyi kabul eden de çıkan da aynı siyasi partinin karar mekanizmasıdır. Aşırı muhafazakar kesimlerin temsil ettikleri örgütsel yapıların talepleri doğrultusunda, etkileri altındaki iki gazetenin başlattığı yayın politikası ile kendi kesimlerine hitap eden haber çerçeveleri ile bu durumun siyasi iktidara“olmazsa olmazları” olarak kabul ettirmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Arık, Bilal,: Pınar Altuğ Olayı Bağlamında **Çapraz Tekelleşmenin Habere Etkisi**, Tablet Kitabevi 2006.
- Aile ve Sosyal Pol Bakanlığı,; Hacettepe Üniversitesi. **Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması raporu** Aralık 2014 Ankara.
- Atılğan Semra,: “Küreselleşme ve Günümüzde Medya Sektörü”, İstanbul, Marmara İletişim dergisi, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, 2001
- Babuş Fikret,: **Osmanlı’dan Günümüze Etnik – Sosyal Politikalar Çerçevesinde Göç ve İskan Siyaseti Uygulamaları**, İstanbul, Ozan Yayıncılık 2006
- Baum, Joel A.&Rowley, Timothy J.: **TheBlackwell Companion toOrganizations**, 2002
- Bennett W.,Lance,: “ConstuctingPublicsandTheirOpinions” **PoliticalCommunication**, Vol. 10, 1993
- Berberoğlu, Güneş N.: **Basın İşletmeciliği**, Gazeteciler Cemiyeti tezler dizisi:4, İstanbul. 1991
- Carragee K. M. andRoefs W.,: TheNeglect Of Power in RecentFramingResearch, **Journal Of Communication**, 54(2), 2004
- Chomsky,Noam, Herman S. Edvard,: **“Medya Halka Nasıl Evet Dedirtir.”** BerfuAkyoldaş, Tamara Han, Metin Çetin, İsmail Kaplan (Çeviren) İstanbul Minverva Yayınları 1999
- Demir, Ömer. ve Acar, Mustafa.: **Sosyal Bilimler Sözlüğü**. Ankara: Vadi Yayınları. 1997
- Demirhan, Ahmet: **Modernlik**. İstanbul. Ağaç Yayınları 1992
- Domke, David,Shah, Dhavan V.,Wackman, Daniel B.: “Media PrimingEffects: Accessibility, Association, andActivation” **International Journal of PublicOpinionResearch**, 1998
- Dursun Çiler,: “Haber ve Habercilik/Gazetecilik Üzerine Düşünmek”, **Gazetecilik ve Habercilik; Habercinin El Kitabı**, (derleyen) Sevda Alankuş, IPS İletişim Vakfı Bağımsız İletişim Ağı yayınları, İstanbul 2003
- Edelman, Murray.: “ContestableCategoriesandPublicOpinion”, **PoliticalCommunication**, Vol: 10, UK. 1993
- “FramingBias: Media in the Distribution of Power” **Journal**

- Entman, Robert M.,: **of Communication**, Vol.57, No. 1
- Entman, Robert M.,: "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm", **Journal of Communication**, Vol.43, No. 4, Autumn. 1993
- Entman, Robert M.,: "Framing U.S. Coverage of International News: Contrasts in Narratives of the KAL and Iran Air Incidents", **Journal of Communication**. 41(4), 1991
- Evlilyagil, Şevket,: **Basın ve Basım İşletmeciliği**, Ankara, 1996
- Gareth, Morgan,: **Images of Organization**, Sage Publications, Inc., 1986
- Fayol, Henry,: **Genel ve Endüstriyel Yönetim**. (Çev. M. Asım Çolakoğlu). Ankara 2018
- Gamson A., William vd. "The Changing Culture of Affirmative Action", **Research in Political Sociology**, 1987
- Gamson A. William, "News as Framing: Comments on Graber", **American Behavioral Scientist**, Vol. 33, 1989
- Gitlin, Tod.: **The World is Watching: Mass Media in the Making and Unmaking of the New Left**, Berkeley University of California Press, 1980
- Gouldner, Alvin W.,: "Organizational Analysis," in R. Merton, ed., **Sociology Today** (New York: Harper and Row 1959)
- Halit Keskin, Ali E. Akgün, İpek Koçoğlu,: **Örgüt Teorisi** Nobel Akademik Yayıncılık 2016
- Işık Özkan,: **Basım ve Basın İşletmeciliği**, Bilgehan Basımevi, İzmir. 1989
- İrvan, Süleyman: **Medya Kültür Siyaset** "Siyasette Erişim Yanlılığı: Televizyon Haberleri ve Kamuoyu" Ankara, Ark Yayınları, 1997.
- İnal, Ayşe,: **Haber Okumak**, İstanbul, Temuçin Yayınları. 1996.
- İstatistik Umum Müd,: **İhsai Yıllık**, C. 1, İstanbul Cumhuriyet Matbaası, 1928
- İstatistik Umum Müd,: **28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri.**, Başvekalet Müdevvenat Matbaası, f. III, Ankara, 1929
- Türkiye İstatistik Kurumu,: **İstatistik Göstergeler, 'Statistical Indicators'**, 1923-2007, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara 2008
- Jasperson E., Amy "Framing and the Public Agenda: Media Effects on

- et.: theImportance of the Federal Budget Deficit”
PoliticalCommunication, 1998
- Kaptanoğlu, İlknur Yüksel: **Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Raporu**, Elma Teknik Basım Mat. Ankara,Aralık 2014
- Kosicki, Gerald,: “ProblemsandOpportunities in Agenda-SettingResearch”,
Journal of Communucation, Spring 1993
- Johnson-Laird, P. N.: “MentalModels in CognitiveScience” CognitiveScience, 1980
- Levin Kurt,: **FieldTheory in SocialScience**. New York: HarperAndRow
1951
- Michael Parker,: “Post-modern
arganitationsorpostmodernorganizationtheory?”,
OrganizationStudies.1992
- Mintzberg Henry,: **Örgütler ve Yapıları**. Nobel Yayıncılık,Ankara,2015
- Özkan, Işık,: **Basım ve Basın İşletmeciliği**, İzmir, Bilgehan Basımevi.
1989
- Peeters, Guido: “EvaluativeInference in SocialCognition: TheRoles of Direct
VersusIndirect Evaluation andPositive-NegativeAsymmetry”
EuropeanJournal of SocialPsychology, 1991
- Scott, William R.: **Organizations: Rational, Natural, and Open Systems** (NJ:
PrenticeHall, 2003)
- Semetko, H. A.,Valkenburg, P. M.: FramingEuropeanPolitics: A Content Analysis of
PressandTelevision News. **Journal of Communication**,
2000
- İrvan Süleyman Medya Kültür Siyaset “Siyasette Erişim Yanlılığı: Televizyon
Haberleri ve Kamuoyu” Ark Yayınları Ankara.
- Tankart, J. William,: “TheEmpiricalApproachtotheStudy of Framing”, Ed. S. D.
Reese, O. H. Gandy ve A. E. Grant, FramingPublic Life,
Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2001
- Tuncel Hakan,: Bab-ı Ali’den İkitelli’ye, İstanbul, **Birikim Dergisi**, 1994
- Türkiye İstatistik Kurumu: **İstatistiklerle Türkiye / Turkey in Statistik 2019**,
Ankara2020
- Türkiye İstatistik Kurumu: **İstatistiklerle Türkiye, Ulusal Eğitim İstatistikleri2019**,
Ankara 2020
- Uşaklıgil, Emine,: İletişim Olayları ve Türk Basınının Sorunları **“Türk
Basınında İşletmecilik”**, İstanbul, Gazeteciler Cemiyeti

Yayınları. 1984

Valkenburg, Patti M. "The Effects of News Frames on Readers' Thoughts and Recall" **Communication Research**, 1999
- Semetko Holli A. – October, Sage Publications.

1Vreese, Claes H.: News Framing: Theory and Typology.
Information Design Journal, 2005

Waldo Dwight,: "Theory of Organization: Status and Problems", The Study of Organization Behavior: Status, Problems and Trends, Washington D.C. Comparative Administrative Group, American Society for Public Administration, 1966

Weber, Max: **Bürokrasi ve Otorite**, (Çev. H. B. Akın). Adres Yayınları, Ankara, 2011

Yozgat, Osman,: **İşletme Yönetimi**, Nihad Sayar Vakfı, İstanbul, 1984

Elektronik Kaynaklar

Demirören kaynağı Ziraat Bankası'ndan sağlayacak
<https://www.sozcu.com.tr/2018/ekonomi/demiroren-kaynagi-ziraat-bankasindan-saglayacak-2335155/> (Çevrimiçi) sozcu.com.tr 01.03.2022

Demirören'den şanslı yatırımlar
<https://www.sozcu.com.tr/2019/ekonomi/demirorenden-sansli-yatirimlar-5276003/> (Çevrimiçi) sozcu.com.tr 01.03.2022

ES Medya'nın Yeni Sahibi Hasan Yeşildağ Kimdir
<https://m.bianet.org/bianet/medya/189200-es-medya-nin-yeni-sahibi-hasan-yesildag-kimdir> (Çevrimiçi) 01.03.2022 bianet.org.

Galataport'un ihalesi Doğuş'un
<https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/galataport-ihalesi-dogusun-23299621> (Çevrimiçi) hurriyet.com.tr 01.03.2022

Havuz Medyasının yeni patronu Hasan Yeşildağ kimdir
<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/havuz-medyasinin-yeni-patronu-hasan-yesildag-kimdir-805314> (Çevrimiçi) cumhuriyet.com.tr 01.03.2022

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120308M1-1.pdf> (Çevrimiçi), resmigazete.gov.tr, 01.03.2022

KADES uygulamasını indiren kişi sayısı yüzde 317 arttı
<https://www.trthaber.com/haber/gundem/kades-uygulamasini-indiren-kisi-sayisi-yuzde-317-artti-584084.html> (Çevrimiçi), trthaber.com.tr, 01.03.2022

Satışın ardından cnntrk'te işten çıkarmalar sürüyor
<https://t24.com.tr/haber/satisin-ardindan-cnn-turkte-isten-cikarmalar-suruyor,631879>
(Çevrimiçi) t24.com.tr 01.03.2022

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 23. Dönem 2. Yasama Yılı Genel Kurul Tutanağı 105.
Birleşim 15/Mayıs /2008 Perşembe
https://www5.tbmm.gov.tr//develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=20163&P5=H&page1=23&page2=23 (Çevrimiçi) tbmm.gov.tr 01.03.2022

Türkiye Medya Sahipleri Ağı
<https://graphcommons.com/graphs/09426282-c311-4b39-be2c-1bd4f93b5771>
(Çevrimiçi) graphcommons.com 01.03.2022